Eva Mozes Kor
Lisa Rojany Buccieri
AM SUPRAVIEŢUIT LAGĂRULUI MORŢII

Povestea adevărată a româncei Eva Mozes, una dintre „gemenele dr. Mengele” de la Auschwitz

Traducere din limba engleză de Mihai-Dan Pavelescu

Redactor: *Ioana Bârzeanu*
Tehnoredactor: *Mariana Radu*
Copertă: *Roxana Geantă*
Titlul original: *Surviving the Angel of Death.*
The True Story of a Mengele Twin în Auschwitz
Copyright © 22009 by Eva Mozes Kor and Lisa Rojany Buccieri
© 22012, reeditare 2019
Toate drepturile asupra acestei ediţii sunt rezervate editurii METEOR PUBLISHING
Contact:
C.P. 41 – 128
Tel. /Fax: 021.222.83.80
E-mail: editura meteorpress.ro
Distribuţie la:
Tel. /Fax: 021.222.83.80
E-mail: cartemeteorpress.ro www.meteorpress.ro
ISBN 978 – 606 – 910 – 133 – 9
Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Naţională a României

Dedicaţie

Dedic această carte amintirii mamei mele, Jaffa Mozes, tatălui meu, Alexander Mozes, surorilor mele Edit şi Aliz, şi surorii mele gemene, Miriam Mozes Zeiger. O dedic totodată copiilor care au supravieţuit lagărelor, şi tuturor copiilor din lume care au supravieţuit neglijenţelor şi abuzurilor, ca un omagiu adus eforturilor lor de a depăşi traumele pierderii copilăriei, familiei şi sentimentului

apartenenţei la o familie. În sfârşit, dar nu în cele din urmă, dedic această carte fiului şi fiicei mele, Alex şi Rina Kor, care sunt bucuria, mândria şi stimulentul vieţii mele.

— *EMK*

Pentru Olivia, Chloe şi Genevieve: motivele existenţei mele. Şi pentru sora mea, Amanda, care mi-a salvat viaţa.

— *LRB*

Prolog

Pentru prima dată după multe zile, uşile vagonului au fost trase în lături, şi lumina zilei s-a revărsat asupra noastră ca o binecuvântare. Zeci de evrei fuseseră înghesuiţi în vagonul acela mic pentru transportul vitelor, care se hurducase apoi prin ţară, îndepărtându-ne tot mai mult de căminul nostru din România. Oamenii se împingeau acum disperaţi, pentru a ieşi afară.

M-am ţinut strâns de mâna surorii mele gemene în timp ce eram îmbrâncite pe peron. Nu ştiam dacă să fim fericite pentru că fusesem eliberate sau dacă să ne temem pentru ce va urma. Aerul dimineţii era friguros; vântul rece ne muşca picioarele goale prin ţesătura subţire a rochiţelor noastre roşu de Burgundia, identice.

Era dis-de-dimineaţă: soarele abia începuse să se ridice deasupra orizontului. Peste tot se vedeau garduri înalte din sârmă ghimpată ascuţită. Din foişoarele de pază, santinelele SS, Schutzstaffelân germană, îşi aţinteau armele automate spre noi. Câinii de pază ţinuţi de alţi SS-işti se smuceau în lese, lătrând şi mârâind aidoma unui câine turbat pe care-l văzusem odată în gospodăria noastră, cu fălcile spumegând şi colţii albi şi ascuţiţi scânteind. Îmi bătea inima tare. Mâna asudată şi caldă a surorii mele mă strângea puternic. Mama, papă şi cele două surori mai mari, Edit şi Aliz, stăteau lângă noi, când am auzit-o pe mama şoptindu-i tatii:

— Auschwitz? Ăsta-i Auschwitz? Ce-i locul ăsta? Nu-i în Ungaria?

— Suntem în Germania, a sosit răspunsul.

Trecusem graniţa şi intrasem pe teritoriul german. Mai exact ne găseam în Polonia, dar germanii o ocupaseră

şi aici se aflau toate lagărele lor de concentrare. Nu fusesem aduşi într-un lagăr de muncă silnică din Ungaria, ca să muncim, ci într-un lagăr de concentrare nazist, ca să murim. Înainte de a avea timp să asimilez această veste, m-am simţit împinsă spre o latură a peronului.

— *Schnell*! *Schnell*! Repede! Repede!

Gardienii SS îi scoteau pe toţi deţinuţii din vagonul pentru vite, mânându-i pe peronul cel mare.

Miriam s-a apropiat şi mai mult de mine, în timp ce eram îmbrâncite din toate părţile. Lumina slabă a zorilor se întuneca atunci când deţinuţi înalţi erau mai întâi îngrămădiţi lângă noi, apoi îndepărtaţi de către gardieni, într-o parte sau alta. Părea ca şi cum i-ar fi ales pe unii pentru ceva, iar pe alţii pentru altceva. Despre ce era însă vorba?

Apoi zgomotele din jur au sporit în intensitate. Gardienii nazişti şi-au continuat trierea, împingându-i pe oameni în dreapta sau în stânga peronului. Câinii lătrau şi mârâiau. Călătorii din vagonul pentru vite au început să plângă, să ţipe şi să zbiere; toţi îşi căutau din priviri rudele, în timp ce erau smulşi unii de lângă ceilalţi. Bărbaţii erau despărţiţi de femei, copiii de părinţi. Dimineaţa se transformase într-un haos pur. De jur-împrejur totul a început să se mişte rapid, din ce în ce mai rapid. Era curată nebunie.

— *Zwillinge*! *Zwillinge*! Gemeni! Gemeni!

Peste câteva secunde, un gardian grăbit s-a oprit drept în faţa noastră. Ne-a fixat cu privirea pe mine şi pe Miriam, îmbrăcate în haine identice.

— Sunt gemene? a întrebat-o pe mama.

Ea a şovăit.

— E bine dacă-s gemene?

— Da, a încuviinţat gardianul.

— Sunt gemene.

Fără alt cuvânt, ne-a apucat de mână pe Miriam şi pe mine şi ne-a smuls de lângă mama.

— Nu!

— Mama! Mama! Nu!

Ţipam şi plângeam, întinzându-ne către mama, care, la rândul ei, se străduia să ne urmeze, cu braţele întinse, încercând să scape din mâinile unui gardian. Acesta a împins-o cu brutalitate spre cealaltă latură a peronului.

Am zbierat. Am plâns. Am implorat, însă glasurile ni se pierdeau în haos, vacarm şi disperare. Dar, oricât de mult am fi plâns, oricât de tare am fi ţipat, nu ar fi avut nicio importanţă. Eu şi Miriam fusesem alese din cauza rochiţelor identice, pentru că eram gemene identice, lesne de detectat în mulţimea de deţinuţi evrei, epuizaţi şi murdari. Curând, aveam să ne aflăm faţă în faţă cu notoriul medic nazist Josef Mengele. El îi împărţea pe oamenii de pe peron în cei care aveau să trăiască şi cei care aveau să moară. Dar noi încă nu ştiam asta. Tot ce ştiam era că rămăsesem pe neaşteptate singure. Aveam numai zece ani.

Şi nu i-am mai văzut niciodată pe papă, pe mama, pe Edit ori pe Aliz.

Capitolul I

Miriam şi cu mine eram gemene identice, cele mai mici dintre patru surori. Dacă le-aţi fi auzit pe surorile mele mai mari relatând fără chef povestea naşterii noastre, aţi fi ştiut imediat că noi două eram răsfăţatele familiei. Ce poate fi mai dulce sau mai drăgălaş decât două gemene identice?

Ne-am născut pe 31 ianuarie 1934, în satul Porţ din Transilvania, România, în apropierea graniţei cu Ungaria. Mamei i-a plăcut întotdeauna, încă de când eram prunci, să ne îmbrace în hăinuţe asemănătoare şi să ne pună funde uriaşe în păr, astfel încât oamenii să ştie imediat că eram gemene. Ba chiar ne aşeza pe pervazul ferestrei de acasă; trecătorii credeau că eram păpuşi de porţelan în mărime naturală, nu fiinţe adevărate.

Semănăm atât de mult, încât mama trebuia să ne însemneze în diverse feluri pentru a ne deosebi. Mătuşilor, unchilor şi verilor care ne vizitau gospodăria le plăcea să se joace de-a ghicitul, încercând să ne deosebească.

— Care-i Miriam şi care-i Eva? medita câte un unchi

derutat, cu o sclipire jucăuşă în ochi.

Mama surâdea mândră către păpuşelele ei perfecte şi probabil că surorile noastre mai mari suspinau iritate. Una peste alta, majoritatea ghiceau greşit. Când am mai crescut şi am început şcoala, ne-am folosit de asemănarea noastră aproape perfectă pentru a-i păcăli pe alţii, ceea ce ne amuza copios. Şi am profitat de câte ori am putut de trăsătura aceasta preţioasă şi aparte pe care o împărtăşeam.

Deşi papă era strict şi ne atrăgea atenţia, atât nouă, cât şi mamei, asupra pericolelor trufiei excesive, subliniind că până şi Biblia o condamna, mama era foarte preocupată de aspectul nostru. Ne făcea hainele la croitor, aşa cum procedează azi oamenii bogaţi cu designerii vestimentari. Comanda materiale de la oraş și când acestea soseau, ne ducea pe Miriam şi pe mine, dar şi pe cele două surori mai mari, Edit şi Aliz, la o croitoreasă din Suplacu, un sat vecin. În casa ei ne era îngăduit să răsfoim cu ochi flămânzi reviste în care apăreau manechine îmbrăcate în cele mai recente mode vestimentare. Mama era însă cea care lua decizia finală în privinţa croielii şi a culorii rochiţelor noastre, deoarece pe atunci fetele purtau întotdeauna rochii, niciodată pantaloni sau salopete, ca băieţii. Şi întotdeauna mama alegea pentru noi culorile roşu de Burgundia, albastrucobalt şi roz. După ce croitoreasa ne lua măsurile, se stabilea o dată pentru probe, când ne punea să probăm rochiţele. Croiala şi culoarea lor erau întotdeauna identice – două piese transformate într-o pereche exact la fel.

Poate că alţii erau derutaţi de asemănarea noastră extraordinară, însă papa ne putea deosebi după personalităţile noastre. Lui îi era clar cine eram după ţinuta corpului, după un gest pe care-l făceam, sau pur şi simplu în clipa în care deschideam gura să vorbim. Deşi sora mea se născuse prima, eu aveam spirit conducător. Eram de asemenea sinceră şi directă. Ori de câte ori voiam să-l rugăm ceva pe papă, sora mea mai mare, Edit, mă îndemna pe mine să-l abordez.

Tatăl meu, care era evreu practicant, îşi dorise mereu un lin, fiindcă pe atunci doar băieţii puteau să participe la serviciul divin public şi să spună *Kadişul*, rugăciunea evreiască care se rosica la moartea cuiva. Papă n-a avut însă niciun băiat, ci doar lele. Întrucât eram cea mai mică dintre gemene şi ultimul lui copil, se uita adesea la mine şi spunea:

— Tu ar fi trebuit să fi fost băiat.

Cred că voia să spună că eu fusesem ultima lui şansă de a avea un fiu. Personalitatea mea n-a făcut decât să-i întărească acest regret: eram puternică, curajoasă şi deschisă – exact fiul pe care, probabil, şi-l imagina.

Deşi personalitatea mea puternică mă deosebea de ceilalţi, avea şi părţi negative. Mi se părea că tata considera că totul era greşit la mine; nimic din ce făceam nu părea să-l mulţumească. De multe ori ne certam şi ne ciondăneam, iar eu nu doream defel să cedez. Nu mă mulţumeam cu ideea că papă avea dreptate doar pentru că era bărbat, tatăl meu şi capul gospodăriei. De aceea noi doi păream tot timpul să avem păreri opuse.

În mod clar atrăgeam din partea lui mai multă atenţie decât Miriam şi celelalte surori, însă nu era întotdeauna genul de atenţie pe care o doream. N-am învăţat niciodată să ocolesc adevărul prin minciunele nevinovate, aşa încât aveam întruna necazuri. Ţin minte că uneori umblam în vârful picioarelor prin casă, pentru a-l evita pe tata, deoarece sunt convinsă că se săturase de mine şi de gura mea cea mare.

Privind retrospectiv, îmi dau totuşi seama că înfruntările cu papă m-au întărit, făcându-mă şi mai puternică. Am învăţat să fiu mai isteaţă decât autoritatea. Fără să ştiu, bătăliile acelea cu tatăl meu m-au pregătit pentru ceea ce urma să vină.

Mama era complet diferită de tata. Era destul de educată pentru o femeie din vremurile acelea, deoarece nu toate femeile urmau şcoala. Cu atât mai mult în rândul evreilor practicanţi, unde rolul fetelor şi al femeilor era de a avea grijă de cămin şi de familie, în timp ce educaţia şi

studiile erau rezervate băieţilor. Mama s-a asigurat ca noi să învăţăm să scriem, să citim, să socotim şi să studiem istoria şi limbile străine, dar în acelaşi timp ne-a îndrumat să avem grijă de ceilalţi oameni din comunitatea noastră.

Eram singura familie de evrei din satul Porţ şi eram prieteni cu toţi. Mama ştia toate veştile din sat şi adesea dădea o mână de ajutor vecinelor, mai ales tinerelor însărcinate. Le ducea tăiţei sau prăjituri, le ajuta cu treburile casnice dacă erau bolnave, le oferea sfaturi pentru creşterea copiilor şi le citea instrucţiuni sau scrisori de la alţi membri ai familiei. Ne-a învăţat pe mine şi pe surorile mele să-i urmăm exemplul, ajutându-i pe cei mai puţin norocoşi în viaţă, mai ales pentru că noi eram mai avuţi decât mulţi alţii din sătucul nostru.

Antisemitismul invadase însă România încă de la naşterea noastră. Asta însemna că multora nu le plăceau evreii pur şi simplu pentru că erau evrei. Copii fiind, n-am conştientizat însă ce însemna antisemitismul până în anul 1940, când ne-a ocupat armata maghiară.

Tata ne-a povestit odată despre un incident antisemit în care fusese implicat în 1935, când Miriam şi cu mine aveam doar un an. În acel an, Garda de Fier, un partid antisemit violent care controla primăriile săteşti, poliţia şi ziarele, a alimentat ura împotriva evreilor, născocind poveşti false despre răutatea lor şi despre faptul că doreau să-i înşele pe toţi şi să conducă lumea. Tata şi fratele lui, Aaron, fuseseră aruncaţi în închisoare de Garda de Fier pe baza unor acuzaţii false de neplată a impozitelor. Nu fusese însă decât o minciună sfruntată, deoarece ei îşi achitaseră întotdeauna contribuţiile faţă de stat. În realitate, fuseseră „luaţi la ochi” şi arestaţi numai pentru că erau evrei.

Papă ne-a povestit că după ce ieşiseră din închisoare, el şi unchiul Aaron se hotărâseră să meargă în Palestina pentru a vedea dacă nu se puteau stabili acolo. În vremea aceea, Pu lent ina era regiunea din Orientul Mijlociu unde trăise poporul evreu înainte de a fi exilat, în timpul Imperiului Roman; în perioadele de persecuţie cu

precădere, mulţi evrei o considerau patria lor. La începutul secolului al XX-lea, o parte din Palestina fusese rezervată pentru evreii imigranţi, iar în 1948, partea aceea avea să devină statul independent Israel.

Tata şi unchiul Aaron stătuseră câteva luni în Palestina, după care reveniseră în România. După ce se întorseseră, unchiul Aaron şi soţia lui îşi vânduseră toate pământurile şi bunurile şi luaseră decizia să emigreze.

Papă o îndemnase şi pe mama să plece şi să se stabilească în Palestina.

— Este bine acolo, i-a spus el. Clima este caldă şi există multe locuri de muncă.

— Nu, s-a împotrivit ea. Nu pot să plec cu patru copii mici după mine.

— Trebuie să plecăm acum, înainte ca situaţia să se înrăutăţească aici, a insistat tata, care era îngrijorat de veştile pe care le auzea despre înteţirea persecutării evreilor în România şi Europa.

— Ce voi face eu acolo? Cum o să ne descurcăm? Eu nu vreau să locuiesc în deşert, s-a plâns mama.

Şi, aşa cum fac uneori mamele, a pus piciorul în prag şi a refuzat să plece. M-am întrebat adesea cum ar fi fost viaţa noastră dacă ea ar fi cedat.

În sătucul nostru din România, trăiam într-o casă frumoasă cu un domeniu agricol întins. Aveam mii de acri de culturi: grâu, porumb, fasole şi cartofi. Aveam vaci şi oi, de la care obţineam brânză şi lapte. Aveam o podgorie mare şi produceam vin. Aveam acri de livezi cu meri, pruni, piersici şi cireşe zemoase în trei culori: roşii, negre şi albe. Vara, cireşele acelea deveneau cerceii noştri frumoşi, când ne jucam de-a doamnele elegante. Mama îşi iubea şi grădiniţa de flori din faţa casei, grădina de zarzavaturi din spatele casei, vacile, găinile şi gâştele.

O îngrijora însă cel mai mult ideea de a o lăsa în ţară pe mama ei. Nouă ne plăcea să-i vizităm pe bunica şi bunicul Herş, iar mama, ca unică fiică la părinţi, se simţea responsabilă faţă de bunica Herş, care avea sănătatea şubredă şi trebuia adesea îngrijită.

— În plus, aici suntem în siguranţă, repeta mama.

Ea credea cu adevărat că veştile despre evreii persecutaţi de germani şi de noul lor şef de stat, Adolf Hitler, nu erau decât simple zvonuri. Nu înţelegea de ce ar fi trebuit să fugă în Palestina sau America, locuri sigure pentru evrei. Aşa s-a făcut că am rămas în Porţ.

Cele o sută de familii din Porţ erau în mare parte creştine şi aveau un preot, a cărui fiică, Luci, era cea mai bună prietenă a mea şi a lui Miriam. Vara ne cocoţam în pomii din livadă, citeam poveşti şi improvizam scenete într-un teatru micuţ pe care-l înjghebasem întinzând un cearşaf între doi copaci. Iarna o ajutam pe Luci să-şi împodobească bradul de Crăciun – nu-i spuneam însă tatii, deoarece n-ar fi fost de acord.

Deşi începuseră să se răspândească zvonuri despre deportarea evreilor în lagăre de muncă, mama nu credea că am fi în pericol. Nici chiar după ce am auzit despre noile ghetouri – zone restricţionate din oraşele europene în care evreii erau siliţi să locuiască în mizerie şi sărăcie, pentru a putea fi controlaţi –, nu am crezut că am fi fost cu adevărat în pericol. Nici chiar atunci când unor evrei li s-au confiscat toate bunurile şi libertăţile şi au fost trimişi în lagăre de muncă, unde erau siliţi să trudească aidoma unor sclavi, tot n-am crezut că aşa ceva ni se putea întâmpla nouă. N-am crezut niciodată că vor ajunge în sătucul nostru mititel.

Una dintre amintirile mele cele mai vechi este a unor evrei dintr-un lagăr de muncă din Budapesta care au trecut prin satul nostru. Guvernul maghiar i-a scos pe acei sclavi din lagăr şi i-a pus să muncească la o cale ferată; după ce au terminat, au fost duşi din nou în lagăr. Cât timp au lucrat la calea ferată, nu aveau unde sta peste noapte, şi tata i-a lăsat să doarmă în hambarul nostru. Uneori, veneau să-i viziteze nevestele lor şi au locuit în casă la noi. Drept recunoştinţă, ne-au adus jucării şi, cel mai important, multe cărţi din oraş. Noi, copiii, ne pierdeam ore în şir în lumea poveştilor din acele cărţi. Eu puteam citi o carte într-o zi. Mulţumită lor, mi-am dezvoltat

dragostea pentru lectură de la o vârstă fragedă.

Aşa cum am înţeles abia mai târziu din ce-am citit, Adolf Hitler ajunsese la putere în Germania în anul 1933 ca şef al Partidului Nazist. Hitler îi detesta pe evrei la fel de mult ca şi Garda de Fier română, iar liderii partidelor antisemite şi rasiste deveniseră aliaţi, unindu-se în ura lor comună şi în planurile de a conduce toată Europa. După care, trupele Germaniei naziste au invadat Polonia în septembrie 1939 şi a început al Doilea Război Mondial. Ungurii, care erau conduşi de Miklós Horthy, au avut încredere în Hitler şi i-au devenit aliaţi. Toate acestea se întâmplau în jurul nostru, dar încă destul de departe pentru ca numai papă să-şi facă griji pentru siguranţa noastră.

Situaţia s-a schimbat însă în vara anului 1940, când Miriam şi cu mine aveam şase ani. Hitler a retrocedat Ungariei partea de nord a Transilvaniei. La momentul respectiv, populaţia din Transilvania era compusă în mod aproape egal din români şi maghiari, însă toţi din satul nostru erau români. S-a răspândit zvonul că armata maghiară îi va ucide pe evrei şi români deopotrivă şi că ne va incendia satul. Până şi un copil de şase ani ca mine ştia că ne aflam în pericol.

Miriam, cea mai tăcută dintre noi două, mi-a simţit neliniştea – mi-a citit-o probabil pe chip şi în limbajul corpului –, dar nu s-a plânsniciodată; nu-i stătea în fire.

Într-o zi, în satul nostru a apărut o trupă de soldaţi maghiari, conduşi de un ofiţer într-o limuzină neagră, lungă şi impresionantă. Sătenii au fost atenţionaţi că armata conducea cum ţara, aşa încât trebuia s-o primim cu braţele deschise. I am auzit pe soldaţi cântând:

— Noi suntem soldaţii lui Horthy, cei mai frumoşi soldaţi din lume!

În seara aceea, mama şi tata le-au îngăduit soldaţilor să campeze în curtea noastră; comandantul a dormit în odaia pentru oaspeţi. Mama i-a tratat pe ofiţeri ca şi cum ar fi fost de-ai casei: a copt plăcinta ei cea mai bună şi i-a invitat să cineze cu familia. Ţin minte că s-a discutat mult

despre tot felul de mâncăruri minunate, iar eu şi Miriam am fost foarte surescitate că stăteam la masă cu bărbaţii aceia importanţi îmbrăcaţi în uniforme. A fost o seară plăcută şi ofiţerii au lăudat toate bucatele mamei. Înainte de a se retrage la culcare, i-au mulţumit şi i-au sărutat mâna, un obicei curtenitor al multor bărbaţi maghiari şi europeni din vremea aceea. A doua zi au plecat dis-de-dimineaţă, iar părinţii noştri păreau mai liniştiţi.

— Vezi? a spus mama. Nu există pic de adevăr în zvonurile acelea că i-ar ucide pe evrei. Sunt nişte gentlemeni adevăraţi.

— De ce ar fi răspândit totuşi oamenii asemenea istorii? a întrebat papă, fără să aştepte un răspuns, şi cu atât mai puţin dezacordul mamei sau al altui membru al familiei. Ai însă dreptate, a concluzionat el. Naziştii nu vor veni niciodată într-un sătuc ca al nostru.

Iar noi am luat-o ca atare. Doar o spusese papă!

Cu toate acestea, mai târziu, spre noapte, părinţii noştri au Neuitat la un aparat de radio cu baterii, în spatele uşilor închise. După aceea au vorbit între ei în idiş, un dialect pe care niciuna dintre noi, fetele, nu-l înţelegeam, discutând despre ştiri. Oare ce auziseră de era atât de secret? De ce încercau să ne ascundă «cele ştiri?

Mi-am lipit urechea de uşă şi am ascultat atentă, încercând că aud cât mai multe.

— Cine-i Hitler? i-am întrebat când au ieşit din cameră.

Mama ne-a respins întrebările cu asigurări vesele:

— Nu trebuie să vă faceţi griji. Totul va fi bine.

Dar noi auzisem nişte fragmente din emisiunile de radio, în care Hitler zbiera că va ucide toţi jidanii. Ca şi cum am fi fost nişte gândaci! *Simţeam* că ceva nu era în regulă, indiferent cât de mult ar fi încercat părinţii să ne convingă de contrariu. Iar din cauza comportamentului lor secretos, până şi Miriam a început să se neliniştească. Noi am fost întotdeauna sensibile, chiar de mici. Ne temeam de cuvintele nerostite, de ceea ce nu se discuta.

În toamna anului 1940, eu şi Miriam am început

şcoala. Spre deosebire de şcolile elementare de azi, şcoala noastră îi găzduia în aceeaşi încăpere pe toţi copiii din clasele I-IV. Eu şi Miriam eram singurii evrei. Eram de asemenea singurii gemeni, în fiecare zi mergeam la şcoală îmbrăcate la fel şi aveam funde de aceeaşi culoare legate la capătul cozilor lungi. La fel cum se întâmplase cu rudele noastre, noii colegi de clasă se amuzau încercând să ne ghicească identitatea reală.

Am descoperit de asemenea că aveam două învăţătoare unguroaice noi, pe care naziştii le transferaseră din oraş. Spre surprinderea mea, au adus cu ele cărţi ce conţineau atacuri la adresa evreilor. Cărţile aveau şi caricaturi în care evreii erau prezentaţi ca nişte clovni cu nasuri mari şi pântece proeminente. Şi, minunea minunilor, am văzut pentru prima dată „imagini mişcătoare" proiectate pe perete – aşa numeam noi primele filme, deoarece nu ştiam ce era un „film". Îmi amintesc limpede un film scurt, intitulat „Cum să prinzi şi să omori un jidan". Peliculele acelea de propagandă, cam de durata reclamelor actuale, dar pline de ură, erau proiectate înaintea filmelor propriu-zise în cinematografele din oraşe. Imaginaţi-vă cum ar fi să priviţi instrucţiuni despre uciderea evreilor înaintea unui film de desene animate 3D!

Vizionarea filmelor pline de ură şi lecturarea cărţilor rasiste i-au inflamat pe ceilalţi elevi. Prietenii noştri, sau alţi copii care ne fuseseră prieteni, au început să ne spună mie şi lui Miriam „jidance împuţite şi puturoase". Apelativele lor mă înfuriau realmente. Cine erau ei să ne facă „împuţite"? Ştiam că eram la fel de curată ca oricare dintre ei, dacă nu chiar mai curată! Copiii au început să ne scuipe şi să ne bată cu orice ocazie. Într-o zi, în manualul nostru de aritmetică am citit următoarea problemă: „Dacă ai cinci jidani şi omori trei jidani, cu câţi jidani mai rămâi?"

Tulburate şi speriate, Miriam şi cu mine am fugit acasă, plângând. Hainele ne erau murdare, fiindcă fusesem din nou trântite pe pământ, iar feţele prăfuite ne erau brăzdate de lacrimi.

— Îmi pare foarte rău, copilele mele, ne-a spus mamaâm brăţişându-ne şi sărutându-ne, dar nu putem face nimic. Nu vă temeţi! Voi să fiţi fetiţe cuminţi. Să vă spuneţi rugăciunile, să faceţi treabă în gospodărie şi să învăţaţi bine la şcoală.

Într-o zi a anului 1941, nişte elevi i-au jucat o festă învăţătoarei când era întoarsă cu spatele. I-au pus ouă de găină pe scaun. Toată clasa ştia ce făcuseră, dar nimeni n-a suflat o vorbă. Toţi ne-am ţinut respiraţia când învăţătoarea s-a întors de la tablă şi s-a aşezat pe scaun. Bineînţeles că, în clipa când a atins ouăle, ele s-au spart şi i-au murdărit rochia cea nouă.

— Împuţitele de jidance au făcut-o! a declarat senin unul dintre băieţii din clasă.

— Aşa este? s-a uitat învăţătoarea la mine şi la Miriam.

— Nu, doamna învăţătoare, nu-i adevărat!

Eram îngrozite. În viaţa noastră nu ne purtasem aşa şi nici nu făcusem pozne pe seama învăţătorilor. Am fi păţit-o rău de tot din partea părinţilor dacă am fi îndrăznit aşa ceva! Iar noi iubeam şcoala şi ne plăcea să învăţăm.

Apoi lucrurile au căpătat o întorsătură urâtă.

— Ba da, ele au fMcut-o! au ţipat ceilalţi copii. Ele au făcut-o! Le-am văzut!

Era ca şi cum se înţeleseseră pe furiş pe la spatele nostru, iar acesta era rezultatul.

Eu şi Miriam am protestat, dar zadarnic. Eram evreice şi eram vinovate.

Fără să mai pună alte întrebări, învăţătoarea ne-a chemat în faţa clasei pentru a ne pedepsi. A aruncat boabe de porumb uscat pe podea şi ne-a silit să stăm în genunchi pe ele, timp de o oră, în faţa tuturor elevilor. Boabele dure ne-au intrat adânc în pielea genunchilor neacoperiţi, însă nu asta ne-a durut cel mai mult, ci atitudinea colegilor noştri de clasă care râdeau de noi, ne batjocoreau, se strâmbau şi scoteau limba la noi. Eram nu numai şocate, ci şi rănite.

Când ne-am întors acasă şi i-am povestit mamei, ea a

plâns, apoi ne-a strâns în braţe şi ne-a zis:

— Îmi pare foarte rău, copilele mele. Noi suntem evrei şi trebuie să îndurăm toate astea. Nu putem face nimic.

Cuvintele ei m-au înfuriat mai mult decât pedeapsa învăţătoarei. Aş fi dorit să lovesc pe cineva eu însămi, să lovesc boabele acelea de porumb atât de tare, încât să le fac praf şi pulbere. Cum era posibil ca vorbele mamei să fie adevărate?

La sfârşitul zilei, când papă s-a întors acasă de la muncile câmpului şi a auzit ce ni se întâmplase, s-a comportat la fel ca mama.

— Vreme de două mii de ani, evreii au crezut că vor supravieţui dacă vor încerca să se împace cu toată lumea, a spus el. Noi trebuie să respectăm tradiţia. Încercaţi pur şi simplu să vă împăcaţi cu toţi.

Deoarece eram atât de izolaţi, practic într-un sat uitat de lume, papă considera că naziştii nu se vor obosi să vină să ne ia de acolo.

Necazurile au continuat însă după-amiezile şi serile. Adolescenţi care erau membri ai Partidului Nazist Maghiar, deşi nu aveau încă optsprezece ani – vârsta la care puteau începe stagiul militar –, ne înconjurau adesea casa şi răcneau obscenităţi ore în şir.

— Jidani împuţiţi! strigau ei. Porci nebuni!

Aruncau cu roşii sau cu pietre, spărgându-ne geamurile. Li se alăturau şi alţi săteni. Uneori, nu se opreau câte trei zile la rând, zile în care nu puteam ieşi din casă.

— Papă, spuneam, te rog, ieşi şi opreşte-i!

Doream ca el *să facă* ceva!

— Eva, nu putem face absolut nimic. Învaţă să accepţi situaţia ca atare.

N-aveam cum să ştiu pe atunci, dar mama şi papă se gândeau probabil că dacă ar fi încercat să-i oprească pe delincvenţii juvenili sau să riposteze, ar fi fost arestaţi, iar noi am fi rămas singure. Cel puţin aşa continuam să fim împreună ca o familie.

Eu şi Miriam stăteam ghemuite laolaltă în patul nostru, speriate. Surorile mai mari se ţineau departe de ferestre. Ştiam că şi ele erau la fel de speriate. Situaţia s-a înrăutăţit treptat. În iunie 1941, Ungaria a intrat în al Doilea Război Mondial ca aliată a lui Adolf Hitler, cel care-i ura pe evrei, şi a Germaniei, ţara sa. În alte locuri din Europa, evreii erau siliţi să poarte steaua galbenă a lui David – steaua evreiască – pe haine, la loc vizibil, pentru ca toţi să le ştie etnia. Noi nu trebuia să purtăm steaua galbenă, însă toţi ştiau că eram evrei. Ne simţeam tot mai izolaţi în sătucul nostru.

Spre deosebire de mulţi copii evrei din Europa, lui Miriam şi mie ni s-a îngăduit să urmăm cursurile şcolii alături de copiii non-evrei, deşi ne venea tot mai greu, fiindcă tachinările şi batjocurile nu conteneau. Surorile noastre mai mari – Edit şi Aliz – erau norocoase, deoarece primeau lecţii de germană, artă plastica, muzică, desen, matematică şi istorie – subiectele cerute pentru liceu – din partea unui profesor evreu care locuia împreună cu noi.

Pe măsură ce lumina toamnei s-a înnegurat la începutul iernii, zilele au devenit mai scurte şi vieţile noastre încă şi mai îngrădite. Nu ne mai aventuram să ieşim afară pentru a ne juca ori pentru a merge prin sat la fel de mult pe cât obişnuiam. Părinţii noştri nu şi-au trădat niciodată sentimentele, dar Miriam şi cu mine eram tot mai speriate.

Apoi, într-o noapte de la sfârşitul lunii septembrie 1943, mama şi papă ne-au scuturat, trezindu-ne din somn.

— Eva! Miriam! ne-au şoptit ei agitaţi. Îmbrăcaţi-vă! Puneţi-vă hainele groase, cât puteţi mai multe, jachetele şi cizmele. *Să nu* aprindeţi lumânarea! Trebuie să vă îmbrăcaţi pe întuneric. Şi să nu faceţi nici cel mai mic zgomot.

— Dar ce… ce facem? am întrebat eu somnoroasă.

— Fă aşa cum ţi se spune! a murmurat tata.

Ne-am îmbrăcat hainele groase şi ne-am dus în bucătărie, în lumina cărbunilor ce mai străluceau în vatră, le-am văzut pe surorile noastre mai mari. Erau la fel de

înfofolite, iar chipurile le erau împietrite în umbre.

Papă ne-a adunat pe toate patru laolaltă şi a şoptit:

— Copii, a sosit timpul să plecăm. O să-ncercăm să trecem peste graniţă, în România, unde vom fi în siguranţă. Urmaţi-ne şi ţineţi minte: niciun zgomot.

Mergând în şir indian, cu papă în frunte şi mama după noi, ne-am furişat afară din casă, în beznă. Afară era rece şi bătea vântul. În mintea mea exista un singur gând: „Avem necazuri, necazuri mari. Şi fugim”.

Am mers în tăcere, una în urma celeilalte, spre poarta din spate a proprietăţii noastre, la marginea livezii. Imediat după poartă se afla calea ferată. În noaptea aceea nu trecea niciun tren. Era linişte, cu excepţia ţârâitului greierilor şi a strigătelor ocazionale ale păsărilor de noapte. Ştiam că dacă am fi mers vreo oră în lungul şinelor, am fi ajuns în partea românească a Transilvaniei. Când a ajuns la poartă, papă s-a aplecat să tragă zăvorul şi a împins-o, reuşind să o deschidă.

— Stai! a strigat un glas. Dacă mai faci un pas, trag!

Un ungur din Tineretul Nazist îndrepta o puşcă spre noi. Un grup de adolescenţi ce purtau şepci kaki şi brasarde naziste cu zvastici ne păziseră casa, ascunşi, pentru a se asigura că nu vom pleca. Nu ştiam de cât timp stăteau acolo.

Nu eram decât şase evrei. Cum puteam fi atât de importanţi? I-am strâns mâna lui Miriam, fără să îndrăznesc să mă uit direct la soldaţi, ci doar trăgând cu coada ochiului. Papă a închis poarta şi flăcăii aceia ne-au escortat înapoi până la casă.

Unica noastră şansă de evadare se evaporase.

Capitolul II

Pe 31 ianuarie 1944, eu şi Miriam urma să împlinim zece ani. La aniversările din familie, mama făcea întotdeauna tort şi transforma ziua într-o ocazie festivă şi veselă. Acum însă n-am mai apucat să ne sărbătorim a zecea aniversare. Mama era prea bolnavă. În octombrie, aproape imediat după ce adolescenţii nazişti ne împiedicaseră evadarea, se îmbolnăvise de febră tifoidă şi

zăcuse în pat toată iarna. Pe atunci nu existau medicamentele de uz curent împotriva durerilor cauzate de febră şi boli care există azi în toate farmaciile. Ne-am făcut griji în privinţa mamei şi ne-am întrebat dacă va mai reuşi să se însănătoşească. Ea fusese mereu puternică şi plină de viaţă.

O doamnă evreică dintr-un sat vecin a venit să locuiască cu noi, pentru a avea grijă de mama şi de treburile gospodăreşti. Edit, Aliz, eu şi Miriam am ajutat-o, muncind mai mult decât sarcinile noastre obişnuite. Autorităţile naziste şi maghiare ne supravegheau, dar nu ne impuseseră arest la domiciliu şi nici nu ne interziseseră să ne părăsim locuinţa. Pe moment, păream în siguranţă. Am continuat să mergem chiar şi la şcoală, cu excepţia zilelor rare în care manifestaţiile naziste nu ne îngăduiau s-o facem. În zilele acelea învăţam acasă, la fel ca surorile mai mari.

Libertatea noastră relativă s-a sfârşit brusc într-o dimineaţă din luna martie, după ce împlinisem zece ani. Doi jandarmi unguri au intrat în curtea noastră din faţă şi au bătut la uşă.

— Strângeţi-vă lucrurile! Haide, repede! O să fiţi duşi la un centru de transport.

Nu era deloc o rugăminte, ci un ordin în toată puterea cuvântului.

— Aveţi două ore să v-adunaţi calabalâcul.

Mama abia a avut puterea să coboare din pat. Papă şi surorile mai mari au strâns mâncare, aşternuturi, haine – tot ce au crezut că am fi avut nevoie. Miriam şi cu mine purtam rochiţe la fel şi am luat două perechi de haine identice.

Când jandarmii ne-au însoţit afară din casă, toţi locuitorii din Port ne-au privit plecând pe singurul drum care trecea prin sat. Vecinii au ieşit din case şi s-au înşiruit pe uliţă. Colegii de şcoală ne urmăreau cu privirea. Nimeni n-a încercat să-i oprească pe jandarmi. Nimeni n-a scos un cuvânt.

N-am fost surprinsă. Odată ce se răspândise zvonul

despre încercarea noastră de a fugi în toiul nopţii, situaţia continuase să se înrăutăţească; şicanele sătenilor şi ale copiilor lor deveniseră tot mai urâte şi mai frecvente.

Până şi Luci, cea mai bună prietenă a mea şi a lui Miriam, stătea nemişcată când ne-am apropiat de casa ei, ferindu-se să ne privească în ochi. Nu ne-a spus că-i părea rău şi nici nu ne-a dăruit ceva care să ne amintească de ea. Cu o clipă înainte de a trece pe lângă casa ei, am privit-o. Ea a plecat ochii. În tăcere, am lăsat în urmă locuinţa pe care o cunoscusem dintotdeauna.

Am fost suiţi într-o căruţă cu coviltir, trasă de un cal. Jandarmii ne-au dus în oraşul Şimleul Silvaniei, un drum care a durat vreo cinci ore. După ce am ajuns acolo, am fost siliţi să stăm într-un ghetou cu peste şapte mii de evrei din regiunea noastră a Transilvaniei, care anterior fusese teritoriu românesc. Eu şi Miriam nu văzusem niciodată atâţia oameni. Pentru noi o sută de persoane – numărul vecinilor noştri din sat – însemna o mulţime. Şapte mii de oameni – evrei toţi! – erau mai mult decât văzusem vreodată adunaţi în acelaşi loc.

Ulterior am aflat că Reinhard Heydrich, şeful Biroului Principal de Securitate al celui de-al Treilea Reich, emisese un ordin oficial potrivit căruia toţi evreii din regiunile ocupate de nazişti urmau să fie strămutaţi în aşa-numitele „ghetouri” special amenajate pentru ei. Până atunci nu auzisem despre ele. Ghetourile erau zone înconjurate cu garduri, ziduri sau sârmă ghimpată, care fuseseră înfiinţate în cele mai dărăpănate cartiere ale oraşelor sau în cele mai sărace regiuni rurale. Evreii nu aveau voie să le părăsească fără un permis special, deoarece riscau pedeapsa cu moartea.

Ghetoul nostru se afla pe un câmp şi era înconjurat cu un gard din sârmă ghimpată care arăta de parcă ar fi fost construit în grabă. Prin mijlocul câmpului curgea râul Beretău. Singura clădire era o fabrică din cărămidă, abandonată, în care comandantul ghetouluiâşi stabilise cartierul general. Nu existau corturi, barăci sau alte structuri în care ne-am fi putut adăposti sau dormi.

Comandantul ne-a adus la cunoştinţă că în scurt timp vom fi duşi în lagărele de muncă forţată din Ungaria, unde urma să rămânem până la sfârşitul războiului.

— Nu veţi păţi nimic, a promis el.

Eu şi Miriam i-am ajutat pe papă şi pe surorile noastre să ridice un cort pe pământul reavăn, folosind cearşafurile şi păturile pe care le adusesem. Ne-am chinuit, gâfâind şi pufăind, în timp ce comandantul ghetoului se plimba înainte şi înapoi cu mâinile în şolduri, după care a strigat:

— Nu-i frumos să vezi cum copiii Israelului trăiesc în corturi ca pe timpul lui Moise?

A hohotit după aceea asurzitor, de parcă spusese cea mai amuzantă glumă din lume.

Toată familia noastră a stat în acel cort. De fiecare dată când cerul se întuneca şi începea să plouă, comandantul lătra printr-o portavoce:

— Demontaţi corturile! Vreau să fie mutate pe malul *celălalt*.

Era un ordin pe care nu-l justifica decât simpla cruzime. Până demontam corturile, treceam podul peste râu şi ne instalam din nou adăposturile în noroi, eram uzi leoarcă.

Mama continua să fie foarte slăbită după boala ei, iar traiul în aer liber, în ploaie şi frig, îi înrăutăţea starea. Noaptea, eu şi Miriam dormeam strâns lipite una de cealaltă, iar trupuşoarele noastre ne ofereau reciproc căldură şi confort.

Cât timp am stat acolo, toţi capii de familie au fost duşi la cartierul general pentru interogatorii. Într-o zi, gardienii germani au venit după papa şi l-au luat la interogatoriu. Credeau că părinţii mei ascunseseră în gospodărie aur şi argint, sau alte lucruri preţioase, şi doreau să ştie unde anume le tăinuiseră. Papă era însă agricultor şi singurele lui avuţii erau pământurile şi recoltele pe care le producea. Le-a declarat gardienilor că nu avea argint, cu excepţia sfeşnicelor noastre de Şabat. După patru-cinci ore, l-au adus la cortul nostru, întins pe o

targă. Era brăzdat de urme de cravaşă, din care supura sânge. Unghiile de la mâini şi picioare îi fuseseră arse cu flacăra lumânărilor. A avut nevoie de multe zile pentru a se reface.

Eu şi Miriam ne simţeam neajutorate. Eram doar nişte copii, şi ne aşteptam ca părinţii noştri să aibă grijă de noi. Dar ei nu puteau face absolut nimic pentru a ne îmbunătăţi situaţia. Şi nici noi, la rândul nostru, nu puteam face nimic pentru papă.

Sora noastră mai mare, Edit, şi-a asumat responsabilitatea gătitului. Când venisem, ni se spusese să aducem alimente pentru două săptămâni, dar mama insistase să luăm tot ce puteam transporta: fasole, pâine şi tăiţei. Odată cu trecerea săptămânilor, ne-am raţionalizat hrana şi am mâncat fasole o dată pe zi. Uneori, non-evrei veneau la marginea ghetoului şi aruncau înăuntru alimente şi alte produse, însă nu ţin minte dacă noi am reuşit să luăm ceva din lucrurile acelea.

Până la urmă, mama a înţeles cât de groaznică era cu adevărat situaţia pentru familia noastră. Miriam şi cu mine ne plângeam pentru că dormeam pe pământul umed şi de permanentele dureri de burtă, însă mama nu ne putea ajuta aşa cum făcuse în trecut. Stătea aşezată şi clătina întruna din cap.

— Este numai vina mea, repeta ea. Ar fi trebuit să fi plecat în Palestina.

Ochii ei, adânciţi în orbite din cauza bolii şi înconjuraţi de cearcăne adânci din cauza lipsei de somn, dovedeau că era obsedată de decizia de a nu fi emigrat în Palestina împreună cu unchiul Aaron atunci când avuseseră această şansă. Acum, în mizeria şi privaţiunea ghetoului, devenea tot mai retrasă şi mai deprimată.

Într-o dimineaţă de mai a anului 1944, gardienii germani ne-au anunţat că vom pleca la un lagăr de muncă aflat în Ungaria, după cum spuneau ei.

— Este spre binele vostru, au zis. Dacă veţi munci, veţi trăi. Toate familiile vor rămâne laolaltă.

Noi auzisem zvonuri care circulau printre adulţii din

ghetouri, că toţi evreii care erau trimişi în Germania erau omorâţi. De aceea, credeam că dacă vom rămâne în Ungaria, nu vom păţi nimic, vom fi în siguranţă.

Gardienii ne-au mai spus să nu ne luăm obiectele personale, deoarece în lagărul de muncă ne vor aştepta toate cele necesare, totuşi mama şi surorile mai mari au luat câteva lucruri de valoare din cort. Papă şi-a luat cartea de rugăciuni. Eu şi Miriam ne-am îmbrăcat rochiţele roşii de Burgundia.

Gardienii ne-au escortat până la calea ferată şi ne-au urcat în vagoane pentru vite, împingându-ne şi îndesându-ne până ce ticseau un vagon cu optzeci-o sută de oameni. Gardienii l-au numit pe papă responsabil de vagonul nostru şi l-au anunţat că va fi împuşcat dacă cineva evada. Uşile au fost închise, apoi blocate cu un drug metalic, care a fost introdus între două mânere. Cele patru ferestruici situate aproape de plafon, câte două de fiecare parte, erau acoperite cu sârmă ghimpată. Cum ar fi putut cineva să evadeze?

Miriam şi cu mine eram strâns lipite una de cealaltă. Nu exista loc să te aşezi ori să te întinzi, nici chiar pentru copii mici ca noi. Deşi nu eram decât o fetiţă, simţeam că se va întâmpla ceva îngrozitor. Simplul fapt că-mi vedeam părinţii atât de neajutoraţi, părinţi pe care-i considerasem întotdeauna protectorii noştri, dar care acum nu mai erau în stare să ne apere, îmi răsturnase complet toate sentimentele de siguranţă.

Trenul a pornit şi a mers zile la rând, iar ţăcănitul roţilor pe şine era întrerupt doar de fluierăturile ocazionale ale locomotivei. Nu numai că nu aveam unde să ne aşezăm ori să ne întindem, dar nu aveam nici mâncare sau apă, şi nici grupuri sanitare. Ţin minte că mi-era foarte sete şi că aveam gura uscată ca iasca.

Când trenul s-a oprit în prima zi ca să se alimenteze cu combustibil, papă i-a cerut apă gardianului, care i-a solicitat în schimb cinci ceasuri de aur. Adulţii au strâns ceasurile şi i le-au înmânat. După aceea gardianul a aruncat o găleată cu apă spre o ferestruică acoperită cu

sârmă ghimpată. Apa a fost împroşcată înăuntru, inutil. Nu-mi amintesc pe cineva care să fi profitat de ea. Poate că una-două picături au ajuns până la mine, dar nu mi-au ostoit nici pe departe setea. A doua zi, trenul s-a oprit din nou şi s-a repetat povestea cu apa.

La sfârşitul celei de-a treia zile, vagonul s-a oprit şi papă, vorbind în maghiară, a rugat un gardian să ne dea apă. Cineva i-a răspuns în germană:

— *Was*? *Was*? Poftim? Poftim?

Nu-l înţelesese pe papă.

Atunci am înţeles. Nu mai eram în Ungaria. Trecusem graniţa în Polonia, care era acum teritoriu german.

Ne-a cuprins un sentiment de oroare. Până atunci, existaseră speranţe. Toţi, inclusiv eu, înţelesesem că atâta timp cât rămâneam în Ungaria, exista şansa de a fi duşi într-un lagăr de muncă. De acum, toţi ştiau că germanii şi Germania însemnau moarte pentru evrei. Mulţi au început să se roage. Vagonul s-a umplut cu sunetele adulţilor care abia îşi înăbuşeau plânsetele, iar copiii le simţeau disperarea nedisimulată. Ici-colo, câte cineva încerca să intoneze *Sh mă Israel* („Ascultă, Israelule”), rugăciunea ebraică adresată lui Dumnezeu de a ne auzi, de a ne mântui.

Trenul a pornit mai departe. Miriam şi cu mine am tăcut chitic când a accelerat, gonind tot mai tare. Trecuseră trei zile de când nu primisem mâncare sau apă.

În ziua a patra, trenul s-a oprit. Papa a strigat din nou către gardian, cerând apă. Nu i-a răspuns nimeni.

Am înţeles că ajunsesem la destinaţie. M-am ridicat în vârful picioarelor, ca să privesc pe ferestruică. Cerul era întunecat. Timp de o oră sau două, am auzit de-afară o mulţime de glasuri în germană care răcneau nişte ordine. Uşile au rămas închise.

Au sosit în cele din urmă zorile, momentul în care papa îşi spunea rugăciunile de dimineaţă. El şi-a scos cartea de rugăciuni şi a încercat să-şi dea seama în ce direcţie se afla răsăritul, fiindcă evreii se roagă în direcţia

Israelului, care este în Orientul Mijlociu. M-am întrebat cum se putea ruga într-un astfel de moment.

— Papa, i-am spus, nu ştim unde suntem. Ne-au minţit. Nu-i un lagăr de muncă.

— Eva, a spus papă, trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu pentru îndurare. Vino la mine.

Ne-a adunat familia într-un colţ al vagonului. Eu şi Miriam ne-am lipit de el, iar surorile mai mari şi mama ne-au urmat. L-am ascultat în tăcere pe tata, care a spus:

— Promiteţi-mi că oricare dintre voi care va supravieţui acestui război teribil va merge în Palestina, unde trăieşte unchiul vostru Aaron şi unde evreii pot trăi în pace.

Până atunci nu ne mai vorbise niciodată nouă, fetelor, în felul acesta, cu respect, ca şi cum am fi fost adulţi. Miriam, eu şi surorile mai mari am încuviinţat solemn din cap.

Papă şi-a început rugăciunile de dimineaţă.

Afară am auzit glasuri de germani care răcneau. Câinii lătrau din toate direcţiile. Uşile vagonului de vite au scârţâit prelung şi s-au deschis. Gardienii SS ne-au poruncit să ieşim cu toţii.

— *Schnell*! *Schnell*] Repede! Repede!

Am văzut peste tot garduri înalte din sârmă ghimpată şi foişoare din cimeâlt. Soldaţii stăteau aplecaţi, cu puştile îndreptate spre noi. Nu mai ţin minte cum am ajuns de la vagon la peronul de triere. Probabil că Miriam şi cu mine am sărit sau am coborât pe o rampă din lemn. Dar, în scurt timp stăteam pe peron, complet terorizate, două fetiţe de zece ani în rochiţele noastre roşii, identice.

Capitolul III

Mama ne-a prins pe Miriam şi pe mine de mâini. Ne-am înşiruit, una lângă cealaltă, pe peronul din beton şi atunci m-a izbit mirosul: o miasmă pe care n-o mai simţisem niciodată. Îmi reamintea de mirosul fulgilor de găină pârliţi. În gospodăria noastră, după ce jumuleam găinile, le treceam peste o flacără, pentru a arde şi ultimii fulgi micuţi. Aici însă duhoarea era copleşitoare. Părea ca

şi cum ai fi mers prin ea, ca şi cum s-ar fi lipit de tine. Era peste tot şi imposibil de evitat. Nu am aflat imediat de unde provenea.

Locul în care ajunsesem era descumpănitor şi gălăgios. Oamenii ţipau.

Peste tot, zbierete.

Confuzie.

Disperare.

Lătrături.

Ordine.

Plânsete, plânsete, plânsete. Plânsetele copiilor după părinţi. Plânsetele părinţilor după copii. Plânsetele oamenilor derutaţi şi zăpăciţi. Plânsetele celor care înţelegeau clar că toate coşmarurile lor se adevereau. Contopite laolaltă, plânsetele erau ecoul celei mai inimaginabile şi copleşitoare dureri provocate de pierderea omenească, suferinţe emoţionale şi chinuri.

Mă simţeam cumva detaşată de corp, de parcă aş fi privit din exterior ceea ce li se întâmpla altora. Ici-colo întrezăream garduri din sârmă ghimpată, reflectoare orbitoare şi şiruri de clădiri. Gardieni SS treceau printre grupurile de oameni, de parcă ar fi căutat ceva.

Brusc, am simţit că revenisem în propriul meu corp. Am privit în jur şi am simţit trupul tremurând al lui Miriam lângă al meu. Dar unde era papa? Şi unde erau surorile mele mai mari, Edit şi Aliz? Le-am căutat cu disperare, strângând mâna mamei şi a gemenei mele, într-o încleştare deznădăjduită. Nu-mi puteam găsi restul familiei. După patru zile de apropiere strânsă de surorile mai mari şi de papa, îi pierdusem din nou în zăpăceala şi deruta aceea.

Nu i-am mai văzut niciodată.

M-am ţinut strâns de mâna mamei. Un gardian SS a trecut prin faţa noastră, strigând în germană:

— *Zwillinge*! *Zwillinge*! Gemeni! Gemeni!

Ne-a depăşit, apoi s-a oprit brusc, s-a răsucit şi s-a întors. S-a oprit în faţa noastră. Îşi plimba privirea înainte şi înapoi de la chipul lui Miriam la al meu, şi de sus în jos la rochiţele noastre identice.

— Sunt gemene? a întrebat-o pe mama.

Ea a şovăit.

— E bine dacă-s gemene?

— Da, a spus gardianul.

— Sunt gemene.

Fără a mai spune ceva, ne-a prins pe amândouă şi ne-a smuls de lângă mama.

Ne-a târât de acolo, în ţipetele şi plânsetele noastre. L-am implorat să ne lase să stăm cu mama. Gardianul nici măcar nu ne-a băgat în seamă rugăminţile. Ne-a tras peste liniile ferate, îndepărtându-ne de peronul de triere. Am întors capul şi am văzut-o pe mama, urlând disperată cu braţele întinse după noi. Un soldat a prins-o şi a împins-o în altă direcţie. Mama a dispărut în mulţime.

După aceea, totul s-a petrecut foarte repede. Gardienii îiâm părţeau în grupuri pe cei de pe peronul de triere. Într-un grup se aflau bărbaţi şi femei tinere, în altul copii şi persoane mai vârstnice. Miriam şi cu mine, care ne ţineam strâns îmbrăţişate, am fost aduse într-un grup format din alte treisprezece perechi de gemeni care sosiseră cu trenul nostru: douăzeci şi şase de copii, înspăimântaţi şi dezorientaţi.

Un gardian a adus o mamă şi gemenele ei să stea cu grupul nostru. Am recunoscut-o! Era doamna Csengeri, soţia proprietarului unei prăvălii din Şimleul Silvaniei, oraşul de lângă satul nostru. Fiicele ei aveau opt ani, iar când ne opream la prăvălie, doamna Csengeri şi mama discutau despre problemele creşterii gemenilor. Ea şi fetele ei au rămas cu grupul nostru. De ce o lăsaseră gardienii pe mama lor să le însoţească, dar nu şi pe mama noastră? N-am avut însă prea mult timp la dispoziţie să reflectez la această întrebare, fiindcă au început să se întâmple fel de fel de evenimente.

După o jumătate de oră, un gardian SS ne-a escortat la o clădire mare din apropierea gardului din sârmă ghimpată. Imediat după ce am intrat în clădire, ni s-a ordonat să ne dezbrăcăm. M-am simţit din nou detaşată de propriul meu corp, ca şi când aş fi privit din exterior. Totul

era un coşmar, nu? Totul avea să se încheie în clipa în care deschideam ochii, iar mama ar fi fost acolo să mă aline, nu? însă nu visam…

Toţi am fost tunşi scurt. Frizerul ne-a explicat că gemenii primeau tratament privilegiat, deoarece nu erau tunşi chilug. Din fericire, eu învăţasem ceva germană, aşa încât puteam înţelege la un nivel elementar ce ni se spunea. Nu m-am simţit însă foarte privilegiată, văzând cum cozile noastre lungi căzeau pe podea.

Am făcut apoi duş. După ce ne-au dezinfectat hainele cu o soluţie împotriva păduchilor, ni le-au dat înapoi. Purtarea hainelor personale era un alt „privilegiu" de care aveau parte gemenii, dar nu şi restul deţinuţilor. Eu şi Miriam ne-am îmbrăcat rochiţele, dar acestea aveau acum vopsită pe spate o cruce mare şi roşie, pe care am urât-o instantaneu. Purtarea rochiţei nu mi se mai părea deloc un privilegiu. Ştiam că, la fel ca steaua galbenă pe care evreii erau siliţi să o poarte în ghetouri, naziştii foloseau crucea roşie pentru a ne însemna, astfel încât să nu putem evada.

În clipa aceea am decis că nu voi face nimic din ce îmi vor cere gardienii. Aveam să-i şicanez cât mai mult cu putinţă. În continuare, deţinuţii erau tatuaţi pe braţ. Am privit cum erau luaţi unul câte unul, cum li se spunea să întindă braţul, care era apoi ţinut strâns, în timp ce instrumentul le ardea cifre pe piele, cu dureri teribile.

Asta nu avea să mi se întâmple însă şi mie. Nu mai voiam să fiu o altă oaie mânată de la spate. Când mi-a sosit rândul, m-am zbătut şi am dat din picioare. Un gardian SS mi-a prins braţul, iar menghina degetelor lui care-mi striveau pielea mi-a desfiinţat dârzenia.

— Vreau la mama! am urlat.

— Nu te mişca! a ordonat gardianul.

L-am muşcat de mână.

— Aduceţi-o pe mama!

— O să te lăsăm s-o vezi mâine dimineaţă.

Ştiam că minţea. Abia ne smulseseră de lângă mama, aşa încât de ce ne-ar fi reunit a doua zi? Patru oameni au trebuit să mă ţină, în timp ce au încins vârful unui

instrument ca un stilou deasupra unei flăcări şi l-au afundat în cerneală albastră. După aceea au apropiat unealta aceea fierbinte de pielea mea şi au început să-mi scrie numărul pe partea exterioară a braţului stâng: A-7063.

— Opriţi-vă! am urlat. Mă doare!

M-am zbătut şi m-am zvârcolit atât de violent, încât nu m-au putut ţine complet nemişcată. Din cauza aceea, cifrele au ieşit neclare.

Apoi au tatuat-o pe Miriam, care nu s-a împotrivit ca mine. Numărul ei a fost A-7064 şi i se desluşea perfect pe braţ.

Cu braţele umflate şi dureroase, am fost escortate prin lagăr spre barăcile în care urma să locuim. Pe drum am văzut grupuri de oameni scheletici, însoţiţi de gardieni SS cu câini uriaşi. Deţinuţii se întorceau de la muncă. Oare ce fel de munci efectuau pentru a slăbi în halul acela? Sau erau bolnavi? Sau nu căpătau mâncare? în jurul meu, totul mirosea oribil şi greu, a fulgi pârliţi, şi avea un aspect întunecat, cenuşiu, iară viaţă. Ameninţător. Nu-mi amintesc să fi văzut pe undeva iarbă, copaci sau flori.

Am ajuns în cele din urmă în barăcile noastre din Lagărul II B, lagărul pentru femei de la Birkenau, numit şi Auschwitz II. Clădirea fusese iniţial un grajd pentru cai. Era murdară, iar duhoarea dinăuntru era mult mai puternică decât cea de afară. Ferestre pentru lumină sau ventilare nu existau decât sus, sub tavan, deasupra capetelor noastre, şi de aceea atmosfera era sufocantă. La mijlocul barăcii exista un soi de banchetă, formată dintr-un şir dublu de cărămizi. În capăt se afla o latrină cu trei locuri; un alt privilegiu pentru gemeni, fiindcă nu trebuia să mergem afară, la latrina publică. Înăuntru se aflau câteva sute de gemene cu vârste cuprinse între doi şi şaisprezece ani. Printre ele le-am văzut şi pe fiicele doamnei Csengeri, dar n-am stat de vorbă atunci cu ele.

În prima noapte, două gemene unguroaice care se aflau de mai mult timp aici ne-au arătat priciurile suprapuse pe trei niveluri. Miriam şi cu mine am primit un

prici la nivelul cel mai de jos.

Când a sosit ora cinei, toţi copiii s-au repezit la uşă. Masa consta dintr-o felie de pâine neagră lungă cam de cinci centimetri şi un lichid cafeniu pe care toţi îl numeau „surogat de cafea”. Eu şi Miriam ne-am uitat una la alta.

— Noi nu putem mânca aşa ceva, i-am spus uneia dintre gemenele unguroaice.

— E tot ce veţi căpăta până mâine, a zis ea. Ar fi mai bine să mâncaţi.

— Nu-i cuşer, i-am replicat eu.

Acasă, în gospodăria noastră, aveam numai mâncare cuşer – care respecta cerinţele alimentaţiei rituale evreieşti –, pe care papă o binecuvânta înaintea fiecărei mese.

Gemenele au râs, dar n-a fost un râs binevoitor, ci mai degrabă de genul „Doamne, da’ proaste mai sunteţi!” După care au înfulecat cu lăcomie pâinea pe care le-am oferit-o eu şi sora mea.

— Noi ne bucurăm c-am căpătat un supliment de pâine, ne-au spus ele, dar va trebui să-nvăţaţi să mâncaţi totul, dacă vreţi să supravieţuiţi. Nu puteţi fi mofturoase şi nu vă puteţi face griji dacă ceva nu-i cuşer.

După cină, gemenele unguroaice şi alte fete ne-au povestit mai multe.

— Sunteţi la Birkenau, ne-au spus ele. Face parte din Auschwitz, dar este la trei kilometri de lagărul principal. Auschwitz are o cameră de gazare şi un crematoriu.

— Nu-nţeleg, a zis Miriam.

Eu am întrebat:

— Ce-i o cameră de gazare? Ce-i un crematoriu?

— Haideţi cu noi, să v-arătăm.

Gemenele ne-au condus în partea din spate a barăcii, lângă uşă, unde nu puteam fi observate de supraveghetoare. Mi-am ridicat privirea spre cer. Din coşuri ce se înălţau mult peste Birkenau se ridicau flăcări. Fumul acoperea tot lagărul şi cenuşa fină umplea văzduhul, înceţoşându-l, aşa cum se întâmplă după erupţia vulcanilor – într-atât era de deasă. Am fost izbite din nou

de mirosul îngrozitor.

Deşi îmi era teamă să întreb, m-am auzit rostind:

— Ce ard aşa de târziu, seara?

— Oameni, a zis o fată.

— Nu poţi să arzi oameni! am spus. Nu fi ridicolă!

— Naziştii pot. Ei vor să-i ardă pe toţi evreii.

Altcineva a adăugat:

— Aţi văzut cum naziştii i-au împărţit în două grupuri pe cei veniţi cu trenul azi dimineaţă? Probabil că ard unul dintre grupuri chiar acum. Dacă naziştii te consideră tânăr şi îndeajuns de puternic ca să munceşti, îţi îngăduie să trăieşti. Restul sunt duşi în camerele de gazare şi ucişi.

M-am gândit la mama, care era atât de slăbită după lunga ei boală.

M-am gândit la papă, strângându-şi la piept cartea de rugăciuni.

M-am gândit la cele două surori ale noastre mai mari.

În adâncul sufletului am ştiut, fără să mi se spună, că fuseseră împinşi în grupul care trebuia dus la camera de gazare, în ciuda acelui simţământ, mi-am îngăduit să sper că poate mai erau în viaţă. La urma urmelor, toţi erau mai vârstnici şi mai inteligenţi decât Miriam şi cu mine.

— Noi suntem copii, am spus. Noi nu putem munci, totuşi am rămas în viaţă.

— Deocamdată, a replicat o geamănă. Şi asta numai pentru că suntem gemeni şi ne pot folosi în experimentele doctorului Mengele. El va sosi aici mâine dimineaţă, după efectuarea apelului.

Cu glas tremurător, am întrebat:

— Ce fel de experimente?

Lea, o geamănă de doisprezece ani, ne-a spus să încetăm să ne mai facem griji şi să mergem la culcare.

Copiii dormeau îmbrăcaţi şi încălţaţi, aşa că eu şi Miriam le-am urmat exemplul. Ne-am întins pe priciul din lemn, pe o saltea din paie, în rochiţele noastre roşu de Burgundia. Deşi eram obosită, nu puteam să adorm. Foindu-mă şi răsucindu-mă, am observat ceva mişcându-se pe podea.

— Sunt şoareci aici! am ţipat, fără măcar să-mi dau seama.

— Gura! a spus cineva. Ăia nu-s şoareci, ci şobolani. N-o să-ţi facă niciun rău, dacă n-ai mâncare în pat. Acum, culcă-te!

Mai văzusem şoareci, la noi în sat, dar nu erau uriaşi ca şobolanii aceştia, care aveau mărimea unor pisoi.

Trebuia să mă duc la toaletă, la fel şi Miriam. Pe întuneric, am coborât picioarele din pat, încet şi precaut, din cauza şobolanilor. Am mişcat din pantofi într-o parte şi alta, ca să-i speriem, apoi ne-am grăbit spre capătul barăcii. Latrina avea suprafaţa puţin mai mare de un metru pătrat, pereţii din lemn negru şi podeaua din ciment. Nu semăna cu grupurile sanitare din ziua de azi, ci erau pur şi simplu nişte găuri în podea, deasupra cărora trebuia să te aşezi. Erau chiar mai groaznice decât restul barăcii. Peste tot se vedeau vome şi fecale. Duhoarea era pestilenţială.

Am intrat, iar eu am încremenit. Pe podeaua mizerabilă zăceau trei trupuri de copii morţi, în pielea goală. Până atunci nu mai văzusem niciodată un om mort, iar acum, nu mai puţin de trei morţi erau pe podeaua tare, rece şi urât mirositoare. În clipa aceea am înţeles că moartea era ceva ce ni se putea întâmpla şi mie şi lui Miriam. Mi-am jurat atunci în gând că am să fac tot ce-mi stătea în putinţă ca noi două să nu murim precum copiii aceia. Noi aveam să fim mai puternice, mai inteligente, aveam să fim *orice ar fi fost nevoie* ca să nu sfârşim aşa.

Din clipa aceea, în mintea mea ne-am văzut întruna părăsind vii lagărul. Nu am lăsat niciodată ca gândurile să-mi fie dominate de temeri sau îndoieli. Imediat cum mi se infiltrau în minte, le alungam cu hotărâre. De cum am ieşit din latrină, mi-am concentrat întreaga fiinţă asupra unui singur lucru: cum să supravieţuim încă o zi în locul acesta oribil.

Capitolul IV

Dimineaţa, am auzit sunetul ascuţit al unui fluier. Era încă întuneric.

— Sus! Sus! Sus! Sus! a răcnit supraveghetoarea, o *pßegerin* (infirmieră) îmbrăcată în haină albă care avea grijă de noi. Pregătiţi-vă! a zbierat ea.

Eu şi Miriam nu cunoşteam încă rutina zilnică. Ţinându-ne de mâini, ne-am uitat cum fetele mai mari le ajutau pe cele mici să se pregătească pentru apel. După ce am ieşit din baracă, ne-am înşiruit în rânduri de câte cinci, pentru a fi număraţi. Apelul dura între o jumătate de o oră şi o oră. Privind în urmă, nu-mi amintesc un singur copil care să se fi aşezat pe jos ori să fi plâns în timpul apelului. Nici chiar cei de numai doi ani. Cred că înţelegeam instinctiv că vieţile noastre depindeau de cooperare.

După apel am intrat în barăci ca să facem ordine. Cei trei copii morţi pe care îi văzusem în latrină noaptea trecută nu mai zăceau pe podea. Am aflat că atunci când un copil murea, tovarăşii lui de prici îi luau hainele şi-l duceau în latrină.

Cele trei cadavre văzute de mine şi de Miriam fuseseră ridicate de adulţi şi puse înapoi pe priciurile lor pentru a fi numărate. Toţi copiii erau număraţi zilnic, indiferent dacă erau vii sau morţi. Dr. Mengele ştia câţi gemeni avea şi nu se ridica niciun cadavru fără respectarea procedurilor.

În acea primă dimineaţă, o gardiană SS aştepta în faţa barăcilor.

— VINE DOCTORUL MENGELE! a răcnit ea.

Supraveghetoarele păreau nervoase, agitate de apariţia persoanei aceleia atât de importante. Miriam şi cu mine am rămas în poziţie de drepţi, fără să cutezăm să ne mişcăm sau să respirăm.

Dr. Josef Mengele a intrat în baracă. Era înalt, îmbrăcat elegant în uniformă SS, cu cizme de călărie negre, sclipitor de lustruite. Purta mănuşi albe şi avea baston. Primul meu gând a fost că era un bărbat extrem de frumos, ca un star de cinema. A trecut prin baracă, numărând gemenii de pe fiecare prici, însoţit de un alai de opt persoane. Ulterior am aflat că din acel grup făceau parte dr. König, o fată care avea rolul de translator, câţiva

gardieni SS şi asistenţi. În aceste inspecţii ale barăcilor, Mengele era însoţit întotdeauna de minimum opt oameni.

Când s-a oprit în dreptul priciurilor pe care se aflau cele trei cadavre, a izbucnit într-o criză de nervi.

— De ce-aţi lăsat copiii ăştia să moară? a urlat el la infirmieră şi la gardienii SS. Nu-mi pot îngădui să pierd nici măcar un singur copil!

Infirmiera noastră şi supraveghetoarele au tăcut, tremurând ca varga.

Mengele a continuat numărătoarea, până a ajuns la Miriam şi la mine. S-a oprit şi ne-a privit. Eu încremenisem. După aceea a trecut mai departe. Ceilalţi copii ne-au spus că fusese pe peronul de triere cu o zi înainte de sosirea noastră, unde îi împărţise pe deţinuţi prin mişcări scurte din baston. La dreapta însemna camera de gazare, iar la stânga lagărul de muncă silnică.

După ce Mengele a părăsit baraca, ne-am primit raţia de mâncare de dimineaţă, iar eu şi Miriam am băut surogatul de cafea, deşi avea un gust oribil. Lucrul cel mai important era că fusese preparată cu apă fiartă, ceea ce însemna, după cum aveam să învăţăm în scurt timp, că nu ne îmbolnăveam de dizenterie, care însemna diaree interminabilă.

În grupuri de câte cinci, am fost duse de la Birkenau în laboratoarele din Auschwitz. Am intrat într-o clădire mare, cu etaj, din cărămidă. Eu şi Miriam a trebuit să ne scoatem rochiţele, lenjeria de corp şi pantofiorii. Acolo erau şi băieţi, nu numai fete: douăzeci sau treizeci de perechi de gemeni. La început, am fost şocată de imaginea aceea.

Ulterior am aflat că gemenii băieţi locuiau în altă baracă, în condiţii mai bune ca ale noastre, unde erau îngrijiţi de Zvi Spiegel, un tânăr deţinut evreu care fusese ofiţer şi pe care Mengele îl alesese pentru a-i supraveghea. Zvi intervenea în ajutorul gemenilor, convingându-l pe Mengele să le dea hrană mai bună şi să le îmbunătăţească condiţiile de viaţă. Mengele s-a gândit că astfel va avea cobai mai buni, aşa că Zvi, care fusese poreclit „Tăticul

gemenilor”, îi liniştea pe băieţi, îi antrena în jocuri care să le menţină minţile active şi-i învăţa noţiuni elementare de geografie şi matematică. În timpul zilei îi lăsa să joace fotbal cu o minge făcută din cârpe, pentru a-şi păstra condiţia fizică. Le ceruse de asemenea să-şi memoreze reciproc numele, pentru a se simţi ca nişte oameni adevăraţi.

Noi nu aveam în baracă o asemenea persoană care să ne conducă şi să ne ajute să formăm prietenii. Eu nu m-am apropiat niciodată de altă fată ca s-o întreb cum se numeşte sau ca să-i spun cum mă cheamă pe mine. Eram izolate, pur şi simplu nişte gemene însemnate cu numere, şi fiecare dintre noi încerca să supravieţuiască. Singura persoană la care trebuia să mă gândesc era Miriam.

Privind în jur prin clădirea de cărămidă, am observat şi unii gemeni fraternali, totuşi majoritatea erau gemeni identici, ca mine şi Miriam. Mai târziu aveam să aflu că dr. Mengele dorea să descopere secretul apariţiei gemenilor. Unul dintre obiectivele experimentelor sale era de a învăţa cum să creeze cât mai mulţi prunci blonzi cu ochi albaştri, care să sporească populaţia germană. Hitler îi numea pe arieni – germanii blonzi cu ochi albaştri şi piele albă – „rasa superioară”, iar noi eram cobaii lui. Pentru a studia alte „anomalii” naturale şi a încerca să înţeleagă cum să împiedice mutaţiile genetice, Mengele efectua cercetări şi asupra giganţilor, piticilor, handicapaţilor şi ţiganilor. Piticii locuiau într-o baracă aproape de noi şi uneori îi vedeam mergând prin tabără.

Toţi am stat, complet goi, pe băncuţe. Şi băieţii erau tot acolo. Era foarte frig. Nu aveam unde să ne ascundem. Era stânjenitor să stăm fără nicio haină pe noi. Unele fete şi-au încrucişat picioarele şi s-au acoperit cu palmele. Altele dârdâiau de spaimă, în timp ce gardienii SS ne arătau cu degetul şi râdeau. Pentru mine, nuditatea a fost unul dintre aspectele cele mai dezumanizante din lagăr.

Dr. Mengele apărea la răstimpuri pentru a supraveghea cercetările. Alţi medici şi infirmiere în halate albe, care erau de asemenea deţinuţi, ne investigau şi

făceau însemnări.

Mai întâi mi-au măsurat capul cu un instrument ca un şubler, format din două piese de metal, pe care le lipeau de ţeasta mea şi le apropiau, strângându-le tare. Medicul anunţa rezultatele unui asistent, care le scria într-un dosar.

Ne-au măsurat lobii urechilor, şaua nasului, mărimea buzelor, lăţimea, forma şi culoarea ochilor. Au comparat nuanţa de albastru a ochilor lui Miriam cu albastrul ochilor mei, folosind o paletă de culori. Au măsurat din nou şi din nou. Au petrecut trei-patru ore la o singură ureche. Ori de câte ori medicii mă măsurau pe mine o măsurau şi pe Miriam, pentru a vedea cât eram de asemănătoare şi cât de diferite. Un fotograf ne făcea poze, iar un artist plastic ne schiţa. Tehnicieni medicali ne făceau câte cinci-şase radiografii odată.

După aceea ne-au pus întrebări şi ne-au cerut să executăm diverse ordine. Un deţinut care vorbea maghiara şi germana avea rol de translator. Dacă eu făceam ceva, Miriam făcea exact acelaşi lucru.

— De fiecare dată când te urmez, a şoptit sora mea, ei notează ceva. Vor să vadă care dintre noi este conducătoarea.

Bineînţeles, eu eram aceea, fiindcă aşa fusesem dintotdeauna. După ce ne observaseră în ziua anterioară, când mă împotrivisem tatuării, ştiau şi că eram rebelă.

Am stat în laborator şapte-opt ore şi am detestat fiecare secundă. În cele din urmă, ni s-a îngăduit să ne îmbrăcăm şi am fost trimişi la barăcile noastre pentru cină: o bucăţică de pâine neagră de vreo şase centimetri lungime.

După-amiază, infirmiera care ne supraveghea ne-a silit să învăţăm un cântecel în germană, care suna cam aşa: „Eu sunt o fetiţă germană. Dacă tu nu eşti, fugi de-aici!”. Ne-a aşezat în cerc, cu o fată în mijloc. Noi trebuia să ne învârtim în jurul fetei şi să cântăm: „Fugi de-aici, fugi de-aici, fugi de-aici!”

— Jidance împuţite şi jegoase! striga infirmiera la

noi. Scroafelor!

Îi plăcea foarte mult cântecelul acela, care însemna că noi, copiii, eram dezgustători.

O uram pe infirmieră şi pe la spate îi spuneam „Şerpoaica”. Avea picioare groase şi păr lung, negru, pe care-l purta strâns în coadă. „Şerpoaica” ne batjocorea întruna.

— Cine credeţi că sunteţi voi? ne întreba.

Nu răspundeam. De altfel nici ea nu se aştepta la vreun răspuns.

— Vă credeţi grozave pentru că mai trăiţi? întreba „Şerpoaica”. O să muriţi în curând. O să vă omorâm pe toate.

În primele două zile, Miriam şi cu mine am plâns aproape întruna. În scurt timp însă, am înţeles că plânsul nu ne va ajuta cu nimic. În cea mai mare parte a timpului ne simţeam ca amorţite.

Să rămâi în viaţă era lucrul cel mai important. Ştiam că noi rămăsesem în viaţă graţie experimentelor. Graţie unui accident norocos al naturii.

Pentru că noi eram „gemenele lui Mengele”.

Capitolul V

Viaţa la Auschwitz semăna cu o succesiune de accidente auto care se petreceau zilnic. Nu exista o singură zi în care să nu se întâmple ceva terifiant.

În mai puţin de două săptămâni, Miriam şi cu mine am fost rase în cap. Ca toate gemenele din baraca noastră, fusesem infestate de păduchi. Am aflat că păduchii îşi depuneau ouăle în părul oamenilor şi treceau de la unul la altul. Unicul mod de a scăpa de ei consta în utilizarea unui şampon special, sau a unui tratament cu substanţe chimice, dublat de pieptănarea zilnică cu un pieptene cu dinţi foarte fini, care să îndepărteze ouăle de păduchi, lindina. Noi nu beneficiam de aşa ceva, iar păduchii s-au înmulţit şi s-au răspândit de la una la alta, pe haine şi pe aşternuturi – peste tot. Păduchi şi purici îşi făcuseră cuib în păturile noastre, în saltelele din paie şi în rochiţe. Ne scărpinam mereu. Chiar şi rase în cap, tot aveam păduchi!

Eu şi Miriam ne culegeam constant păduchi una de pe cealaltă şi încercam să-i strivim între unghii.

O dată pe săptămână, gemenii aveau privilegiul de a face duş. Fiecare dintre noi a primit o bucată de săpun, iar după ce am ajuns în sala de duşuri uriaşă, ne-am scos toate hainele şi le-am lăsat într-un morman, pentru a fi dezinfectate. Ulterior am aflat că substanţa chimică folosită pentru dezinfectarea lor, Zyklon B, era una dintre cele trei utilizate pentru gazarea şi uciderea oamenilor la Auschwitz. Naziştii combinau Zyklon B, care era produs în granule albastru-cenuşii, cu cianură de hidrogen şi diatomit, pentru a obţine amestecul chimic care extermina în masă. Gazul, amestecat cu mirosul de came şi oase incinerate, creau împreună duhoarea pe care o remarcasem din prima zi. Este un miros pe care niciun om nu-l mai poate uita.

Miriam şi cu mine am stat una lângă cealaltă, aşa cum făceam întotdeauna. Înainte de a ne spăla, a trebuit să intrăm într-o cadă cu un lichid alburiu, care m-a ars pe picioare şi mi-a lăsat pete roşii. Uneori, supraveghetorii ne ştergeau pe capete şi pe corpuri, iar dezinfectantul îmi înţepa ochii. Patruzeci-cincizeci de gemeni făceau duş simultan. Dr. Mengele voia să fim curaţi şi, din când în când, îi punea pe asistenţii săi să încerce să ne cureţe barăcile; totuşi, mizeria şi păduchii din lagăr reapăreau constant şi ne luptam cu ele pe cât puteam.

Odată am văzut nişte băieţi la duş. Ţin minte că i-am privit şi m-am gândit: „Ce slăbănogi sunt! Mă bucur că eu n-arăt aşa”. De fapt, arătam probabil exact la fel. Ca şi Miriam. Ochii ei erau afundaţi în orbite şi-i puteam număra toate oscioarele din corp. Eu însă nu mă simţeam nici slăbănoagă, nici predispusă la autocompătimire. Trebuia să mă văd pe mine însămi ca o fiinţă puternică.

Dr. Mengele ne stabilise o rutină pe care o respectam cu stricteţe. De trei ori pe săptămână mergeam în laboratoarele din Auschwitz pentru studii intense care ne epuizau, iar în celelalte trei zile mergeam în laboratorul pentru analiza sângelui din Birkenau. Zilele se contopeau

una cu cealaltă. În fiecare dimineaţă, după apel, Mengele venea în barăcile noastre pentru inspecţie. Surâzând, ne spunea *meine kinde*, „copilele mele”. Unele gemene îl plăceau şi-i spuneau „unchiul Mengele”. Eu nu. Pe mine mă îngrozea. De la început am ştiut că nu-i păsa de noi, aşa cum i-ar fi păsat unui medic adevărat.

În zilele de marţi, joi şi sâmbătă, mergeam la laboratorul pentru analiza sângelui. Eu şi Miriam stăteam pe o băncuţă alături de alte două surori gemene, iar partea de sus a ambelor braţe ne era strânsă cu garouri, nişte tuburi subţiri şi flexibile din cauciuc. Doi oameni lucrau simultan asupra fiecărui geamăn. Un doctor îmi introducea un ac în braţul stâng, pentru a preleva sânge. Extrăgea o eprubetă, apoi mă înţepa din nou. Vedeam cum alte mâini luau eprubetele cu sângele meu roşu-strălucitor şi ţin minte că mă întrebam: „Cât sânge pot să pierd, fără să mor?” între timp, un alt doctor mă injecta cu ceva în braţul drept. Îmi înfigea cinci ace, fără să-l fi scos nici măcar pe primul. Oare ce anume îmi injecta în sângele care-mi mai rămăsese?

Uram injecţiile. Dar refuzam să plâng, deoarece nu voiam ca naziştii să ştie că mă durea. Pentru a face faţă, întorceam capul într-o parte şi număram injecţiile până se terminau.

Pe drumul spre baracă, nu vorbeam cu Miriam despre injecţii. Eu le consideram ca fiind preţul pe care trebuia să-l plătim ca să rămânem în viaţă: noi le dădeam sângele nostru, corpurile, mândria şi demnitatea noastră, în schimbul cărora ne îngăduiau să mai trăim o zi. Nu-mi amintesc să fi existat măcar o singură geamănă care să nu fi cooperat.

Pe atunci nu ştiam în ce scopuri se făceau acele experimente sau cu ce eram injectate. Mai târziu am aflat că dr. Mengele inocula în mod deliberat unor gemeni boli periculoase, ca scarlatina, după care le injecta diverse substanţe pentru a vedea dacă puteau să vindece boala. Unele injecţii erau încercări de a schimba culoarea ochilor.

După mulţi ani de la eliberare, fete mai mari ca noi

ne-au povestit că Mengele le dusese într-un laborator şi le făcuse transfuzii de la băieţi, iar cu sângele lor făcuse transfuzie băieţilor, dorind să descopere o modalitate prin care să transforme fetele în băieţi şi băieţii în fete. Multe dintre aceste detalii le-am aflat după patruzeci de ani, aşa cum au fost cele despre băieţii gemeni cărora le-au fost amputate părţi din aparatul genital în tentativa lui Mengele de a descoperi dacă nu-i putea transforma în fete. Unul dintre băieţii aceia a murit pe prici lângă geamănul lui, care a povestit ulterior: „Am putut simţi cum i se răcea treptat trupul”.

Pe atunci se zvonea că şase perechi de gemeni fuseseră omorâţi în laboratorul acela. Eu n-am asistat niciodată la omorârea cuiva, ci doar ştiam că unii gemeni dispăreau. Până la urmă am aflat totuşi că zvonurile erau reale, că gemenii mureau în urma unor experimente. Ni se spunea că se „îmbolnăviseră foarte grav”, după care Mengele îi înlocuia pur şi simplu cu alţi gemeni care soseau ulterior. Aşa erau trataţi până şi deţinuţii cei mai privilegiaţi din Auschwitz. Nici chiar favoriirii lui Mengele nu erau priviţi ca oameni. Eram nişte obiecte pe care le poţi înlocui. De care te poţi dispensa.

Ce nu ne-au înlocuit au fost rochiţele frumoase şi identice, care s-au uzat în asemenea măsură, încât n-am mai putut să le purtăm. Am primit haine de femei mature, care erau însă prea mari, aşa încât eu şi Miriam ne-am încins cu sfori pentru a nu le târî pe pământ. În decolteurile lor îngrămădeam tot ce transportam, cănile de tablă sau o bucată de pâine păstrată din seara trecută.

Dimineaţa, înainte de apel, şi în zilele când mergeam la laboratorul pentru analiza sângelui, aveam grijă de fetiţele mai mici. Imediat lângă baracă aveam o curte îngrădită unde ne jucam cu ele. Fetele mari ne învăţau pe Miriam şi pe mine să tricotăm. Smulgeam fire de sârmă ghimpată din gard, le loveam de pietre, pentru a slăbi ghimpii şi-i trăgeam afară. Asta dura mult. După aceea ascuţeam capetele sârmei tot pe pietre, ca să facem andrele. O geamănă avea un pulover vechi, pe care l-am

deşirat, păstrând lâna. Fiecare fată tricota pe rând, până termina toată lâna din pulover. După aceea următoarea fată deşira tricotajul şi lua totul de la început. Nu intenţionam să obţinem produse finite – căciuli, fulare sau ciorapi. Tricotând, nu ne mai gândeam pur şi simplu la problemele noastre.

Însă moartea şi primejdia nu erau niciodată departe. Într-o zi, pe când eram afară, pe lângă noi a trecut un cărucior cu morţi. Am alergat toate la gard, ca să vedem dacă puteam recunoaşte vreun cadavru.

O fată a ţipat:

— Mama! Este mama mea!

Apoi a izbucnit în lacrimi. A suspinat şi durerea i s-a revărsat în tânguieli, pe măsură ce căruciorul s-a îndepărtat. Mi-a părut rău pentru ea, dar n-am ştiut ce să-i spun.

În clipa aceea mi-am dat seama că poate şi mama noastră trecuse într-un cărucior cu cadavre, atât doar că noi n-o văzusem. Cărucioarele acelea treceau zilnic. Uneori deţinuţii din ele erau morţi, alteori doar muribunzi; indiferent de situaţie, toţi erau duşi spre locul de odihnă finală. Până în clipa aceea încetasem să mă mai gândesc la familia mea. Poate că asta se datora şi pâinii pe care o mâneam în fiecare seară şi despre care se susţinea că n-ar fi conţinut doar rumeguş, ci şi un praf numit „bromură”, un soi de sedativ care ne făcea să dăm uitării amintirile. Nu ştiu dacă era sau nu adevărat, dar eu nu-mi puteam plânge de milă, nu puteam plânge de mila lui Miriam sau a altcuiva. Nu mă puteam gândi la mine ca la o victimă, fiindcă ştiam că atunci voi pieri. Era simplu. În mintea mea nu exista decât un singur gând, acela de a supravieţui.

Nopţile, Miriam şi cu mine stăteam întinse pe priciul nostru cu alte două perechi de gemene. Ne lipeam strâns una de cealaltă, dar nu vorbeam şi nici măcar nu şopteam între noi. Dacă i-aş fi spus lui Miriam cât de flămândă şi de disperată mă simţeam, n-aş fi făcut decât să-i înrăutăţesc starea. În beznă auzeam fluierături, maşini ori motociclete care treceau în viteză. Zgomote de marşuri, gemete,

vomări, lătrături şi plânsete întrerupeau din când în când liniştea din lagăr – o orchestră care acompania mizeria umană atotpătrunzătoare.

Ocazional, când supraveghetoarele noastre dormeau, vechea noastră cunoştinţă din Şimleul Silvaniei, doamna Csengeri, se furişa la noi în baracă pentru a-şi vedea fiicele. Era o femeie isteaţă şi descurcăreaţă. După ce sosise la Auschwitz, îl convinsese pe dr. Mengele că-l putea ajuta, oferindu-i informaţii despre gemenele ei, astfel încât i se îngăduise să stea în barăcile femeilor. Doamna Csengeri le aducea fetelor mâncare, lenjerie, căciuli, lucruri pe care le luase sau pe care le „organizase”. „Organizare” însemna, în limbajul lagărului, a fura de la nazişti. Le invidiam pe fetele acelea pentru că aveau o mamă care trăia şi avea grijă de ele; eu şi Miriam nu ne aveam decât una pe cealaltă.

Nu mai puteam să mă gândesc la mama, la papă sau la surorile mai mari. Trebuia să am grijă de Miriam şi de mine. Trebuia să-mi repet mereu şi mereu:

„Încă o zi, doar atât”.

„Încă un experiment, doar atât”.

„Încă o injecţie, doar atât”.

„Te rog, te rog, să nu ne îmbolnăvim, doar atât!”

Capitolul VI

Într-o sâmbătă din luna iulie, am fost duse la laborator, unde eu am fost injectată probabil cu un microb. Mi-au făcut acea injecţie numai mie, nu şi lui Miriam. Peste ani de zile, am ajuns amândouă la concluzia că mă aleseseră pentru injecţie fiindcă observaseră că eram mai robustă.

Nu mă aşteptasem însă ca injecţia aceea să mă îmbolnăvească. În timpul nopţii am făcut febră. Capul îmi bubuia. Pielea îmi ardea şi era uscată ca iasca. Corpul îmi tremura atât de tare, încât nu puteam dormi, deşi eram obosită. Am trezit-o pe Miriam.

— M-m-mi-e f-f-oarte r-r-rău, i-am şoptit la ureche, clănţănind din dinţi.

Ea s-a deşteptat brusc, îngrijorată.

— Ce să facem?

— N-n-n-nu ştiu, am zis. S-s-să-ncercăm s-ssă m-mă-mă p-p-prefac că m-m-mi-e b-b-bine.

Luni dimineaţă când am ieşit la apel, eram foarte ameţită. Braţele şi picioarele mi se acoperiseră de pete roşii şi se umflaseră, dublându-şi dimensiunea normală. Mă dureau atât de rău, încât credeam că voi exploda realmente, cu carnea ieşindu-mi prin piele. Tremuram de febră. Soarele m-a încălzit un pic şi am încercat cu disperare să nu clănţănesc din dinţi pentru ca *pflegerin* (infirmierele) să nu observe că eram bolnavă. Nu doream să fiu dusă la infirmerie. În două rânduri, unele gemene din baraca noastră se îmbolnăviseră şi fuseseră duse la infirmerie, de unde nu mai reveniseră niciodată.

După aceea, şi perechile lor rămase în baracă fuseseră luate fără a mai şti nimic de ele. Noi bănuiam că ambele perechi de gemene fuseseră ucise după ce una dintre ele se îmbolnăvise. Nu puteam lăsa să se întâmple aşa ceva cu Miriam şi cu mine. De ce să moară ea, doar pentru că era posibil ca eu să mor?

Chiar înainte de a începe apelul de dimineaţă, sirenele de alarmă aeriană au dat un avertisment prelung şi sfredelitor: urma să fim bombardaţi. Deşi tremuram toată, am privit cu încântare cum gardienii SS alergau să se adăpostească, când un avion cu steagul american vopsit pe o aripă a descris un cerc deasupra lagărului de concentrare. Mi-am spus în gând: „Ia uită-te la naziştii ăştia, asupritorii lumii, cum fug ca nişte mâţe speriate!” Am recunoscut însemnele deoarece mătuşa noastră, sora tatii, locuia în Cleveland, statul Ohio, şi înainte de război ne trimisese scrisori cu timbre pe care era reprodus drapelul american. Apoi avionul a coborât mai mult şi a marcat un cerc de fum galben deasupra întregului lagăr. Ştiam de acum că nu va bombarda în interiorul cercului. Au urmat alte avioane şi am auzit în depărtare explozii de bombe. Avioanele americane ne-au dat speranţe. Ele anunţau că soseau ajutoare. Într-una din zilele următoare, trebuia să fim eliberate şi să ne întoarcem acasă – dacă

puteam supravieţui până atunci. Toţi copiii au bătut din palme; acelea au fost momentele noastre de glorie.

Când am ajuns în laborator, medicii nici nu s-au sinchisit să mă examineze. Mi-au strigat numărul şi mi-au luat temperatura. Am ştiut că dădusem de bucluc. Imediat, două *pflegerin* m-au suit într-un jeep şi m-au luat de acolo. N-am avut nici măcar răgaz s-o văd pe Miriam înainte de plecare. De la sosirea în lagăr, era prima dată când ne despărţeam una de cealaltă. Faptul că stăteam laolaltă, că ne bazam una pe cealaltă, că aveam altă fiinţă umană la care să ţinem cu adevărat ne ajutase pe amândouă să nu ne simţim singure.

Asistentele m-au dus la infirmerie: Clădirea nr. 21, o baracă murdară aflată în apropiere de camera de gazare şi coşurile cu flăcări. O miasmă putridă umplea văzduhul. Pe priciurile suprapuse pe trei niveluri se aflau oameni pe jumătate muribunzi: un ocean de fiinţe omeneşti condamnate la o moarte lentă. Toţi erau adulţi. Când am trecut pe lângă ei, au întins spre mine degete scheletice.

— Te rog!

— Apă! Apă!

— Mâncare! Te rog! Ai ceva? Orice?

— Ajutor!

Toţi păreau să plângă, incapabili să se mişte. Braţele care se întindeau spre mine păreau de multe ori mai numeroase decât oamenii de pe priciuri. Mi-am reamintit de Valea Plângerii despre care citisem în Biblie; aşa am văzut infirmeria aceea. Era locul cel mai groaznic în care călcasem vreodată.

Am fost internată într-o odăiţă în care se aflau două fete mai mari: Vera şi Tamara. Fiecare dintre ele făcea parte dintr-o pereche de gemene şi aveau vărsat de vânt, aşa încât nu erau foarte bolnave. Camera noastră era micuţă, însă numai noi trei stăteam în ea – un alt privilegiu acordat gemenilor.

Ora cinei a sosit şi a trecut, dar noi n-am primit nimic de mâncare.

— De ce nu ne dau de mâncare? am întrebat. Ar fi

trebuit să fi primit pâine.

Vera mi-a răspuns:

— Aici, nimeni nu capătă de mâncare, pentru că oamenii sunt aduşi în acest loc ca să moară, ori sunt duşi de aici ca să moară în camera de gazare.

— Nu vor să irosească mâncarea cu cei aflaţi în pragul morţii, a spus Tamara.

„Eu nu pot să mor”, mi-am zis în gând.

„Nu voi muri”.

În noaptea aceea mi-a fost prea rău ca să mai simt foamea. Am constatat că mi-era greu să dorm fără Miriam ghemuită lângă mine. Auzeam în beznă oameni gemând şi ţipând de durere. Zbieretele lor îmi sfâşiau sufletul. Nu auzisem niciodată atâtea glasuri tânguindu-se, urlând şi văitându-se.

A doua zi a sosit un camion. Cei mai bolnavi deţinuţi au fost aruncaţi pe platforma lui, pentru a fi duşi direct la camera de gazare. Au ţipat şi s-au zvârcolit, deoarece unii fuseseră aruncaţi deasupra unor oameni deja morţi.

„Oare voi fi şi eu trimisă la camera de gazare?” m-am întrebat. Aceasta era o prezenţă permanentă, lângă crematoriul care-şi revărsa de jur-împrejur duhoarea de păr, oase şi carne umană arsă. Camera de gazare reprezenta un sfârşit foarte real pentru orice deţinut din lagăr – dar într-o măsură şi mai mare pentru cei din infirmerie. Camioanele acelea soseau de două ori pe săptămână. Mai târziu am aflat că înainte ca trupurile să fie aruncate în crematoriu, un grup de muncitori le smulgeau dinţii de aur şi le scoteau bijuteriile. În medie, naziştii colectau zilnic treizeci şi cinci de kilograme de aur de la cadavre. Cineva se îmbogăţea serios de pe urma lor.

A doua zi dimineaţă după internarea mea în infirmerie, au sosit să mă vadă Mengele şi o echipă de alţi patru medici. Mi-au discutat cazul de parcă s-ar fi aflat într-un spital obişnuit. Deşi vorbeau în germană, am înţeles multe din cuvintele lor. Dr. Mengele a râs şi a zis despre mine, surâzând afectat:

— Păcat! Aşa tânără şi mai are doar două săptămâni

de trăit.

„Cum poate şti asta?” m-am întrebat. După ce-mi făcuseră injecţia aceea care mă îmbolnăvise, nu-mi mai făcuseră alte analize. Între timp am aflat că Mengele ştia cu ce boală mă infectase şi cum va progresa. Poate că fusese beri-beri sau tifos exantematic, dar în anii care au trecut de atunci n-am descoperit răspunsul la această întrebare.

Zăcând în pat şi ascultându-i pe Mengele şi pe ceilalţi medici, am încercat să nu trădez faptul că le înţelesesem cuvintele. Mi-am spus: „Nu sunt moartă. Refuz să mor! îi voi păcăli pe doctorii ăştia, îi voi dovedi lui Mengele că s-a înşelat, şi voi ieşi vie de-aici”. Mai presus de orice, ştiam că trebuia să mă întorc la Miriam.

În acele prime câteva zile am avut febră foarte mare, însă nimeni nu mi-a dat hrană, medicamente sau apă. S-au mulţumit să-mi controleze temperatura. Eram atât de însetată, atât de disperată după apă, aveam gura atât de uscată, încât credeam că nu voi mai putea respira mult timp.

În capătul îndepărtat al barăcii exista o cişmea şi ţin minte că am coborât de-a buşilea din pat, că am deschis uşa camerei şi că m-am târât pe podea ca să ajung la robinetul acela. Simţeam pe abdomen cimentul rece şi dur care-mi scrijelea pielea. Am întins braţele înainte şi m-am târât în patru labe, înaintând încet pe pardoseala umedă şi murdară. În câteva rânduri mi-am pierdut cunoştinţa, după care mi-am revenit şi am continuat să avansez, centimetru cu centimetru.

Îmi repetam întruna: „Mă voi face bine”.

„Trebuie să trăiesc. Trebuie să supravieţuiesc”.

Nevoia de apă mă copleşea. Cel mai ciudat lucru însă este că nu-mi amintesc să fi băut. Probabil că am făcut-o, deoarece altfel n-aş fi putut supravieţui. Nu-mi amintesc nici măcar cum am ajuns înapoi pe priciul pe care-l împărţeam cu celelalte fete din odăiţa noastră. Cu toate acestea, în fiecare noapte, vreme de două săptămâni, m-am târât către cişmeaua aceea.

După prima săptămână petrecută în infirmerie, Miriam a aflat că nu primeam niciun fel de hrană. A anunţat-o pe vechea noastră prietenă, doamna Csengeri, care juca rolul de mesager, furişându-se de la o baracă la alta, când îşi vizita propriile fiice. Miriam a început să-şi economisească pâinea, i-o dădea doamnei Csengeri, iar aceasta mi-o aducea personal. Imaginaţi-vă voinţa lui Miriam, o fetiţă de numai zece ani, care s-a hotărât să nu mănânce o săptămână întreagă! Bucata aceea zilnică de pâine de la sora mea geamănă mi-a salvat viaţa şi mi-a întărit dorinţa de a mă întoarce la ea.

După două săptămâni, ca prin miracol, febra mi-a scăzut! Am început să mă simt mai puternică. Într-o noapte m-am trezit şi am văzut silueta subţirică şi întunecată a supraveghetoare! blocului nostru. Din când în când, ea se furişa în odăiţa noastră noaptea şi ne aducea mâncare.

— Uite o bucată de pâine pentru tine, mi-a spus în şoaptă, punând-o pe pat. Să nu afle nimeni, pentru că atunci voi fi pedepsită.

O dată ne-a adus Verei, Tamarei şi mie o felie din tortul ei aniversar. Ce mai ospăţ! A fost atât de bună, atât de dulce. Am devorat-o, lingându-ne degetele, apoi am lins hârtia în care fusese împachetată. Până şi la Auschwitz existau oameni miloşi.

Cu toate acestea, când mă gândesc la zilele acelea, nu pot înţelege de ce ea nu mi-a dat apă când am fost atât de bolnavă în primele săptămâni. Pot doar să presupun că şi-a cruţat eforturile pentru cei care păreau că vor supravieţui.

Pe măsură ce mi-am recâştigat puterile, am dorit să ies cât mai repede din infirmerie, dar aveam în continuare febră. Dr. Mengele şi echipa lui veneau de două ori pe zi să-mi vadă graficul temperaturii şi trebuia să-i conving că febra îmi scădea, pentru a fi trimisă înapoi în baraca gemenelor. Aşa că m-am gândit la un plan.

Vera şi Tamara m-au învăţat cum să citesc temperatura pe termometru. Când infirmiera, care era tot o deţinută, venea să-mi ia temperatura, îmi punea

termometrul sub braţ şi-mi spunea să-l ţin strâns până se întorcea. După ce ieşea din odăiţă, eu scoteam termometrul, citeam valoarea indicată şi-l scuturam pentru a o coborî niţel. Apoi îl introduceam aproape complet sub braţ, astfel încât bulbul cu mercur să iasă în spate pentru a nu mai înregistra schimbări. Când revenea, infirmiera citea temperatura şi o nota pe fişă. A trebuit să fiu foarte atentă şi să fac manevra aceasta gradat, pentru ca lui Mengele să nu i se pară suspectă însănătoşirea mea. Planul a funcţionat! După trei săptămâni am fost externată din infirmerie.

M-am întors la sora mea, debordând de fericire. Acum, când eram din nou împreună, ştiam că mă voi înzdrăveni pe deplin. Am fost însă şocată de aspectul lui Miriam. Se uita în gol cu o figură inexpresivă, părea slăbită şi lipsită de viaţă.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat-o. Ai păţit ceva? Ce ţi-au făcut?

— Nimic, a răspuns ea. Lasă-mă-n pace, Eva. Nu pot să vorbesc despre asta.

Ştiam că separarea noastră o afectase puternic. Miriam crezuse că nu mă voi mai întoarce niciodată şi posibilitatea de a rămâne complet singură o făcuse să-şi piardă speranţele. În limbajul din lagăr, ea devenise un *musselman*, un zombi, o umbră, cineva care nu mai avea dispoziţia de a lupta pentru viaţă.

În primele două săptămâni cât lipsisem, ea nu a fost dusă la laborator. A fost ţinută în izolare şi păzită permanent de SS-işti. La început, Miriam nu a ştiut ce mi se întâmpla, dar trebuie să fi simţit că naziştii aşteptau ceva. Pentru că n-am murit aşa cum se aşteptase Mengele, Miriam a fost dusă în laborator şi injectată cu o mulţime de substanţe care i-au făcut rău. Injecţiile acelea i-au oprit creşterea rinichilor, menţinându-i la mărimea de la zece ani. N-am descoperit niciodată care fusese scopul acelui experiment asupra surorii mele.

Am descoperit însă că Mengele plănuise ca eu să mor de pe urma microbilor cu care fusesem injectată. Doctorul

patolog Miklós Nyiszli, fost deţinut evreu, a scris şi publicat relatarea sa de martor ocular despre felul în care Mengele le ordona în mod curent patologilor să efectueze autopsiile unor gemeni care muriseră la câteva ore unul după celălalt, o ocazie unică de a compara efectele bolii asupra a două corpuri, unul sănătos şi altul bolnav, care erau practic identice în celelalte aspecte. Dacă eu aş fi murit în infirmerie, Miriam ar fi fost dusă imediat în laborator şi omorâtă cu o injecţie de cloroform în inimă. Autopsiile simultane ar fi comparat organele mele bolnave cu organele ei sănătoase. Dacă organele ar fi prezentat vreun interes ştiinţific, Mengele le-ar fi examinat personal şi apoi le-ar fi trimis la Institutul Antropologic din Berlin-Dahlem, într-un coletinscrip ţionat „Materiale de război – urgent”.

Eu însă, o fetiţă de zece ani, triumfasem asupra lui Mengele, supravieţuind experimentului său. Acum îmi revenea mie sarcina de a-mi ajuta sora geamănă să-şi revină din şoc. N-o puteam pierde. Până aici totul era foarte simplu. Cum aveam să reuşesc era cu totul altceva.

Harta Europei de Est în 1944.

Călătoria Evei.

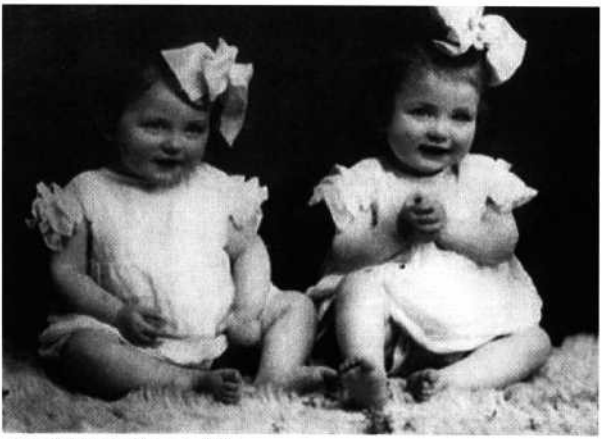

Eva şi Miriam Mozes, 1935.

Părinţii Evei, Alexander şi Jaffa Mozes.

Rândul de sus (de la stânga la dreapta): Aliz, papá, Edit şi prietena Luci.
La mijloc: Eva, mama, Miriam.
Jos: verişorul Şmilu.

În picioare: verişoara Magda, sora Edit şi verişoara Aggi.
Pe iarbă: verişoara Dvora şi sora Aliz. Toate fetele din fotografia aceasta au murit în lagăre.

Porţ, Transilvania.

Intrarea în lagărul de la Auschwitz. Lozinca este în germană şi se traduce prin: „Munca te va elibera".

Peronul de triere din Auschwitz.

Auschwitz

În interiorul lagărului.

Fotografie a gemenilor în laborator.

Josef Mengele.

PAŃSTWOWE MUZEUM
32-603 Oświęcim

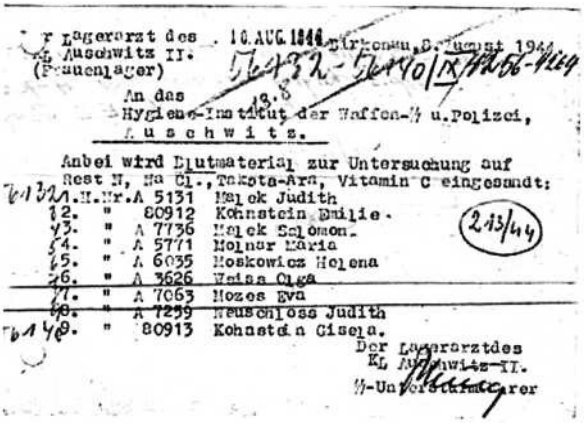

Der Lagerarzt des . 10.AUG.1944 Birkenau, den 1944
KL Auschwitz II.
(Frauenlager)

An das
Hygiene-Institut der Waffen-SS u.Polizei,
Auschwitz.

Anbei wird Blutmaterial zur Untersuchung auf Rest N, Na Cl., Takata-Ara, Vitamin C eingesandt:

11.	H.Nr.	A 5131	Malek Judith
12.	"	80912	Kohnstein Emilie.
13.	"	A 7736	Malek Salomon.
14.	"	A 5771	Molnar Maria
15.	"	A 6035	Moskowicz Helena
16.	"	A 3626	Weiss Olga
17.	"	A 7063	Mozes Eva
18.	"	A 7299	Neuschloss Judith
19.	"	80913	Kohnstein Gisela.

Der Lagerarztdes
KL Auschwitz II.
SS-Untersturmführer

Document original, care arată că eşantioanele de sânge prelevat Evei au fost analizate pentru uree, azot, clorură de sodiu, Takata-Ara şi vitamina C. Există de asemenea documente cu rezultatele analizelor pentru sifilis şi scarlatină.

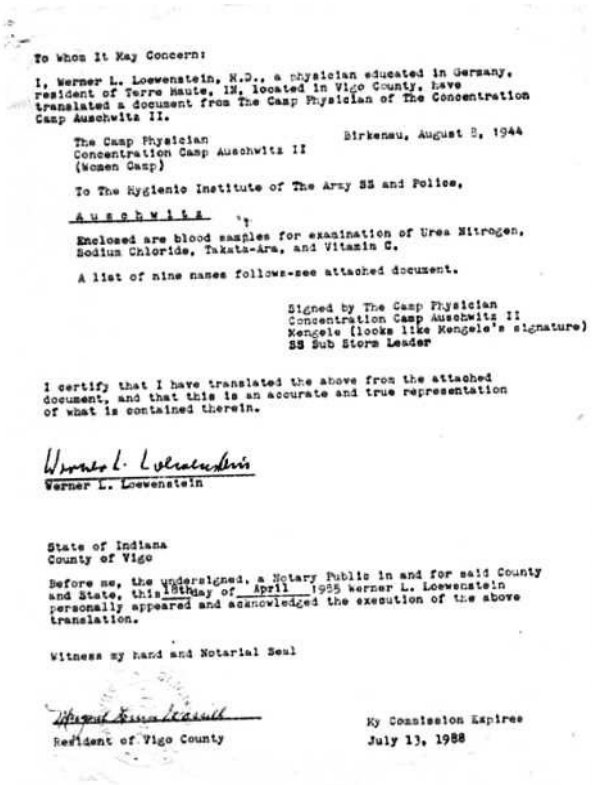

To whom It May Concern:

I, Werner L. Loewenstein, M.D., a physician educated in Germany, resident of Terre Haute, IN, located in Vigo County, have translated a document from The Camp Physician of The Concentration Camp Auschwitz II.

The Camp Physician
Concentration Camp Auschwitz II
(Women Camp)

Birkenau, August 8, 1944

To The Hygienic Institute of The Army SS and Police,

Auschwitz

Enclosed are blood samples for examination of Urea Nitrogen, Sodium Chloride, Takata-Ara, and Vitamin C.

A list of nine names follows-see attached document.

Signed by The Camp Physician
Concentration Camp Auschwitz II
Mengele (looks like Mengele's signature)
SS Sub Stors Leader

I certify that I have translated the above from the attached document, and that this is an accurate and true representation of what is contained therein.

Werner L. Loewenstein

State of Indiana
County of Vigo

Before me, the undersigned, a Notary Public in and for said County and State, this 18thday of April 1985 Werner L. Loewenstein personally appeared and acknowledged the execution of the above translation.

Witness my Hand and Notarial Seal

Resident of Vigo County

My Commission Expires
July 13, 1988

Traducerea în engleză a documentului de pe pagina anterioară.

Capitolul VII

La Auschwitz-Birkenau nu ştiam niciodată ce ne va aduce ziua de mâine. Fiecare zi însemna probleme noi, cărora trebuia să le supravieţuim. Pe lângă permanenta diaree cauzată de dizenterie, Miriam mai suferea şi de altceva. Toţi aveam dizenterie, dar Miriam renunţase la voinţa de a trăi. Trebuia să găsesc altă modalitate de a o ajuta să-şi revină. O parte a suferinţelor ei o reprezentau injecţiile pe care le primise în timpul cât lipsisem eu.

Prin lagăr se spunea că pentru a te întări şi scăpa de dizenterie trebuia să consumi cartofi. La Auschwitz deţinuţii „organizau” de la nazişti lucrurile de care aveau nevoie pentru a supravieţui şi considerau „organizările” tot atâtea victorii împotriva asupritorilor lor. Problema era că

până atunci eu nu furasem niciodată nimic, cu o excepţie: o cană.

Odată, pe când mergeam spre duş, mărşăluind câte cinci pe rând, trecusem pe lângă un maldăr de oale şi cratiţe. Mă strecurasem de la locul meu din mijlocul rândului, către capăt. Sărisem, înhăţasem o cană, o vârâsem în decolteul larg al rochiei şi continuasem după aceea de parcă nu se întâmplase nimic. Dacă gardianul SS care ne însoţea mă văzuse, el nu spusese nimic.

Se zvonea că orice deţinut care era prins furând urma să fie spânzurat, la fel ca aceia care încercau să evadeze. La început, naziştii ne siliseră să asistăm la execuţiile respective, spunându-ne să le privim cu atenţie, pentru că aşa vom păţi şi noi dacă vom fura sau dacă vom încerca să fugim. Ţin minte că-mi spusesem în gând: „Da, viaţa-i atât de minunată aici! De ce naiba am încerca să evadăm?!” Am decis să găsesc o cale prin care să fac rost de cartofi, astfel încât s-o ajut pe Miriam să se înzdrăvenească. Nu ştiam ce mi s-ar fi putut întâmpla dacă furam cartofi, dar puteam foarte bine să fiu condamnată la moarte. Un eşafod din lemn pentru execuţii prin spânzurare se afla în faţa Blocului 11. Trebuia totuşi să-mi asum riscul acela, pentru Miriam. N-o puteam lăsa pe sora mea să moară.

Alte gemene din baraca noastră fierbeau cartofi noaptea şi le-am întrebat de unde îi procuraseră. Mi-au spus că bucătăria era unicul loc în care existau cartofi, aşa că m-am oferit voluntară pentru transportul mesei. Asta însemna să fiu unul dintre cei doi copii care aduceau supa într-un container de o sută de litri, de mărimea unei pubele de gunoi, de la bucătăria aflată în capătul opus al lagărului. Drumul până acolo dura douăzeci de minute, iar întoarcerea cu recipientul greu şi plin dura şi mai mult. Prima dată când m-am oferit voluntară n-am fost aleasă, dar în ziua următoare, m-am oferit din nou şi am fost aleasă alături de altă geamănă pentru a aduce supa zilnică, un lichid apos care ocazional avea câte o bucăţică de cartof.

Imediat ce am intrat în bucătărie, am zărit o masă lungă din metal acoperită cu oale şi cratiţe, sub care se aflau doi saci cu cartofi. O clipă, am şovăit. Dacă eram prinsă, puteam să mor, dar dacă nu încercam, Miriam avea să moară cu siguranţă.

M-am aplecat şi am tras cu ochiul în jur ca să văd dacă mă observă cineva. Cu inima bubuindu-mi atât de tare, încât o simţeam în urechi, am vârât mâna în sac şi am scos doi cartofi. Din spate cineva m-a prins de ceafa şi m-a tras în sus. Era bucătăreasa, o deţinută grasă care purta pe cap o basma vărgată.

— Să nu mai faci aşa ceva! mi-a zbierat drept în faţă.

— Ce să fac, doamnă?

În ochii mei holbaţi se citea o falsă inocenţă.

— Nu-i frumos să furi. Pune-i la loc!

Am dat drumul cartofilor înapoi în sac. Mă aşteptam să fiu târâtă imediat la spânzurătoare, dar nu s-a întâmplat aşa. Aproape c-am izbucnit în râs de uşurare când am înţeles că singura mea pedeapsă fusese mustrarea aceea. Tocmai aflasem că nimeni nu cuteza să facă vreun rău deliberat „gemenilor lui Mengele”, atâta timp cât dr. Mengele dorea să rămânem în viaţă. El avea nevoie de noi pentru a-şi continua experimentele.

Mă îngrijora totuşi posibilitatea ca bucătăreasa să raporteze tentativa mea de furt *blocovei*, supraveghetoarea blocului nostru, şi astfel să nu mi se mai permită să transport mâncarea. A doua zi însă m-am oferit voluntar şi am fost aleasă din nou.

De data aceasta a fost mai uşor să „organizez” cartofii fără să fiu prinsă. Nu mai eram nici atât de speriată, întrucât ştiam că în cel mai rău caz m-aş fi ales cu o muştruluială.

Când am ajuns la sacii de sub masă, am înhăţat iute trei cartofi şi i-am pitit în rochie. De data aceasta nu m-a zărit nimeni. Victorie! Cartofii aceia au fost una dintre cele mai mari comori pe care le-am avut vreodată. Abia aşteptam sosirea nopţii.

Orice activităţi secrete, aşa cum era gătitul, trebuiau

efectuate noaptea, după ce biocovaşi ajutoarea supraveghetoarei se culcau în cămăruţele lor din faţa barăcii. O geamănă adusese câteva bucăţi de cărbune pe care le „organizase” în timpul zilei. La capătul banchetei din cărămidă care trecea prin centrul barăcii aveam un cuptor, în care am făcut un foc micuţ. Cineva stătea de pază la uşa închisă a *blocovei*, în eventualitatea în care se trezea. Alte fete stăteau la intrarea barăcii şi semnalau apropierea cuiva prin lovituri uşoare cu talpa în ciment. Noi găteam pe rând, în întuneric.

Am utilizat propria mea oală şi am fiert cartofii nespălaţi, cu coji, cu totul! După aceea eu şi Miriam ne-am aşezat la ospăţ.

Am mâncat cartofii fără sare sau unt, dar ni s-au părut delicioşi. Ne-au încălzit pe dinăuntru şi ne-au crescut moralul. I-aş fi dat lui Miriam toţi cartofii, dar eram moartă de foame şi aveam nevoie de putere pentru a mă îngriji de amândouă.

După aceea m-am oferit voluntară în fiecare zi ca să transport recipientul cu supă, deşi n-am fost aleasă decât poate o dată sau de două ori pe săptămână. Dar, cu fiecare ocazie, am devenit mai pricepută în „organizare”. Întotdeauna am luat mai mulţi cartofi decât aveam nevoie pentru ziua respectivă şi astfel eu şi sora mea am ajuns să mâncăm de trei ori pe săptămână cartofi.

Uneori, doamna Csengeri se furişa noaptea la noi şi gătea cartofii pe care-i „organizase” pentru fiicele ei. Imediat ce o persoană termina de gătit, alta îi lua locul la cuptor. Am format o brigadă mică şi aveam fete care jucau rolul de santinele, pentru a ne asigura că nu vom fi prinse.

Toate cunoşteau sistemul şi regulile lui. În ciuda faptului că eram numai piele şi os, doar foamea reamintindu-ne că mai eram în viaţă, nu încercam să luăm mâncarea alteia.

Cartofii pe care i-am adus lui Miriam au avut efectul unui medicament. Sora mea s-a întremat, a devenit mai puternică şi mai dispusă să lupte pentru propria ei viaţă. Pot afirma, şi nu i-aş răni sentimentele, că sora mea ar fi

murit, dacă n-aş fi fost eu. Şi reciproc, faptul că am avut grijă de Miriam m-a ajutat să devin mai robustă şi mai puternică. Pentru că eram gemene, ne agăţam una de cealaltă. Pentru că eram surori, depindeam una de cealaltă. Pentru că eram familie, nu ne-am abandonat.

La Auschwitz era foarte uşor să mori. Pe de altă parte, supravieţuirea îţi ocupa tot timpul.

Capitolul VIII

Vara anului 1944 s-a transformat în toamnă, iar situaţia generală s-a schimbat. Tot mai multe avioane vuiau pe deasupra şi bombardau cartierele generale şi fabricile naziste. Uneori se înregistrau şi câte două-trei raiduri pe zi. Deşi nu aveam aparate de radio sau ziare din care să aflăm ştirile, ne-am dat seama că „băieţii buni” veneau să ne elibereze. Până la sosirea lor, trebuia să-mi ţin sora geamănă şi pe mine în viaţă. Viaţa ei era misiunea şi responsabilitatea mea. Însă condiţiile din lagăr nu s-au îmbunătăţit, ba, din unele puncte de vedere, s-au înrăutăţit.

În noaptea de 7 octombrie ne-a deşteptat bubuitura unei explozii asurzitoare. Sirenele urlau. Câinii lătrau. Ce se întâmpla? Ulterior am aflat că evreii din *Sonderkommando* (deţinuţii siliţi să ardă cadavrele) se răsculaseră şi aruncaseră în aer Crematoriul IV de la Birkenau. Utilizaseră explozibili aduşi în secret de un grup de evreice care lucrau în uzinele naziste de armament. Cei din Sonderkommandodeciseseră că preferau să moară luptând decât în camerele de gazare, şi voiau să se răzbune pentru moartea rudelor şi prietenilor.

Circula zvonul că la apropierea Aliaţilor – armatele americană, britanică şi sovietică –, SS-iştii îi vor ucide pe toţi cei din lagăr. Dr. Mengele şi-a continuat totuşi experimentele, sperând că va face o descoperire ştiinţifică importantă.

La momentul respectiv nu ştiam că de la înaltul Comandament nazist sosise ordinul ca Mengele să „lichideze” lagărul de ţigani, alcătuit din peste două mii de deţinuţi, în majoritate femei şi copii. Deşi încercase să-i

păstreze pe ţigani pentru cercetările sale, Mengele a dat ascultare ordinului. Ţiganii au fost duşi la camerele de gazare pentru a fi ucişi, apoi incineraţi.

Miriam, eu şi toate gemenele din baraca noastră am fost mutate în lagărul ţiganilor, care rămăsese pustiu. Deţinuţii lăsaseră în urmă pături şi zugrăveli colorate pe ziduri. Nu ştiam de ce ne mutaseră naziştii acolo. Era mai aproape de camera de gazare şi de crematoriu, şi umbla vorba că noi urmam să fim gazaţi.

În acea primă zi, am stat pentru apel afară în frig, pe solul acoperit pe alocuri de petice de zăpadă, de la ora 5: 00 dimineaţa până la ora 16: 00. A fost cel mai lung apel la care am participat vreodată, deoarece lipsea un deţinut. Miasmele crematoriului pluteau dens în aer, amestecându-se cu ceaţa şi cu frigul. Îmi îngheţaseră picioarele, la fel ca şi lui Miriam. Nu am aflat niciodată unde fugise deţinutul.

În următoarele săptămâni am locuit în lagărul ţiganilor, trăind în umbra crematoriului cu spaima permanentă că vom fi omorâte. N-am aflat niciodată de ce am scăpat cu viaţă. Poate că am fost salvate de ordinul Berlinului de a opri gazarea evreilor. Poate că naziştii înţeleseseră deja că pierdeau războiul şi doreau să ascundă dovezile atrocităţilor lor.

La începutul lunii ianuarie 1945, SS-iştii le-au ordonat deţinuţilor să iasă din barăci pentru a părăsi lagărul.

— *Raus*! *Raus*\ Afară! Afară! răcneau ei. Toată lumea afară! Vă scoatem de-aici pentru binele vostru!

Am auzit că mii de persoane erau duse în Germania.

— Eu nu plec din baracă, i-am spus lui Miriam. Nu plec nicăieri.

Mă gândeam că naziştii nu fuseseră prea amabili cu noi când câştigau războiul, aşa că în niciun caz nu aveau să fie mai amabili când îl pierdeau. Am rămas locului.

Spre surprinderea mea, n-a venit nimeni să ne scoată. Naziştii erau atât de grăbiţi să-i adune pe toţi, încât nu s-au mai sinchisit să verifice toate barăcile. Unele gemene au rămas cu noi, inclusiv doamna Csengeri şi

fiicele ei. În acel moment, nu ştiam că mulţi oameni aleseseră să stea pe loc.

În dimineaţa următoare ne-am trezit şi ne-am dat seama că nu participasem la apel. Am descoperit că naziştii plecaseră… sau cel puţin aşa părea. N-am văzut nici gardieni, nici SS-işti, nici pe dr. Mengele.

Câtă fericire şi satisfacţie am simţit! Naziştii plecaseră! Acum rămăsesem pe cont propriu. Mi-am petrecut timpul încercând să găsesc hrană, apă şi pături pentru a ne ţine în viaţă pe sora mea şi pe mine.

Un deţinut tăiase sârma ghimpată, aşa încât puteam trece dintr-un lagăr în altul printr-o deschizătură. Eu şi alte două fete am plecat să căutăm lucruri utile, cutreierând dintr-un loc în altul. Eu aveam mare nevoie de încălţăminte. Purtam şi acum pantofii cu care sosisem la Auschwitz. Tălpile lor mi se desprindeau întruna. Le prinsesem cu sfoară, dar tot îmi era greu să umblu. Pantofii lui Miriam se găseau într-o stare ceva mai bună, fiindcă ea rămânea în baracă să ne păzească puţinele bunuri de câte ori plecam eu pentru „organizare”.

Fetele şi cu mine am intrat în locul unde naziştii depozitau toate hainele, încălţămintea şi păturile pe care le confiscaseră de la deţinuţi. Era o clădire uriaşă pe care o numiseră „Canada”, poate din cauza faptului că vedeau Canada ca pe o ţară a abundenţei. Maldăre de obiecte se ridicau până la tavan. Am scotocit prin toate încălţările, dar n-am găsit nimic care să mi se potrivească, aşa încât m-am mulţumit în cele din urmă cu o pereche de pantofi cu două măsuri mai mari. Le-am îndesat cârpe în vârfuri şi apoi i-am legat cu sfoară de picioare. Cel puţin îmi ţineau de cald. Am înhăţat nişte haine şi pături pentru noi şi le-am adus înapoi în baracă, unde ne-am înfofolit.

Într-o după-amiază m-am dus la bucătărie să „organizez” ceva de mâncare. Doi copii şi nişte adulţi care nu plecaseră din lagăr erau deja acolo şi luau pâine.

Ţinând patru-cinci pâini în braţe, am auzit zgomotul neaşteptat al unei maşini. „Dacă naziştii au plecat”, mi-am spus, „cine vine cu maşina?” Am alergat afară să vedem.

Era un jeep, din care au sărit patru naziști cu mitraliere și au început să împroaște gloanțe în toate direcțiile.

Îmi amintesc că am văzut țeava unei arme îndreptată spre capul meu, la vreun metru depărtare, după care mi-am pierdut cunoștința.

Când mi-am revenit, am crezut că murisem. De jur-împrejur vedeam numai cadavre.

„Bun”, mi-am zis, „deci am murit toți”. După aceea mi-am mișcat brațele. După aceea mi-am mișcat picioarele. Am atins persoana de lângă mine, dar nu s-a clintit. Corpul îi era rece. Aha! *Ea* era moartă, dar eu eram vie!

M-am ridicat, recunoscătoare că mai trăiam. Mi-am spus că probabil un înger păzitor mă făcuse să leșin înainte ca gloanțele să fi ajuns la mine, pentru că nu avusesem timp să gândesc ori să reacționez în vreun fel pentru a mă salva.

Am pornit în fugă spre baracă.

— Miriam? am strigat, când am năvălit înăuntru.

Ea era acolo.

— Ce s-a întâmplat? m-a întrebat cu ochii holbați de frică.

— S-au întors naziștii! am spus, și am adăugat: Mă-ntreb de ce s-au întors. Au fost cât pe-aici să mă omoare!

I-am povestit ce se întâmplase și cât de îngrozită fusesem.

— Nu avem pâine deloc, i-am zis. Am fost atât de speriată, încât am fugit ca să scap cu viață.

— Doamne, Eva, a spus ea, ce s-ar fi întâmplat dacă te-ar fi omorât?

N-am mai vorbit despre acel „ce s-ar fi întâmplat dacă?”. Ne-am strâns pur și simplu în brațe și am rămas îmbrățișate.

În aceeași noapte am fost trezite de fum și căldură. Flăcări se ridicau din acoperiș și le puteam simți dogoarea pârjolitoare prin pereții barăcii. Clădirea luase foc. Ne-am înhățat lucrușoarele și am fugit afară. Naziștii se întorseseră în lagăr, nu se mai ascundeau, și probabil că încercau să distrugă dovezile crimelor pe care le

săvârşiseră.

Incendiile înroşeau cerul cât vedeam cu ochii. Gardienii SS detonaseră un crematoriu şi clădirea „Canada”. Cămăşi şi rochii zburau prin văzduh în mijlocul scânteilor şi al cenuşii. Aliaţii atacau şi bombele luminau cerul. Parcă întreaga lume ar fi fost dată pradă focului.

Mii de oameni au ieşit din rândurile de barăci. Aceiaşi gardieni SS pe care-i văzusem la bucătărie ne-au încolonat pentru marş.

— Cine nu merge destul de repede va fi împuşcat! a răcnit un gardian şi a tras la întâmplare în mulţime, ca avertisment.

— Miriam, am şoptit, stai lângă mine.

Nu ştiam unde vom fi duşi. Am ţinut-o foarte strâns de mână şi am înaintat până am ajuns în mijlocul gloatei. Acolo eram mai în siguranţă decât în primele sau în ultimele rânduri, unde puteam atrage atenţia. Dacă începeau să tragă, aveam să fim înconjurate de alţi oameni.

Mulţimea ne-a purtat înainte. Eram împinse şi înghiontite din toate părţile în gloata uriaşă, aşa încât trebuia să ne străduim din răsputeri să ne păstrăm poziţia în mijloc. Pe când ne mânau, SS-iştii au continuat să tragă la întâmplare. Pe măsură ce oamenii cădeau la pământ, seceraţi, eram cuprinşi de o spaimă tot mai mare. Din coloana aceasta de marş făceau parte toţi copiii şi bătrânii care nu fuseseră evacuaţi anterior. Mai târziu am aflat că 8200 de oameni, inclusiv noi, fuseseră evacuaţi din Birkenau în noaptea aceea. În numai o oră, 1200 dintre ei au fost ucişi pe drum. Doar 7.000 de deţinuţi au mai ajuns la barăci.

Purtate practic pe sus de talazul mulţimii, am ajuns în cele din urmă la barăcile din Auschwitz. Era toiul nopţii, dar clădirile din cărămidă străluceau puternic în luminile reflectoarelor. Neştiind ce se va întâmpla în continuare, oamenii au început să se împingă cu putere, străduindu-se să intre în clădirile cu etaj. Eu şi Miriam am alergat către barăcile acelea, pentru adăpost.

În mod inexplicabil, gardienii SS au dispărut.

Şi cumva, nu-mi pot reaminti cum anume, în debandada aceea, mi-am pierdut sora geamănă.

— Miriam? am strigat. Miriam! Miriam! Unde eşti?

M-am răsucit de jur-împrejur. Nu era acolo, nu era nicăieri! Am început să intru în panică, inima îmi bubuia în piept, mi se tăiase răsuflarea, iar faţa îmi ardea febril, în ciuda frigului. Ochii care-mi alergau dintr-o parte în alta mi s-au umplut cu lacrimi de frică.

„Şi dacă Miriam sfârşeşte în altă baracă?” m-am întrebat.

„Şi dacă este dusă în alt lagăr?”

„Şi dacă este rănită?”

„Şi dacă moare? Cine o va şti, ca să-mi spună?”

„Şi dacă n-o voi mai revedea niciodată?”

Am ieşit din clădirea cu etaj şi, pe jumătate umblând, pe jumătate alergând, am trecut de la o baracă la alta, strigându-i numele:

— Miriam! MI-RI-AM! MI-RI-AM!

I-am întrebat pe toţi cu care mă întâlneam dacă nu văzuseră o fetiţă care semăna exact cu mine.

— Se numeşte Miriam, le-am spus. Miriam Mozes. Vă rog, vă rog mult! N-aţi văzut o fetiţă pe care o chema Miriam?

Unii oameni buni la suflet mi-au văzut disperarea şi panica.

M-au ajutat, mi s-au alăturat şi i-au răcnit numele:

— Miriam Mozes! Miriam Mozes!

Dar indiferent pe unde am mers, indiferent pe unde am căutat, indiferent cât de tare am strigat, nu am putut s-o găsesc.

După o vreme, pentru că Miriam n-a răspuns, oamenii au încetat să mă mai ajute.

— Continuă s-o cauţi, m-au îndemnat cu milă în priviri, dar atât de epuizaţi, încât corpurile le erau moi şi inerte. Trebuie să fie pe-aici, pe undeva.

— Miriam! Miriam!

Nu lăsam să treacă treizeci de secunde fără să-i strig

numele.

Deşi în ochii unora citeam milă şi îngrijorare, altora nu le păsa, nu puteau fi deranjaţi. Foarte mulţi dintre ei ajunseseră la capătul puterilor şi nu le mai rămăsese pentru ceilalţi nici măcar un gram de compătimire.

— Îţi cauţi sora, da? Ce să zic, mare chestie! Din familia mea au murit toţi.

Aş fi vrut să le strig în faţă că Miriam însemna pentru mine mai mult decât o soră. Era celălalt sine al meu. Supravieţuirea noastră depindea reciproc una de cealaltă! Nu aveam însă timp să mă opresc şi să mă gândesc la sufletele acestea disperate. Eu trebuia s-o găsesc pe Miriam. Trebuia!

Am continuat s-o caut.

— Miriam! Miriam! am strigat şi glasul mi-a devenit tot mai răguşit, tot mai slab.

Eram flămândă şi obosită. Nu mi-am îngăduit însă să mă aşez, ca să mă odihnesc. Nu m-am oprit. Îngrozită, treceam de la o clădire la alta, nu puteam să-mi abandonez căutarea. Oriunde aş fi privit, vederea îmi era acoperită de nenumăraţi oameni slabi, cu hainele de lagăr subţiate şi rărite acoperindu-le corpurile jalnice. Păreau să fie enorm de mulţi! în ochii mei, toţi semănau între ei, deoarece nu erau Miriam. Ce i se întâmplase? Fusesem despărţite într-o singură clipă, pe când ne repezeam spre siguranţă! Ce făcusem? Am continuat fără oprire.

Cu picioarele purtându-mă târâş-grăpiș, cu braţele mişcându-se energic pe lângă corp pentru a-mi continua elanul înaintării, nu mi-am îngăduit să mă gândesc la foame, la durerile de stomac, la uscăciunea care-mi lipea limba de cerul gurii. Nimic din toate astea nu era important.

— Miriam! Miriam Mozes! Miriam!

Ore după ore, minute după minute, secunde după secunde – toate s-au îngrămădit unele peste altele în panica mea. Căutam de douăzeci şi patru de ore. Nici urmă de Miriam! Nu putea să fi dispărut pur şi simplu. Refuzam să accept asta. Unde era?

Mă împleticeam aproape amorţită de disperare şi epuizare, când am intrat pe altă uşă.

— Miriam! Miriam Mozes! Miri…

M-am izbit de cineva de înălţimea mea.

— Pardon!

Eram gata să trec pe lângă persoana aceea, împleticindu-mă, când brusc mi-am dat seama: Era Miriam!

— Miriam! MIRIAM!

Am căzut în braţele ei şi ea a căzut în braţele mele.

— Unde-ai fost? Te-am căutat, te-am căutat şi iar te-am căutat peste tot! Ce s-a întâmplat?

— Ba *eu* te-am căutat! a insistat ea. Ce s-a întâmplat cu *tine*?

Ne-am îmbrăţişat şi ne-am sărutat. Strângându-ne în braţe una pe cealaltă, ne-am aşezat amândouă pe podea, să ne odihnim, plângând şi înlănţuindu-ne.

— Eva, unde ai fost? m-a întrebat ea printre lacrimi. Am făcut o mare greşeală c-am luat-o la fugă. Am crezut că n-o să te mai văd niciodată.

— Ba nu! Eu nu m-am putut gândi la aşa ceva. Trebuia să te găsesc! am insistat, apoi am recunoscut adevărul. Am fost disperată!

M-am lăsat moale în braţele ei, simţindu-mă de parcă ar fi fost sărbătoarea Hanuka. Era un miracol!

Am încercat sentimentul cel mai intens de uşurare şi de dragoste pe care-l simţisem vreodată în viaţa mea. M-am îndepărtat puţin de Miriam, pentru a-i privi faţa scofâlcită, apoi am îmbrăţişat-o din nou şi am strâns-o cu putere. Acele douăzeci şi patru de ore în care o căutasem mi se păruseră o eternitate. Cu cât o ţineam mai mult în braţe, cu atât eram mai convinsă că nu ne vom mai despărţi niciodată.

— Sunt tare fericită că te-am găsit, i-am şoptit, mult mai încărcată de emoţie decât puteam exprima.

Miriam şi-a întins mâna.

— Uite! a rostit. Ţinea în palmă o bucăţică de ciocolată. Cineva mi-a dat-o în timp ce te căutam.

Ochii mi s-au deschis larg. Miriam mi-a oferit-o.

Am rupt-o în două şi împreună am savurat-o în clipa aceea cea mai dulce.

— De acum înainte, i-am spus, să mă ţii întotdeauna de mână. Să nu-mi dai drumul niciodată.

Miriam a încuviinţat din cap.

— Da, nu mai trebuie să fim despărţite niciodată.

— Asta-i baraca noastră norocoasă! am adăugat eu.

— Atunci haide să ne culcăm niţel aici, a zis Miriam, întinzându-se la baza peretelui. Sunt istovită.

Cu mâinile strâns înlănţuite, cu trupurile lipite laolaltă, ne-am închis ochii obosiţi. Indiferent ce urma să se întâmple în continuare, ştiam că ne aveam una pe cealaltă.

Capitolul IX

În următoarele nouă zile, Miriam şi cu mine am fost pe cont propriu, având singure grijă de noi înşine, aşa cum făceau toţi ceilalţi. Am rămas în baraca noastră norocoasă cu alte perechi de gemene şi femei adulte. Sarcina mea zilnică era să găsesc mâncare pentru noi două. Picioarele lui Miriam degeraseră în timpul apelului prelungit din lagărul ţiganilor, aşa încât ea rămânea în baracă şi avea grijă de păturile şi oalele noastre, în timp ce eu ieşeam să „organizez” cu alte două fete.

Toate trei intram pe furiş în magaziile naziştilor şi în clădirile în care locuiseră SS-iştii. În două rânduri am intrat în cartierul general nazist, o clădire frumoasă, cu mobilier elegant. Până atunci nu ştiusem că existau asemenea locuri. Condiţii luxoase de trai chiar în mijlocul unui lagăr al morţii nazist!

Am văzut pe mese mâncăruri ce arătau atrăgător, proaspăt preparate şi delicioase! Să spun adevărul, arătau *prea* bine. M-am întrebat de ce le abandonaseră naziştii. Poate că ceva era în neregulă cu ele? Fiind flămândă, am luat o bucată de pe o masă, dar, cu o clipă înainte de a o băga în gură, m-am oprit şi am pus-o la loc. Mai târziu am stat de vorbă cu alţi oameni din lagăr care mi-au spus că naziştii lăsaseră în mod deliberat alimente otrăvite, pentru

ca deţinuţi ca mine să le mănânce şi să moară.

Altă dată, eu şi fetele am găsit containere uriaşe de *sauerkraut*, varză murată. Am mâncat-o, apoi fiindcă nu aveam apă de băut şi nu exista nici zăpadă pe care s-o topim, am băut zeama de varză. Din bucătărie, am luat pâine. Pentru noi a fost un ospăţ.

Ajunsesem deja iscusite în găsirea mâncării. Eu „organizasem" un batic, care a devenit instrumentul nostru cel mai valoros. Într-un beci am găsit un morman uriaş de făină. Am întins baticul şi l-am umplut cu făină. După ce ne-am întors în baracă, am amestecat făină cu apă şi am copt o plăcintă pe sobă. A fost asemănătoare cu pâinea nedospită pe care o mâncaseră evreii când, potrivit Bibliei, fuseseră nevoiţi să părăsească Egiptul în grabă, neavând timp să lase aluatul să crească. A fost o matzode Paştele evreiesc din lagăr.

Mâncarea era totuşi foarte puţină. Ţin minte că mă uitam la sora mea şi mă gândeam: „E ca un schelet. Oare şi eu arăt la fel?" Ori de câte ori găseam ceva comestibil, îl terminam până la ultima firimitură. Pentru noi nu existau resturi de la masă. Pe atunci nu ştiam cât de periculos era să ne îndopăm în starea noastră de inaniţie. Unele fete au devenit puhave, iar una dintre cele mai bune prietene ale mele din echipa de „organizare" a murit pentru că a mâncat prea mult.

Într-o dimineaţă, împreună cu o altă pereche de gemene, am pornit spre râul Vistula, care curgea relativ aproape de lagăr, înarmate cu două sticle şi containere, intenţionam să spargem gheaţa, să afundăm sticlele şi să le umplem cu apă proaspătă.

Stând pe malul râului, am văzut pe malul opus o fată de vârsta mea. Părul îi era împletit în cozi şi purta o rochiţă frumoasă şi curată, peste care avea un pardesiu. În spate ducea un ghiozdan, aşa că am ştiut că mergea la şcoală.

Am încremenit. Nu puteam să cred că în exteriorul lagărului mai exista o lume în care oamenii erau curaţi, iar fetiţele aveau cozi cu fimdiţe şi rochiţe frumoase, şi

mergeau la şcoală! Cândva eu însămi fusesem o fetiţă la fel, cu haine frumoase, cu panglici în păr, care se ducea la şcoală. Până în clipa aceea crezusem că toţi oamenii se aflau în lagăre de concentrare, ca noi. Pentru ca apoi să înţeleg că nu era adevărat.

Fetiţa m-a privit fix. M-am uitat la mine, la rochia zdrenţuită ce roia de păduchi, la haina şi pantofii mult prea mari. Eram flămândă şi scotoceam după hrană şi apă. Nu ştiu ce a crezut ea, dar când am ridicat iarăşi ochii, m-am simţit cuprinsă de un val arzător de furie. Mă simţeam înşelată. Miriam şi cu mine nu comisesem nicio greşeală sau faptă rea! Eram pur şi simplu nişte fetiţe, ca ea. De ce ne găseam noi în situaţia aceasta, în timp ce ea se afla acolo şi arăta atât de drăgălaşă şi curată, ducând o viaţă perfect normală? Era complet greşit, era de neconceput pentru mine. Fetiţa aceea exista însă, acolo. Iar eu eram aici, pe celălalt mal.

După un timp care mi s-a părut foarte lung, ea şi-a ridicat ghiozdanul cu cărţi şi s-a îndepărtat.

Am rămas privind-o, uitându-mă cum pleacă, apoi uitându-mă la locul în care stătuse. Nu am înţeles. Nu puteam să înţeleg.

Apoi am simţit un ghiorăit în stomac, care mi-a reamintit de foame şi de sete. Am găsit un băţ gros şi am izbit furioasă în suprafaţa râului îngheţat, până am făcut o gaură suficient de mare. Mi-am afundat sticla sub gheaţă, întorcând-o uşor într-o parte, şi am privit băşicuţele de aer care ieşeau dinăuntru până s-a umplut cu apă limpede de râu. Imaginea fetiţei mi-a rămas în minte – ca şi toate întrebările mele despre lumea de-afară.

După ce am umplut toate sticlele, gemenele şi cu mine ne-am întors în lagăr, unde am aprins un foc mic şi am fiert apa, ca să omorâm microbii. Deşi am mai mers de două ori la râu după aceea, n-am mai revăzut-o pe fetiţă.

Nu puteam părăsi lagărul, deoarece în jurul nostru se dădeau bătălii aprige. Era periculos până şi să ne aventurăm în afara gardurilor. Armele trăgeau orbeşte şi puteau lovi pe oricine. Ne găseam în mijlocul unui câmp de

luptă. În vacarmul şi confuzia de afară, am învăţat să ne ferim de răpăiturile focurilor de mitralieră. Dacă auzeam o anumită tonalitate de ţiuit, trebuia să fugim şi să ne adăpostim, pentru că un obuz venea în direcţia noastră. Din buncărele în care SS-iştii se ascunseseră după ce ne mânaseră în barăci răsunau şi fulgerau rafale de focuri de arme.

În zilele acelea s-a răspândit zvonul că tot lagărul urma să fie aruncat în aer – barăcile, camerele de gazare şi crematoriul –, pentru a şterge dovezile crimelor comise de nazişti. SS-iştii au obligat şaizeci de mii de deţinuţi să plece într-un marş al morţii. Miriam, eu şi multe gemene am rămas pitite în barăcile noastre norocoase. Au rămas de asemenea mii de alţi deţinuţi, prea bătrâni şi bolnavi pentru a mărşălui.

Ulterior am aflat de la un martor ocular că în noaptea de 18 ianuarie 1945, dr. Mengele făcuse o ultimă vizită în laboratorul în care noi, gemenii, fusesem măsuraţi, injectaţi şi tăiaţi, şi de unde ni se prelevase sânge de atâtea ori. A luat două cutii cu documente care conţineau date despre cei aproximativ trei mii de gemeni asupra cărora făcuse experimente la Auschwitz, le-a depozitat într-un automobil care aştepta şi a plecat pentru a se alătura unui grup de ofiţeri nazişti care fugeau.

Timp de aproape nouă zile am auzit întruna rafale de arme şi bombardamente. Bubuiturile artileriei zgâlţâiau ferestrele barăcilor. Adulţii spuneau că în curând vom fi eliberaţi. Eliberare… Miriam şi cu mine nu ştiam ce însemna asta. Noi am rămas ascunse înăuntru şi am aşteptat.

În dimineaţa de 27 ianuarie, zgomotele au încetat. Pentru prima dată după multe săptămâni, era linişte absolută. Speram că era eliberarea, totuşi nu aveam habar cum putea să arate ea. Toţi deţinuţii din barăci s-au înghesuit la ferestre.

Ningea abundent. Până atunci nu ştiam ca lagărul să fi fost altfel decât cenuşiu; clădirile, aleile, hainele, oamenii, totul era murdar şi cenuşiu. În mintea mea, un

giulgiu fumuriu atârna permanent deasupra lagărului.

În ziua aceea, spre sfârşitul după-amiezii, pe la ora 15: 00 sau 16: 00, o femeie a apărut în fugă în faţa barăcii noastre şi a început să strige:

— Suntem liberi! Suntem liberi! Suntem liberi!

„Liberi”? Ce voia să spună?

Am alergat toţi la uşă. Eu am rămas pe treapta cea mai de sus, unde fulgi uriaşi de nea cădeau peste mine. Nu puteam să disting nimic mai departe de câţiva metri. Ninsese toată ziua şi cenuşiul murdar al Auschwitzului era acoperit acum de o pătură albă de zăpadă.

— Nu se vede nimic? a întrebat o fată mai mare.

Priveam concentrată prin ninsoarea învolburată de vânt.

— Nu…

Am mijit ochii.

Şi atunci i-am văzut.

La vreo şase metri depărtare, am văzut soldaţii sovietici apărând din ninsoare, apropiindu-se de noi, cu mantalele şi căciulile acoperite de zăpadă. Nu rosteau niciun cuvânt în timp ce înaintau şi se auzea doar scrâşnetul omătului sub bocancii lor.

Pe măsură ce se apropiau, ni s-a părut că ar fi zâmbit. Erau însă zâmbete sau rânjete? Am privit cu mai multă luare aminte. Da, erau zâmbete. Surâsuri adevărate. Fericirea şi speranţa au crescut în sufletele noastre. Eram în siguranţă. Eram liberi!

Plângând şi în acelaşi timp râzând, am alergat către soldaţi, înconjurându-i.

Un strigăt s-a ridicat din mulţime:

— Suntem liberi! Suntem liberi!

S-au auzit râsete şi plânsete de uşurare, toate contopite laolaltă într-un amestec de ovaţii şi aclamaţii.

Râzând ei înşişi, unii cu lacrimi în ochii surâzători, soldaţii sovietici ne-au îmbrăţişat la rândul lor. Ne-au întins biscuiţi şi ciocolată – delicioase!

A fost primul nostru gust al libertăţii. Şi mi-am dat seama că jurământul meu tăcut din acea primă noapte, în

latrină, de a supravieţui şi de a ieşi din lagăr vie şi însoţită de Miriam, devenise o realitate.

Capitolul X

M-am aruncat în braţele unui soldat sovietic şi m-a ridicat în aer. M-am agăţat de el, cu Miriam lipită strâns de mine. Toţi se îmbrăţişau, se sărutau şi strigau:

— Suntem liberi!

În noaptea aceea soldaţii au continuat să sărbătorească în barăci. Au dansat cu femeile şi au împărţit votcă cu bărbaţii, bând direct din sticle. Toţi au râs şi au cântat. Am avut şi muzică: oamenii loveau în tobe improvizate, folosind linguri şi cutii de conserve, iar cineva a cântat la acordeon. Unii copii s-au alăturat dansurilor, ţopăind de zor pe podea, pe priciuri, pe adulţi. Nu mai văzusem niciodată atâta veselie, mai ales în lagărul nostru, al condamnaţilor la moarte.

Miriam şi cu mine am stat încântate pe priciul nostru, privind şi bucurându-ne de scena de rară voioşie. Ce imagini nebune! Era fericirea omenească pură de a fi viu.

— Suntem liberi! am rostit eu cu glas tare, încuviinţând din cap în ritmul muzicii.

— Da. S-a terminat cu *pflegerin*!

— S-a terminat cu *Heil, Doktor Mengele*!

— S-a terminat cu experimentele!

— S-a terminat cu injecţiile în braţe!

— S-a terminat cu spânzurările.

— S-a terminat cu…

Făceam întrecere ca să enumerăm tot ce *nu* avea să ne lipsească acum, când eram libere.

— Putem face tot ce vrem! a spus Miriam şi satisfacţia i s-a întins pe faţă.

Cuvintele ei m-au oprit brusc. *Putem face tot ce vrem*. Îi priveam pe toţi sărbătorind, dar fără să-i văd cu adevărat. Auzeam muzica şi cântecele, dar nu le ascultam cu adevărat.

Putem face tot ce vrem. Tot ce vrem. Suntem liberi.

Amintirile căminului nostru mi-au inundat ochii. Sunetele din gospodărie mi-au răsunat în urechi: tăiatul

lemnelor, cotcodăcitul găinilor, mugetele vacilor. Mirosul fructelor coapte din livezi mi-a umplut nările. Nu ştiu cât timp am stat aşa, gândindu-mă.

Miriam m-a smuls în cele din urmă din reverie.

— Ce este, Eva? M-a scuturat de braţ: Eva! Ce s-a întâmplat?

M-am întors spre ea şi ochii mi s-au adaptat până la urmă la prezenţa ei.

— Acasă, am rostit. Vreau să merg acasă.

Miriam mi-a cercetat chipul.

— Bine. Suntem libere. Să mergem acasă.

Ne-am strâns puţinele bunuri, vârându-le pe sub noi şi în haine. În noaptea aceea am dormit buştean, fiindcă aveam un plan: mergeam acasă cât mai curând cu putinţă.

În după-amiaza următoare, mai mulţi sovietici s-au strâns în jurul nostru. Ne-au cerut lui Miriam, mie şi tuturor copiilor care supravieţuiseră, în majoritate gemeni, să îmbrăcăm uniforme vărgate de lagăr peste haine. Fiindcă eram „gemenii lui Mengele”, noi nu purtasem niciodată până atunci acele uniforme de la Auschwitz. Eu aveam deja două rânduri de haine, pentru că era foarte frig. Pe sub haine şi rochii, Miriam şi cu mine pitisem tot ce aveam: mâncare, vase, pături – lucruri pe care le priveam ca pe nişte comori.

Am stat chiar în capătul rândului şi ne-am ţinut de mâini, când soldaţii sovietici ne-au scos din barăci printre gardurile înalte din sârmă ghimpată. O infirmieră care ţinea în braţe un prunc mergea alături de noi. Aparate uriaşe ne filmau întruna. M-am uitat la un cameraman şi m-am întrebat de ce făceau filmele acelea.

„Suntem oare vedete de cinema?” m-am întrebat eu. Aparatele de filmat mă impresionau teribil. Unicele filme adevărate văzute de Miriam şi de mine fuseseră cele în care juca Shirley Temple, la care ne dusese mama, la oraş.

Spre surprinderea mea, după ce am trecut printre garduri, cameramanul ne-a trimis înapoi înăuntru şi ne-a cerut să ieşim din nou. Însoţiţi de călugăriţe, infirmiere şi soldaţi sovietici, rânduri şi rânduri de gemeni s-au înapoiat

în barăci pentru a ieşi încă o dată. Am repetat scena aceea de câteva ori până ce cameramanul s-a declarat mulţumit. Peste câţiva ani am aflat că filmase scena pentru un film de propagandă care arăta lumii cum îi salvase armata sovietică pe copiii evrei din ghearele hitleriştilor.

În cele din urmă, eu şi Miriam, mână în mână, am ieşit pentru ultima oară din baracă în costume vărgate identice. Supravieţuisem Auschwitzului. Aveam unsprezece ani.

Mai rămăsese doar o singură întrebare: cum anume, exact, urma să ajungem acasă?

Capitolul XI

De jur-împrejurul nostru toţi oamenii se pregăteau de plecare. Pur şi simplu, ieşeau din lagăr. Noi însă nu ştiam în ce direcţie să pornim. Nu ştiam de fapt nici unde ne aflam. Pe atunci nu aveam habar că existau ţările Polonia şi Uniunea Sovietică. Deoarece urmasem şcoala într-un sătuc din România, nu învăţasem nimic despre restul lumii.

În următoarele două săptămâni, Miriam şi cu mine am rămas la Auschwitz împreună cu mulţi alţi foşti deţinuţi. La început, nu am avut destule alimente ca să mâncăm. M-am întors în beci şi mi-am umplut baticul cu făină.

— *Niet*! *Niet*\ Nu! Nu! a strigat un soldat sovietic şi a tras un glonţ.

Speriată, am vărsat faina, am alergat afară şi am fugit înapoi la Miriam. Abia mai târziu mi-am dat seama că soldatul nu trăsese în direcţia mea aşa cum o făcuseră naziştii, ci încercase doar să mă sperie. Sovieticii preluaseră conducerea lagărului şi se străduiau să menţină ordinea.

Nu-mi amintesc că după aceea să fi „organizat" alimente. Sovieticii ne-au dat să mâncăm supă de fasole, care avea un gust minunat. Îndată ce eu şi Miriam am început s-o mâncăm, nu ne-am mai putut opri. Deja ştiam că dacă vom mânca prea mult ni se va face rău, aşa că ne supravegheam reciproc. Nu voiam să murim pentru că ne îmbuibam, ca alte gemene pe care le cunoscusem.

După alte câteva săptămâni am părăsit până la urmă Auschwitzul. Am fost urcate într-o căruţă trasă de un cal şi duse la un orfelinat dintr-o mănăstire din Katowice, Polonia. Ulterior am aflat că totul fusese aranjat de sovietici, care colaborau cu Crucea Roşie şi cu organizaţiile pentru refugiaţii evrei.

După ce-am sosit la mănăstire, am fost duse în noile noastre camere, unde am rămas şocată. Miriam şi cu mine am căpătat propria noastră odaie, frumoasă, în care se găseau două paturi cu cearşafuri albe, curate. Cearşafuri! De aproape un an nu mai văzusem un cearşaf curat. Mă simţeam ciudat şi nelalocul meu. Nimeni nu se obosise să ne spele, aşa încât eram murdare şi pline de păduchi. Era imposibil să mă pot culca aşa pe un pat alb şi curat.

Am rămas mult timp privind cearşafurile, iar în noaptea aceea le-am scos de pe pat şi m-am culcat pe salteaua neacoperită. Nu voiam să murdăresc totul. Mi se părea o impietate.

Călugăriţele ne aduseseră în odaie şi multe jucării frumoase, dar vederea lor m-a înfuriat. Jucăriile erau pentru copii. Eu aveam unsprezece ani, însă de acum nu mai ştiam cum să mă joc. Aveam nevoie doar de atenţie, dragoste şi tandreţe. La Auschwitz mă străduisem să rămânem în viaţă, Miriam şi cu mine. Acum nu mai voiam decât să ajung acasă, iar călugăriţele nu ştiau ce să facă cu noi, fiindcă ne considerau orfane.

Am vorbit în numele meu şi al lui Miriam:

— Suntem gemene. Ea se numeşte Miriam, iar eu sunt Eva Mozes. Pe tatăl nostru îl cheamă Alexander, iar pe mama Jaffa. Suntem din Porţ.

Le-am vorbit în maghiară, fiindcă nu ştiam poloneza; după aceea un translator ne traducea cuvintele. Conversaţia a durat mult timp.

Cei doi copii din față sunt Eva (stânga) și Miriam (dreapta).

Eva şi Miriam, liceence în Cluj.

Familia Csengeri, după război. Părinţii, Zvi şi Rosie, sunt în mijloc. Gemenele, Yehudit şi Lea, sunt de o parte şi cealaltă, iar fiul, Michael, este ţinut de Zvi.

Eva mulgând o vacă.

Rândul de sus (de la stânga la dreapta): Eva, Mickey Kor, Miri, nepoata lui Mickey, fratele Şlomo şi cumnata Sara. În faţă este AuŞalom, nepotul lui Mickey.

Eva şi Miriam la Auschwitz, 1991.

De la mijloc stânga, Rina Kor (ţinând documentul), Alex Kor, Eva Mozes Kor şi dr. Münch la Auschwitz în 1993, semnându-şi declaraţiile.

Eva, cu fiole nefolosite de substanţe utilizate în experimente. Conţinutul fiolelor nu este cunoscut; n-au fost niciodată deschise sau testate.

— Unde sunt părinţii voştri? au întrebat călugăriţele.

— Nu ştiu.

— Cine va avea grijă de voi?

— Nu ştiu. Vrem să mergem acasă, le repetam întruna.

Călugăriţele ne-au explicat:

— Copiii nu pot fi lăsaţi să plece, dacă nu au părinţi.

— Dar noi avem părinţi, i-am răspuns.

— Unde?

— Trebuie să mă duc acasă, ca să aflu dacă ei s-au întors din lagăr, am spus.

Acum, când noi eram în siguranţă, mai puteam spera să-i găsesc pe mama, papă şi pe surori.

Călugăriţele ne-au spus că nu puteam pleca până nu exista cineva care să aibă grijă de noi. Prin urmare, trebuia să rămânem acolo.

Nu mi-a plăcut să locuiesc într-o mănăstire catolică. Eram înconjurate la tot pasul de cruci, crucifixe şi picturi ale Fecioarei cu Pruncul, care mi se păreau străine. Tânjeam după ceva mai familiar. M-am întrebat ce ar fi crezut tatăl meu, care era evreu religios practicant, dacă ne-ar fi văzut pe Miriam şi pe mine într-o mănăstire. Călugăriţele nu au încercat deloc să ne convertească, dar era foarte straniu să stăm acolo.

Fete mai mari care supravieţuiseră şi ele Auschwitzului şi care locuiau tot în mănăstire ne-au spus că puteam merge în oraşul Katowice, unde să ne plimbăm cu tramvaiul fără să plătim bilet. Era suficient să ne arătăm numerele tatuate pe braţe. Ne-au mai spus că nu trebuia să vorbim poloneza, şi că de fapt nu trebuia să vorbim deloc. Am răsuflat uşurate, deoarece noi ştiam în principal maghiara.

Ne-am dus în Katowice şi am descoperit că ne spuseseră adevărul: puteam să ne plimbăm gratuit cu tramvaiele. De nenumărate ori, Miriam şi cu mine am mers cu tramvaiul dintr-un capăt în celălalt al oraşului. Bucuria pură de a fi libere, de a simţi vântul suflându-ne pe lângă obraji şi de a fi în stare să alegem ce să facem în continuare era absolut eliberatoare.

De la fetele mai mari am aflat că unii supravieţuitori din Auschwitz erau ţinuţi într-o tabără din Katowice pentru persoane strămutate, iar printre ei se afla şi prietena noastră, doamna Csengeri, împreună cu gemenele ei. Într-o zi m-am gândit la un plan care să ne scoată din mănăstire.

— Haide, Miriam, i-am spus surorii mele. Vom merge în vizită la doamna Csengeri.

— De ce? a întrebat Miriam.

— Nu pune întrebări, ci vino cu mine.

Ne-am urcat într-un tramvai şi ne-am dus în tabără. Când am găsit-o pe doamna Csengeri, am început să turui ca o moară stricată.

— Dumneavoastră aţi fost prietena mamei, i-am zis. Nu vrem să stăm în mănăstire, dar nu ne dau voie să plecăm, pentru că nu ne putem găsi părinţii.

— Da, ştiu, mi-a răspuns. De ce-mi spui însă toate astea?

Am făcut o pauză, apoi am izbucnit:

— Nu vreţi să semnaţi o hârtie prin care să declaraţi că sunteţi mătuşa noastră şi să ne scoateţi de acolo, pentru a putea merge la noi acasă?

La început, doamna Csengeri n-a spus nimic. În cele din urmă, a rostit:

— Bine. Voi merge cu voi la mănăstire şi voi semna actele. A făcut o pauză după care a adăugat: Iar apoi vă voi lua la mine acasă.

Am fost copleşită de fericire.

În martie 1945, eu şi Miriam ne-am mutat în tabără cu doamna Csengeri şi fiicele ei. Locuiam într-o baracă, într-o odaie pe care câm părţeam cu doamna Goldenthal şi cei trei copii ai ei.

Băieţii gemeni ai doamnei Goldenthal, Alex şi Ernő, erau de vârsta noastră şi fuseseră la Auschwitz, ca şi noi, pentru experimentele lui Mengele. Doamna Goldenthal stătuse cu ei şi ulterior am aflat că ascunsese un copil mai mic, Margarita, sub fusta ei lungă. Venise în lagăr cu copila ascunsă sub fustă şi o ţinuse acolo tot timpul, chiar şi în barăcile naziste, unde o băga pe Margarita sub saltea la inspecţii. Celelalte femei o ajutaseră să-şi ascundă fata.

Acum, doamna Goldenthal şi doamna Csengeri s-au îngrijit şi de noi. Ne-au spălat şi ne-au fiert hainele. Ne-au scăpat de păduchi. Doamna Csengeri a croit pentru Miriam şi pentru mine rochii din uniforme sovietice kaki. Când am îmbrăcat rochia aceea m-am simţit din nou fetiţă. Doamna Csengeri ne-a făcut rost până şi de mâncare specială. Miriam şi cu mine aproape că am simţit din nou că facem parte dintr-o familie, fiind îngrijite de adulţi, la fel ca în

trecut.

Soldaţii sovietici care se ocupau de tabără ne dădeau pâine şi câte o jumătate de rublă pe săptămână, cu care să ne cumpărăm orice doream. Uneori, eu şi Miriam mergeam la piaţa în aer liber din oraş ca să cumpărăm un măr. De obicei, căpătăm hrană simplă, cum ar fi pâine, supă de cartofi şi carne, care să ne umple stomacul. Un măr reprezenta un lux de care ne bucuram.

Într-o dimineaţă, după o lună şi jumătate, doamna Csengeri m-a trezit dintr-un somn adânc.

— Strângeţi totul, mi-a spus, fiindcă ne mutăm de-aici.

Miriam şi cu mine ne-am strâns laolaltă lucruşoarele, după care, în rochiţele kaki identice şi ţinându-ne de mână, ne-am urcat într-un tren împreună cu grupul nostru mic. Nu ştiam încotro plecam, dar ştiam unde am fi vrut să ajungem. Nu-mi doream decât să-mi găsesc părinţii sau pe cineva din adevărata mea familie. Nu-mi doream decât să merg acasă.

Capitolul XII

Plecarea spre casă s-a făcut sub supravegherea soldaţilor sovietici. Miriam şi cu mine am părăsit Polonia împreună cu doamna Csengeri, doamna Goldenthal şi copiii lor. Deşi călătoream tot într-un vagon pentru vite, acesta diferea mult de cel cu care sosisem la Auschwitz. Nu era aglomerat şi existau cuşete suprapuse cu saltele confortabile. Nouă ne plăcea să stăm în ultima cuşetă de sus şi să privim pe ferestre, care nu mai erau acoperite cu sârmă ghimpată. Noaptea primeam oricât de multe pături doream. Eu şi Miriam dormeam îmbrăţişate. Nici acum nu discutam despre ce simţeam, ori despre ce se întâmpla. Ne ţineam pur şi simplu în braţe, tăcute.

În timpul zilei uşile vagonului erau lăsate deschise şi adesea Miriam şi cu mine stăteam aşezate în uşă, cu picioarele legănându-se afară. Trenul mergea atât de încet, încât aproape că ai fi putut alerga alături de el. Vântul ne mângâia feţele, iar aerul proaspăt se simţea minunat. Ne plăcea să ne uităm cum treceam pe lângă câmpii şi dealuri.

Era primăvară. Florile îmboboceau, păsărelele ciripeau.

De acum nu mai eram în pericol. Eram libere.

Uneori, trenul se oprea câte cinci-şase ore. Coboram, iar doamna Csengeri aprindea un foc micuţ între două cărămizi şi gătea ceva într-o oală. Sovieticii ne dădeau pâine şi raţii, dar şi noi ne luasem alimente. Nu mai trebuia să-mi fac griji pentru hrana noastră. Această responsabilitate o preluase doamna Csengeri, şi nu s-a plâns niciodată. Când conductorul anunţa că trenul era pe punctul de a pleca, săream repede înăuntru.

Ne îndreptam către România. În vagon cântam şi povesteam. Doamna Csengeri şi doamna Goldenthal spuneau că vor păstra uniformele vărgate de deţinuţi pe care le purtaseră la Auschwitz şi că vor înştiinţa lumea întreagă despre cele petrecute acolo.

— Voi spune povestea mea, repeta doamna Csengeri. Voi spune ce ne-au făcut monştrii aceia.

Pe atunci nu înţelegeam de ce era atât de important lucrul acesta. Nu-mi puteam imagina cine ar fi dorit să ştie de Auschwitz, însă femeile discutau întruna despre asta. Ele se întrebau de asemenea dacă le supravieţuiseră soţii. M-am întrebat şi eu dacă în afară de Miriam şi de mine mai trăia cineva din familia mea. Nimeni nu ştia cu adevărat.

Uneori, treceam prin sate şi oraşe care fuseseră distruse de bombardamente. Peste tot, clădiri din cărămidă în ruină, moloz, dărâmături. Unele locuri păreau complet abandonate. Am mers din Katowice, aflat în Polonia, spre Cernăuţi, din apropierea graniţei cu România. La marginea oraşului am fost găzduite într-o tabără care părea să fi fost un lagăr de muncă forţată sau un gheto. Am rămas acolo două luni şi am crezut că ne apropiam de casă.

Într-o după-amiază ni s-a spus să ne strângem lucrurile şi am fost îmbarcaţi în alt vagon pentru vite cu cuşete suprapuse. După ce trenul a mers un timp, adulţii şi-au dat seama că ar fi trebuit să fi ajuns deja în România; Transilvania redevenise parte a României, nu mai era în Ungaria. Doamna Csengeri a urmărit indicatoarele şi ne-a

anunţat că, dimpotrivă, ne afundam în Uniunea Sovietică. Când trenul a început să urce un deal, unii au sărit din vagon şi s-au îndepărtat de calea ferată.

„Unde se vor duce?” m-am întrebat. Ani de zile m-am gândit ce s-a întâmplat cu oamenii aceia. Abia mai târziu am înţeles că mulţi erau speriaţi de Uniunea Sovietică şi nu doreau să trăiască în regimul comunist.

După o săptămână am ajuns la un lagăr pentru refugiaţi din Sluţ, aproape de Minsk, în Uniunea Sovietică, unde am locuit două luni, alături de foşti deţinuţi din toată Europa. În cele din urmă, am fost grupaţi în funcţie de ţara de origine.

Într-o zi din octombrie am pornit înapoi spre România. Prima escală a fost Oradea, oraşul doamnei Goldenthal. Ea şi copiii ei au ajuns acasă. Cât de invidioasă m-am simţit! Doream să ajung şi eu la casa mea! în noaptea aceea am stat într-un hotel de lângă gară şi am cinat acolo. Mâncarea a fost minunată: cartofi la cuptor cu ouă ochiuri, bine asezonate, iar ca desert mere şi îngheţată. În sfârşit, ne simţeam şi noi sătule după ce terminam de mâncat. O agenţie evreiască ne-a dat bani pentru achitarea notei de plată. În toate oraşele în care trăiseră evrei existau acum agenţii evreieşti care se ocupau de persoane strămutate ca noi şi de reunirea familiilor.

În ziua următoare ne-am îmbarcat în alt tren şi am pornit spre sud, către oraşul doamnei Csengeri: Şimleul Silvaniei. Ea ne-a invitat să dormim noaptea la ea acasă. Dimineaţă i-am mulţumit fiindcă avusese grijă de noi şi am luat primul tren spre satul nostru, Porţ.

Când trenul s-a oprit şi conductorul a anunţat „Porţ!”, am recunoscut imediat gara. Ţinându-ne de mâini, Miriam şi cu mine am suit până în vârful dealului, apoi am început să coborâm spre satul nostru.

— Să mergem acasă, am spus.

Trebuia s-o văd. Nu ştiu sigur ce anume mă aşteptam să găsesc. Oare casa avea să fie aşa cum o lăsasem, poate doar niţel răvăşită în lunile cât lipsisem? în mintea mea,

„acasă” însemna Miriam şi cu mine, surorile şi părinţii noştri, gospodăria şi animalele. Întorcându-mă acasă, trebuia să găsesc măcar o parte din (oute astea, nu? Mi-am îngăduit să sper că ne va aştepta ceva bun.

Am traversat satul, ţinând-o de mână pe Miriam. Purtam rochiţele făcute din tunicile sovietice kaki, iar în picioare aveam tot pantofii din lagăr, care erau cu aproape două numere mai mari. Când făceam un pas, botul pantofului lipăia, lovindu-se primul de sol. Sătenii au ieşit din case şi au şuşotit între ei. Nimeni nu ni s-a adresat în mod direct. Se holbau pur şi simplu la noi cum mergeam pe stradă. Miriam şi cu mine continuam să semănăm leit. Am avut senzaţia clară că oamenii ştiau cine eram.

Când ne-am apropiat de casa noastră, inima a început să-mi bată atât de tare, încât o puteam auzi bubuind. Abia aşteptam să ajung la poartă. În sfârşit – aveam să fim din nou acasă! Amintirile mele despre casă însemnau lucruri şi vremuri frumoase; paturi calde şi haine pe măsura noastră, o mamă care ne gătea, un tată care ne punea pâinea pe masă. Familia mea.

Însă nu mai rămăsese nimic din toate acelea. Absolut nimic, doar pământul necultivat şi pereţii despuiaţi ai unei case pustii.

Totul părea neîngrijit. Abandonat. Mi-am dat seama imediat că papă şi mama nu se întorseseră. Ei n-ar fi lăsat niciodată buruienile să crească atât de înalte. Ei n-ar fi lăsat niciodată casa în paragină.

În clipa aceea, eu şi Miriam am ştiut că noi două eram singurele supravieţuitoare ale familiei Mozes. Nu mai trăiau nici bunica, nici bunicul Herş – principalul motiv pentru care mama nu plecase în Palestina. Nu mai trăia nimeni.

Continuând să ne ţinem de mâini, am intrat în casă. Am fost surprinse când Lily, căţeluşa mamei, un teckel roşcat, mic, a apărut în goană să ne întâmpine, lătrând şi dând din coadă. După atâta timp, Lily era tot aici! Cred că ne-a recunoscut, pentru că ne-a lins mâinile când ne-am aplecat s-o mângâiem. Câinii evrei nu erau duşi în lagărele

de concentrare, ci doar oamenii evrei.

Casa era murdară – şi pustie. Totul fusese prădat. Mobilier, perdele, veselă, aşternuturi, sfeşnice – totul. Am trecut dintr-o odaie în alta, căutând orice amintiri, orice rămăşiţe din viaţa pe care o dusesem cândva. Am găsit doar trei fotografii mototolite şi aruncate pe jos. Le-am ridicat şi le-am păstrat.

Una dintre ele le arăta pe surorile mele mai mari, Edit şi Aliz, cu trei dintre verişoarele noastre. În alta erau Edit, Aliz, Miriam şi cu mine, şi cu profesorii noştri; fusese făcută în anul 1942. A treia fotografie era chiar ultima care fusese făcută cu toată familia mea, în toamna anului 1943. În fotografia aceea alb-negru, eu şi Miriam purtam rochiţele roşii de Burgundia. Era unica dovadă ce-mi rămăsese că, odinioară, nu cu mult timp în urmă, avusesem o familie. Miriam şi cu mine am mai zăbovit şase-şapte ore, umblând prin toată gospodăria. Pomii fructiferi nu dispăruseră şi am mâncat prune şi mere, dar sătenii culeseseră majoritatea fructelor. Pe la mijlocul după-amiezii a sosit verişorul nostru Şmilu. Mătuşa Irena, sora cea mică a tatii, îi trimisese vorbă să vină şi să ne ia. Ulterior am aflat că ea ne dăduse de urmă prin Crucea Roşie. Miriam şi cu mine ne-am numărat printre ultimii evrei care s-au întors în Transilvania, dar mătuşa Irena citise cu atenţie tot timpul listele, pentru a vedea dacă supravieţuise cineva din familia noastră. De aceea ştiuse cu exactitate când trebuia să sosească trenul nostru în Porţ şi-l contactase pe Şmilu.

Şmilu avea douăzeci de ani şi locuise într-un sat din apropiere. Şi el fusese închis la Auschwitz şi era singurul supravieţuitor din familia lui. I-am spus că vecinii furaseră tot.

— Da, a spus, ştiu.

Şmilu luase înapoi de la vecini un pat, o masă şi două scaune, şi-şi amenajase o cameră în bucătăria de vară a gospodăriei noastre. Lucra pământul şi se îngrijea de Lily. Căţeluşa venea şi pleca, hrănindu-se cu resturi de prin curţile oamenilor.

L-am întrebat pe Şmilu ce ştia despre părinţii noştri.

— N-am văzut pe nimeni din ai voştri, ne-a spus. Ştiu doar că mătuşa Irena a supravieţuit şi vă aşteaptă.

Şi ea fusese trimisă într-un lagăr de concentrare, dar se întorsese în luna mai.

Nu mă simţeam în largul meu în casă, deşi era căminul nostru. Nu simţeam că aş mai fi aparţinut acelui loc. Eu şi Miriam nu mai aveam cămin, nu mai aveam părinţi, nu mai aveam surori. Dar ne aveam încă una pe cealaltă.

Am plecat cu vărul Şmilu. Sătenii au stat în porţi şi ne-au privit în tăcere. Eram furioasă pe ei, însă n-am spus nimic. Ne-am urcat într-un tren care avea să ne ducă pe Miriam şi pe mine la Cluj, oraşul mare unde aveam să ne reunim cu mătuşa.

Cumva urma să ne croim o viaţă nouă.

Capitolul XIII

În următorii cinci ani, între 1945 şi 1950, Miriam şi cu mine am locuit cu mătuşa Irena, care avea un apartament mare într-o casă din Cluj.

Înainte de război, eu şi Miriam ne bucurasem întotdeauna atât de vizitele pe care le făcusem mătuşii, cât şi de vizitele pe care ni le făcuse ea. Mătuşa Irena călătorea mult împreună cu soţul ei şi ne povestea despre vacanţe petrecute pe Riviera franceză şi la Monte Carlo. Ne plăcea s-o ascultăm şi să-i vedem blănurile şi bijuteriile. Fiul ei era vărul nostru favorit.

La un an sau doi după ce am sosit în Cluj, am început să descoperim însă că libertatea nu era ceea ce crezusem că va fi. România era condusă acum de comunişti. Partidul Comunist era unicul partid politic şi deţinea puterea absolută. Securitatea îi aresta pe toţi cei care se opuneau guvernului, le confisca bunurile oamenilor şi le dădea ţăranilor.

În timpul războiului, naziştii o siliseră pe mătuşa Irena să lucreze într-o uzină de bombe din Germania. Soţul şi fiul ei pieriseră în lagărele de concentrare. Când se întorsese la Cluj, mătuşa descoperise că majoritatea

bunurilor îi fuseseră confiscate de comunişti. Statul îi permisese totuşi să-şi păstreze casa, fiindcă era văduvă de război şi supravieţuitoare a lagărelor de concentrare. Se măritase cu un farmacist, şi el un supravieţuitor al lagărelor naziste.

Am locuit toţi împreună, însă nu formam o familie adevărată. Ştiam că mătuşa ţinea la noi, deoarece fusese singura rudă care consimţise să ne găzduiască, dar nu ne îmbrăţişa şi nu ne săruta, şi nici nu ne vorbea cu blândeţe. Eu şi Minam tânjeam după afecţiune şi după o mamă iubitoare.

Mătuşa Irena avea şi acum covoare persane, o colecţie de porţelanuri şi haine de la marile case de modă care-i rămăseseră dinainte de război. Comorile acelea îi reaminteau de viaţa bună pe care obişnuise s-o ducă şi, în mod ciudat, păreau să însemne pentru ea mai mult decât prezenţa noastră.

Miriam şi cu mine nu ne simţeam în largul nostru în apartamentul acela măreţ. Noi eram neglijente şi dezordonate, nişte copile de unsprezece ani care se întorseseră din barăcile Auschwitzului. Locul nostru nu era la Auschwitz, dar nici în apartamentul elegant din Cluj.

Eu aveam coşmaruri în fiecare noapte. Visam şobolani de dimensiunea unor pisici, cadavre şi ace care îmi erau înfipte în trup. După ce am aflat că naziştii fabricaseră săpun din grăsimea extrasă din corpurile evreilor, am visat că bucăţi de săpun îmi vorbeau cu glasurile părinţilor şi surorilor mele, întrebându-mă: „De ce te speli cu noi?”

Nu i-am povestit însă lui Miriam, pentru că m-am temut sănu-i declanşez şi ei coşmaruri. Amândouă am început să avem probleme de sănătate şi răceam frecvent. Ulceraţii dureroase ne acopereau trupul, crescând până la mărimea unor mere şi lăsând cicatrice. Când mătuşa Irena ne-a dus la medic, am fost îngrozită – mi-l reaminteam pe dr. Mengele şi pe asistenţii lui în halate albe. Învăţasem să nu am prea multă încredere în doctori.

După ce ne-a examinat, medicul român a

concluzionat:

— Fetele acestea suferă de malnutriţie, ca mulţi alţi copii după război. Nu este însă nimic grav şi poate fi rezolvat cu vitamine şi o dietă bună.

Pe atunci, vitaminele nu erau accesibile, iar alimentele puţine. Pentru o pâine stăteam ore în şir la coadă. Vărul Şmilu ne aducea însă făină, cartofi, ouă, zarzavaturi şi ulei de floarea soarelui de la gospodărie. Eu şi Miriam ne dădeam în vânt după uleiul acela şi-l beam direct din sticlă! Lucru care o îngrijora pe mătuşa Irena, dar medicul i-a spus să ne lase să-l bem, deoarece începeam să ne înzdrăvenim.

Într-o zi, cineva m-a văzut mâncând pâine albă pe veranda apartamentului şi m-a denunţat la Securitate. În noaptea aceea au venit securiştii, au făcut razie în apartament şi ne-au confiscat toată mâncarea. A doua zi, mătuşa a construit un dulap fals, care semăna perfect cu un perete şi putea fi deschis doar prin apăsarea unui buton. Din clipa aceea am ascuns toată mâncarea în dulap.

Într-o noapte, Securitatea l-a ridicat fără nicio explicaţie pe soţul mătuşii Irena. A dispărut, pur şi simplu. Nu ştiam dacă era viu sau mort. Când ieşeam să ne plimbăm pe afară, eram mereu îngrijorate de posibilitatea de a fi urmărite sau ascultate. Oricine te putea denunţa la Securitate.

Viaţa în România comunistă devenea tot mai grea. Guvernul controla totul, inclusiv învăţământul. În prima noastră zi de şcoală, Miriam şi cu mine am purtat rochiile kaki. Ne-am adus aminte cum mersesem la şcoală în Porţ în rochiţele roşii, dar acum toţi elevii au râs de hainele noastre. Nu pierdusem decât un an şi jumătate de şcoală şi nu rămăsesem foarte în urmă cu învăţătura. În acelaşi timp însă, şcoala ni se părea mai grea, fiindcă vorbeam maghiara, iar orele se predau în limba română.

Am fost singurele evreice din şcoală. Ceilalţi elevi ne-au poreclit în fel şi chip, în ciuda suferinţelor prin care trecusem. Antisemiţii din Cluj răspândiseră zvonul că un vampir evreu urmărea noaptea fetele creştine şi le sugea

sângele. Eu şi Miriam mergeam serile să mâncăm la un orfelinat, deoarece în casa mătuşii Irena hrana nu era suficientă, iar când ne întorceam spre casă, eu mă întrebam de fiecare dată: „Cum va şti vampirul acela că eu sunt evreică şi nu mă va ataca?”

Dar nu numai evreii erau persecutaţi. Condiţiile erau foarte dificile pentru toţi. În cele din urmă, Miriam şi cu mine ne-am dus la o organizaţie evreiască sionistă, pentru a ne interesa de Palestina, dar guvernul român a scos în afara legii organizaţia aceea.

Uneori primeam pachete de la mătuşa noastră din Statele Unite. O dată ne-a trimis nişte ţesături, şi mătuşa Irena ne-a dus la croitoreasă, comandând pentru Miriam şi mine trei seturi de rochii identice. Favorita noastră era cea albastră cu buline micuţe. Ne plăcea să purtăm rochii la fel pentru a atrage atenţia şi a-i zăpăci pe băieţi. Mătuşa din America ne-a trimis şi haine de-a gata, însă erau măsuri pentru adulţi şi nu ni se potriveau.

Într-o zi a anului 1948, pe când aveam paisprezece ani, primăria a anunţat că la magazin se vor vinde pardesiuri noi. Eu şi Miriam am stat la coadă toată noaptea, aşteptând ca magazinul să se deschidă la ora 10 dimineaţa, dar au venit douăsprezece mii de oameni – pentru două sute de pardesiuri! Când uşile s-au deschis şi oamenii au năvălit înăuntru, o vânzătoare, care era prietenă cu mătuşa Irena, ne-a recunoscut, ne-a aruncat două pardesiuri şi ne-a vârât sub o tejghea. Mai târziu le-am plătit şi am ieşit cu pardesiuri ruginii identice, culoarea frunzelor de toamnă. Am purtat pardesiurile acelea până am plecat spre Israel, mult mai târziu.

În 1948, Palestina a devenit statul Israel şi am început să mă gândesc că va fi un privilegiu să trăiesc într-un loc unde tata visase să locuiască. Ultima dată când îl văzusem pe papă, ne pusese să-i făgăduim că dacă vom supravieţui, vom pleca în Palestina.

Miriam şi cu mine am corespondat cu unchiul Aaron, fratele tatii, care trăia la Haifa, şi i-am trimis o fotografie a noastră. Unchiul Aaron s-a oferit să ne ajute să emigrăm şi

să ne uşureze suferinţele. I-am scris şi l-am întrebat dacă în Israel exista ciocolată. El ne-a răspuns că acolo puteam mânca toată ciocolata pe care o doream şi de asemenea toate portocalele pe care le doream. El avea să se îngrijească de noi. Ne-am gândit că Israelul suna ca paradisul!

Mătuşa Irena ne-a anunţat că primise vestea că fiul ei supravieţuise şi trăia în Israel. Dorea şi ea să emigreze. Am solicitat toate trei vize de emigrare, iar mătuşa noastră a primit-o foarte uşor, pe când eu şi Miriam a trebuit să aşteptăm doi ani. Guvernul nu dorea să-i lase pe tineri să plece din România, deoarece avea nevoie de ei pentru a reconstrui ţara afectată de război.

Am început totuşi să ne pregătim pentru călătorie. Regulile privitoare la ceea ce puteam lua cu noi se schimbau aproape zilnic. Am împachetat cu un an înainte de plecare şi am trăit înconjurate de cutii pline cu obiectele pe care doream să le luăm. Pentru a părăsi ţara, Miriam şi cu mine trebuia să renunţăm la orice proprietăţi imobiliare, iar noi mai deţineam un hectar de pământ arabil şi casa din Porţ. Comuniştii ne confiscaseră deja majoritatea pământurilor şi le împărţiseră ţăranilor. Doream însă atât de mult să plecăm, încât am semnat declaraţia de renunţare în favoarea statului.

Cu două luni înainte de a părăsi România, soţul mătuşii Irena a fost eliberat din închisoare şi a primit viză de emigrare în Israel. Nu ne-a spus însă nici măcar un cuvânt despre ce i se întâmplase, iar noi am fost pur şi simplu fericite că fusese eliberat.

În iunie 1950, când eram pe punctul de a pleca din ţară, guvernul ne-a informat că nu puteam lua decât ce aveam asupra noastră. În ziua când am plecat, mătuşa Irena ne-a pus să ne îmbrăcăm cu câte trei rochii pe sub pardesiurile identice. Eu am învelit cu grijă în hârtie fotografiile familiei mele şi le-am luat cu mine.

Am mers cu trenul până la Constanţa, pe ţărmul Mării Negre. împingându-ne şi îmbrâncindu-ne, ne-am aşezat la coadă pentru a ne îmbarca pe vapor. Eu şi

Miriam am fost aproape strivite şi abia dacă mai puteam respira, însă ne-am ţinut strâns de mâini, pentru a nu fi despărţite. Eram trei mii de oameni pe un vapor construit pentru numai o mie de pasageri şi am aşteptat douăzeci şi patru de ore înainte de a ridica ancora.

Când ne-am desprins de la ţărm, am ştiut că în România nu mai rămăsese nimic pentru mine şi Miriam. În ultimii cinci ani, continuasem să sper că surorile sau părinţii noştri s-ar putea întoarce. Organizaţiile evreieşti care conlucrau cu Crucea Roşie afişau liste cu persoanele care se întorceau acasă, iar eu le parcurgeam în fiecare seară la orfelinatul unde mâneam, dar nu găsisem niciun semn despre vreun membru al familiei mele. Miriam şi cu mine aveam şaisprezece ani. Trebuia să mergem mai departe.

Călătoria a fost lungă şi obositoare. Zile la rând nu am văzut pământul, totuşi era incitant să fim în largul mării. Întinderea nesfârşită de apă şi cer, aerul curat şi vântul care ne sufla prin păr ne vorbeau despre libertate şi promisiuni. Mână în mână, eu şi Miriam am privit delfinii care se jucau, sărind printre valuri.

În zorii unei dimineţi vaporul nostru s-a apropiat de Haifa. După ce a andocat, am rămas pe punte şi am privit soarele răsărind peste Muntele Carmel din Israel. Era una dintre imaginile cele mai frumoase pe care le văzusem vreodată. Ţara libertăţii! Cei mai mulţi pasageri de pe vapor erau supravieţuitori ai Holocaustului, la fel ca noi. Toţi au început să cânte Hatikva, imnul naţional al Israelului. Toţi plângeam de fericire şi cântam.

Pe când debarcam, ne-am uitat dacă ne căuta cineva. Unchiul Aaron ne-a zărit în cele din urmă şi a început să ne strige numele, fluturând din braţe, ca să-l vedem. Ne-am îmbrăţişat şi ne-am sărutat. I-am plâns în braţe. Trecuse foarte mult timp de când sora mea şi cu mine avusesem parte de dragoste reală din partea altcuiva decât noi înşine.

În pardesiurile noastre ruginii identice şi cu straturi de rochii identice, sora mea geamănă şi cu mine am simţit,

în sfârşit, că ajunsesem acasă.

Capitolul XIV

Când am ajuns la Haifa cu unchiul Aaron, am aflat că fiul mătuşii Irena nu se găsea de fapt acolo. Ea născocise toată povestea respectivă pentru a obţine viză de emigrare. Eu şi Miriam ne-am întristat când am înţeles că verişorul nostru preferat dispăruse într-adevăr pe vecie. Am petrecut după-amiaza cu unchiul Aaron şi familia lui, şi am convenit ca eu şi Miriam să mergem într-unul dintre satele aliya pentru tineri care fuseseră înfiinţate de guvernul israelian. Satele se aflau pe domeniile unor ferme uriaşe, unde adolescenţi şi tineri ca noi plantau şi recoltau culturi şi îngrijeau animalele. Produsele agricole obţinute ajutau la hrănirea noii naţiuni a Israelului.

Jumătate din zi munceam în sat, iar în cealaltă jumătate a zilei învăţam la şcoală. Eu trebuia să culeg roşii şi arahide şi să mulg vaci.

Eu şi Miriam am locuit în acel sat împreună cu vreo trei sute de adolescenţi din multe ţări. Nu toţi erau supravieţuitori ai Holocaustului ca noi, iar unii locuiau aici doar pe perioada în care părinţii lor se instruiau pentru diverse slujbe. După ce-am sosit, am fost împărţiri în grupuri şi ne-am împrietenit. Fiecare dormitor avea o administratoare, dar ne făceam singuri curăţenie în camere. Pentru prima dată de când plecasem de la Auschwitz am dormit fără coşmaruri. Nu mai trebuia să-mi fac griji pentru siguranţa noastră sau pentru supravieţuire. Aici nu exista antisemitism, dimpotrivă, eram încurajaţi să ne sărbătorim tradiţiile evreieşti. În satul acela au început să ni se tămăduiască încet rănile şi suferinţele.

Deşi toţi vorbeam graiuri diferite, am fost învăţaţi o limbă comună: ebraica. Am deprins câteva cuvinte în chiar prima seară pe care Miriam şi cu mine am petrecut-o în sat. Era vineri, în seara aceea, ca de altfel în toate serile de vineri, copiii se adunau într-o sală de mese uriaşă pentru Şabat, sabatul evreiesc. Pe mese erau lumânări şi vin. Toţi purtam cămăşi albe. Două fete s-au ocupat de mine şi de Miriam în calitate de „surori mai mari” şi ne-au

făcut să ne simţim ca acasă.

După rugăciuni, toţi au început să cânte şi să danseze hora. Eu însă nu ştiam cum să dansez. „Pot oare s-o fac?” m-am întrebat. „Sora” mea mai mare m-a prins de mână, „sora” mai mare a lui Miriam a prins-o pe ea de mână, şi toţi am format un cerc în care ne ţineam de mâini. Am dansat spre dreapta. Nu ştiam paşii, însă i-am urmat pe ceilalţi. Cu braţele ridicate, am dansat împreună, fete şi băieţi, cântând la unison „Hava Nagila”. Râzând, am dansat rotindu-ne în cerc, tot mai repede. Am dansat hora şi m-am simţit cuprinsă de fericire. În sfârşit, Miriam şi cu mine făceam parte dintr-o familie nouă, mare şi primitoare.

Epilogul Evei

Am trăit doi ani în satul pentru tineret din Israel. Jumătate din zi mergeam la şcoală, iar cealaltă jumătate munceam la fermă. Am învăţat ebraica repede şi în doi ani am trecut dintr-o clasă în alta, terminând în clasa a zecea. Miriam muncea pe câmp, iar eu eram mulgătoare. Eram singura fată care lucra cu şase băieţi. Am învăţat să spun „Te iubesc” în zece limbi diferite, ceea ce, la vârsta de şaisprezece ani, părea ceva important de ştiut.

În anul 1952 am fost recrutate în armată, unde Miriam a urmat cursuri sanitare şi a devenit asistentă medicală. Eu am studiat desenul tehnic şi am devenit proiectant. Unitatea mea era staţionată la Tel Aviv şi am rămas opt ani în armată, ajungând la gradul de sergent-major. Au fost ani de dezvoltare pentru mine. Am devenit un proiectant foarte bun şi am învăţat că eram capabilă să-mi câştig existenţa. Duceam totuşi dorul unui cămin şi al propriei mele familii.

În aprilie 1960, l-am cunoscut pe Michael Kor, un turist american care-şi vizita fratele din Tel Aviv. Deşi abia puteam comunica între noi, ne-am căsătorit peste numai câteva săptămâni. El mi-a spus ceva în engleză; în seara aceea am căutat cuvintele respective în dicţionar şi i-am răspuns: „Da”. Fusese o cerere în căsătorie. Parcă aproape pe neaşteptate, am devenit o femeie măritată care locuia

în Terre Haute, statul Indiana, unde Michael trăise din anul 1947. El venise acolo după război pentru a locui aproape de eliberatorul lui din Forţele Armate SUA. Vreau să vă mărturisesc că nu-i o idee tocmai strălucită să te măriţi cu cineva fără să poţi comunica într-o limbă comună. Amândoi am avut o mulţime de surprize, pe măsură ce ne-am cunoscut reciproc. De pildă, iniţial el crezuse că sunt o persoană foarte tăcută. Aşa cum poate aţi dedus deja din memoriile acestea, lucrurile nu stau nici pe departe aşa; atât doar că la momentul respectiv nu ştiam deloc engleza.

A veni din Tel Aviv la Terre Haute a fost ca o aselenizare. Nu ştiam nimic despre viaţa din Statele Unite, nu vorbeam deloc engleza şi credeam că toţi americanii sunt bogaţi. După câteva săptămâni am rămas însărcinată. Duceam tare mult dorul casei, îmi lipseau Miriam şi prietenii din Israel, aşa încât mă uitam la televizor ca să-mi înec singurătatea. Pe atunci credeam că televiziunea americană difuza numai sport şi ştiri, deoarece acelea erau singurele genuri de emisiuni la care se uita soţul meu.

Spre surprinderea mea, într-o zi a rulat la televizor un film despre o pereche de tineri care se întâlneau, se sărutau şi trăiau împreună aşa cum fac tinerii. Era un show la care merita să mă uit! Am devenit fascinată de serialul respectiv, desprinzându-mi ochii de la acţiune doar pentru a nota cuvintele pe care nu le ştiam şi pe care le căutam ulterior în dicţionar. După aceea le memoram. Aşa am învăţat să vorbesc engleza destul de bine pentru a-mi găsi o slujbă la numai trei luni de la sosirea mea în America.

Fiul nostru, Alex Kor, s-a născut pe 15 aprilie 1961, iar fiica noastră, Rina Kor, a venit pe lume la 1 martie 1963. Credeam că viaţa mea era completă. Cu toate acestea, experienţele din copilărie continuau să revină şi să mă hăituiască. Au început petrecerile aniversare, care au ridicat o problemă, deoarece ţâncii mei m-au întrebat de ce nu aveau bunici ca toţi prietenii lor.

Când Alex avea şase ani, de Halloween, un băieţel

foarte dezgheţat şi prietenii lui au venit să facă glume pe seama fiului meu. Glumele acelea mi-au amintit de zilele în care tinerii naziști ne hărţuiseră în Porţ, când eram neajutorată şi nu puteam face absolut nimic ca să mă apăr. Acum însă locuiam într-o ţară mare, unde nu eram nevoită să accept totul în tăcere! Am ieşit din casă şi i-am alungat pe copii, ceea ce m-a făcut foarte „populară" în rândul lor de Halloween. În fiecare an, hărţuielile începeau pe 1 octombrie: vopseau svastici pe pereţii casei noastre şi puneau cruci albe în curte – era groaznic.

Alex venea acasă de la şcoală plângând şi spunând:

— Marni, mi-este atât de ruşine de tine! Toţi copiii spun că eşti nebună! De ce nu poţi să fii şi tu ca toate mamele?

I-am spus fiului meu că nu eram nebună, dar nici nu eram ca toate mamele. M-am gândit că dacă aş fi putut povesti cele ce mi se întâmplaseră în copilărie, copiii ar fi putut înţelege şi m-ar fi lăsat în pace să trăiesc liniştită în casa mea. Însă ca victimă a acelor atrocităţi, nu ştiam cum să procedez.

Am fost hărţuită timp de unsprezece ani, până în 1978, când canalul NBC a difuzat serialul *Holocaust*. Brusc, toţi au înţeles de ce eram diferită. Aceiaşi copii care mă necăjiseră de Halloween mi-au telefonat sau mi-au scris ca să-şi ceară scuze. Am început să susţin prelegeri în 1978, iar oamenii mi-au cerut mereu detalii despre experimente. N-am ştiut niciodată toate amănuntele legate de Auschwitz, dar credeam că trebuiau să existe multe informaţii disponibile despre lagăre şi dr. Mengele. Din păcate, n-am găsit nimic, în nicio carte. Îmi aminteam totuşi că în filmul sovietic al eliberării erau prezentaţi vreo două sute de copii care ieşeau din lagăr. Dacă aş fi putut lua legătura cu copiii aceia, acum adulţi, ne-am fi putut împărtăşi amintirile şi am fi putut strânge date despre experimentele făcute pe noi. Dar nu ştiam unde să-i găsesc.

Mi-au trebuit şase ani ca să vin cu ideea înfiinţării unei organizaţii care să ne ajute pe mine şi pe Miriam să-i

localizăm pe „gemenii lui Mengele”. În 1984, am înfiinţat CANDLES, acronimul de la „Children of Auschwitz Nazi Deadly Lab Experiments Survivors” („Copiii supravieţuitori ai experimentelor ucigaşe de laborator ale naziştilor de la Auschwitz”). Am localizat 122 de supravieţuitori care trăiau în zece ţări şi pe patru continente. Ca grup de sprijin, CANDLES a ajutat mulţi gemeni să facă faţă unora dintre problemele speciale pe care le avusesem toţi ca supravieţuitori ai experimentelor lui Mengele.

Odată cu trecerea timpului, Miriam a început să aibă tot mai multe probleme renale. Ştiam că se datorau injecţiilor pe care le primise în lagăr, dar n-am aflat niciodată ce anume îi împiedicase rinichii să crească după vârsta de zece ani. În 1987, rinichii i-au cedat. I-am donat rinichiul meu stâng, care a ajutat-o să trăiască până pe 6 iunie 1993. Nu am aflat niciodată cu ce fusese injectată ea, sau oricare dintre noi. Continui să caut însă şi sper să descopăr aceste informaţii.

Moartea lui Miriam m-a afectat profund. Ştiam că trebuia să fac ceva constructiv în amintirea ei şi de aceea am inaugurat în 1995 Muzeul Holocaustului şi Centrul Educativ CANDLES din Terre Haute, statul Indiana. Peste cincizeci de mii de oameni au vizitat muzeul de la deschidere şi până acum, în majoritate tineri.

În anul 1993 am călătorit în Germania şi m-am întâlnit cu dr. Münch, care fusese medic nazist la Auschwitz. În mod surprinzător, a fost foarte amabil cu mine. Încă şi mai surprinzător, am constatat că-l plăceam. L-am întrebat dacă ştia ceva despre camerele de gazare de la Auschwitz. Mi-a răspuns că ceea ce ştia îi alimentau coşmarurile cu care trăia zi de zi. A continuat, povestind:

— Oamenilor li se spunea că vor face duş şi li se cerea să ţină minte numărul cuierului unde-şi lăsaseră hainele şi să-şi lege pantofii laolaltă cu şireturile. După ce camera de gazare se umplea complet, uşile erau închise ermetic şi etanşate. Din plafon se deschidea o fantă prin care cădeau pe podea granule de mărimea unor pietricele. Nu ştiu cum, dar granulele acelea se comportau ca zăpada

carbonică şi sublimau, transformându-se în gaze. Gazele începeau să se ridice de la podea. Oamenii încercau să scape de gazele care urcau, suindu-se unii peste alţii. Cei mai puternici sfârşeau în vârful unui morman de trupuri contorsionate şi învălmăşite. Când cei din vârful mormanului încetau să se mai mişte, ştiam că toţi muriseră – noi priveam înăuntru printr-un vizor.

Dr. Münch semna certificatele de deces în masă; pe ele nu existau nume, ci se menţiona doar că erau două mii sau trei mii de morţi.

L-am asigurat că toate acele informaţii erau foarte importante, fiindcă eu nu ştiam cum funcţionaseră camerele de gazare. L-am întrebat dacă ar fi fost de acord să vină cu mine la Auschwitz în 1995, când urma să celebrăm a cincizecea aniversare a eliberării noastre din lagăr. L-am întrebat de asemenea dacă era de acord să semneze o declaraţie despre cele ce spusese că văzuse şi făcuse, şi dacă ar fi acceptat să o facă chiar pe locul fostelor lagăre. Mi-a răspuns că va fi încântat.

M-am întors din Germania şi am fost foarte mulţumită că voi avea un document original, validat şi iscălit de un fost nazist – un participant, nu un supravieţuitor sau un eliberator –, pe care să-l adaug la colecţia istorică de informaţii pe care le păstram pentru noi înşine şi pentru generaţiile viitoare. I-am fost foarte recunoscătoare dr. Münch pentru că acceptase să mă însoţească la Auschwitz şi să semneze documentul acela despre funcţionarea camerelor de gazare, şi aş fi dorit să-i mulţumesc. Dar ce-i poţi dărui unui medic nazist? Cum îi poţi mulţumi unui medic nazist?

Am reflectat la întrebarea aceea vreme de zece luni. Tot felul de întrebări mi s-au ivit în minte, până ce, în cele din urmă, mi-am zis: „Ce ar fi să-i adresez o simplă scrisoare de iertare? Iertarea mea pentru tot ce a făcut”. Am ştiut imediat că el ar fi apreciat-o, dar, după ce am luat decizia respectivă, am descoperit că iertarea nu este importantă pentru făptaş, ci pentru victimă. Eu deţineam capacitatea de a ierta. Nimeni nu-mi putea conferi

capacitatea aceea şi nimeni nu mi-o putea confisca. Asta mă făcea să mă simt puternică. Mă făcea să mă simt bine pentru că aveam putere asupra vieţii mele de supravieţuitoare.

Am început să concep scrisoarea şi, după multe chinuri, am finalizat câteva versiuni, dar, fiind nesigură în privinţa ortografiei, am rugat-o pe fosta mea profesoară de engleză să o corecteze. Ne-am întâlnit de câteva ori şi ea mi-a sugerat să mă gândesc la posibilitatea de a-l ierta şi pe dr. Mengele. La început am fost şocată, însă ulterior i-am promis c-o voi face, întrucât mi-am dat seama că aveam puterea de a-l ierta chiar şi pe Mengele. „Interesant", mi-am spus. „Mă simt bine că pot face asta. Deţin puterea respectivă şi nu rănesc pe nimeni cu ea".

Am sosit la Auschwitz pe 27 ianuarie 1995. Dr. Münch a venit cu fiul, fiica şi nepoata sa, iar eu am venit cu fiul şi cu fiica mea, Alex şi Rina Kor. Dr. Münch a semnat documentul aşa cum făgăduise, apoi eu am citit declaraţia mea personală de iertare şi am semnat-o.

Imediat după aceea am simţit cum o povară de suferinţă mi s-a ridicat de pe umeri, o povară cu care trăisem de cincizeci de ani: nu mai eram o victimă a Auschwitzului, nu mai eram o victimă a trecutului meu tragic, ci eram liberă. Am profitat de acelaşi moment pentru a-mi ierta părinţii, pe care-i urâsem toată viaţa fiindcă nu ne apăraseră împotriva Auschwitzului, fiindcă nu ne ocrotiseră într-atât încât să nu ajungem orfane. Am înţeles finalmente că ei făcuseră tot ce le stătuse în putinţă. M-am iertat de asemenea pe mine însămi, în primul rând fiindcă-mi urâsem părinţii.

Furia şi ura sunt seminţele care germinează război, Ierta rea este sămânţa păcii. Este actul suprem al autovindecării.

Consider că iertarea seamănă cu creasta unui munte foarte înalt. Un versant al muntelui este întunecat, ameninţător, bântuit de furtuni şi foarte dificil de escaladat. Dar cei care se străduiesc şi ajung în vârf pot vedea frumuseţea de pe versantul opus, care este acoperit

de flori, porumbei albi, fluturi şi raze de soare. Când stăm pe creastă, putem vedea ambii versanţi ai muntelui. Câţi oameni ar alege să coboare din nou pe cel sumbru, în loc să hoinărească pe cel însorit şi plin de flori?

Am ţinut peste 3.000 de conferinţe în toată lumea, am scris două cărţi şi am contribuit cu trei capitole în alte trei cărţi. Sper să-i învăţ pe oameni lecţiile de viaţă pe care le-am deprins din suferinţele mele şi din tragedia prin care am trecut şi căreia i-am supravieţuit:

1. Nu renunţaţi niciodată la visele voastre, fiindcă tot ceea ce este bun în viaţă este posibil.

2. Judecaţi-i pe oameni după fapte şi după caracterul lor.

3. Iertaţi-vă duşmanul cel mai aprig şi iertaţi-i pe toţi cei care v-au rănit – acest lucru vă va vindeca sufletul şi vă va elibera.

Privindu-mi retrospectiv anii adolescenţei, n-aş fi crezut niciodată că cineva ar fi dorit să mă asculte, sau că eu aş fi avut ceva important de spus. De aceea le amintesc tuturor celor care citesc această carte: nu renunţaţi niciodată! Puteţi supravieţui şi vă puteţi transpune visele în realitate.

Şi aş dori să închei cu un citat din Declaraţia mea de Amnistie, pe care am citit-o la a cincizecea aniversare a eliberării lagărului de la Auschwitz:

„Sper ca, într-o mică măsură, să trimit întregii lumi un mesaj de iertare, un mesaj de pace, un mesaj de speranţă, un mesaj de vindecare.

Să nu mai existe războaie, să nu mai existe experimente fără consimţământ în cunoştinţă de cauză, să nu mai existe camere de gazare, să nu mai existe bombe, să nu mai existe ură, să nu mai existe omoruri, să nu mai existe un alt Auschwitz”.

Nota coautoarei

Lisa Rojany Buccieri aprilie 2009

Această carte a apărut datorită eforturilor mai multor oameni. În primul rând, *Am supravieţuit lagărului morţii*: *Povestea adevărată a românceiEva Mozes*, *una dintre*

„gemenele dr. Mengele" de la Auschwitzse bazează pe amintirile unei singure persoane. Fost martor ocular la multe crime comise împotriva umanităţii, Eva Mozes Kor a fost prima care şi-a exprimat dorinţa de a-şi adapta memoriile publicate anterior, *Echoes From Auschwitz*: *Dr. Mengele's Twins, The Story of Eva and Miriam Mozes* (*Ecouri de la Auschwitz*: *„Gemenii dr. Mengele"*, *Povestea lui Eva şi Miriam Mozes*), într-o formă mai potrivită pentru toate generaţiile de cititori.

Katie McKy a intervievat-o pe îndelete pe Eva, punându-i multe întrebări pertinente şi determinând-o să-şi deschidă sufletul şi să se exprime într-un limbaj accesibil atât tinerilor, cât şi adulţilor.

Susan Goldman Rubin a conceput un cadru general extins şi detaliat, atât prin întâlniri personale cu Eva, cât şi prin adăugarea unor cercetări valoroase şi pătrunzătoare la materialele rezultate din acele întâlniri. Fără Susan, realizarea acestei cărţi n-ar fi fost posibilă în timpul scurt alocat.

Peggy Tierney, editorul nostru de la Tanglewood Books, a fost de ani buni o susţinătoare plină de entuziasm a Evei, prin câţiva scriitori şi un număr uriaş de ciorne. Ea ştia că Eva avea de spus o poveste importantă şi era convinsă că trebuia spusă. Vreau să-i mulţumesc lui Peggy pentru că a crezut în capacitatea mea de a lua aceste materiale şi de a scrie cartea de faţă într-un stil care să reflecte adevărul, aşa cum şi-l aminteşte Eva, şi în acelaşi timp să-i aducă povestea la viaţă, astfel încât cititorii s-o poată retrăi în paginile acestea. Nu pot decât să sper că publicul va ajunge la concluzia că eforturile noastre au meritat.

Pentru mine a fost un privilegiu să lucrez la acest proiect important, transmiţând povestea Evei Mozes Kor unei generaţii noi de cititori. Nu mai există mulţi copii supravieţuitori ai Holocaustului, cu atât mai puţin din „gemenii lui Mengele" care să fi apucat să-şi fi spus povestea. Eva însă a făcut-o. Iar povestea este spusă cu glasul ei, la persoana întâi, ca o adultă care dă timpul

înapoi cu şaizeci şi cinci de ani, atunci când o fetiţă care, strângând mâna tremurândă a gemenei ei identice, a fost adusă la porţile ororii – şi a supravieţuit.

Biografiile autoarelor

Eva Mozes Kor locuieşte în Terre Haute, statul Indiana. În anul 1985, a înfiinţat o organizaţie pentru „gemenii lui Mengele” care au supravieţuit şi a exercitat presiuni asupra guvernelor pentru a-l căuta pe Josef Mengele. În anul 1995, a inaugurat un mic muzeu al

Holocaustului în Terre Haute, care s-a dezvoltat, devenind Muzeul Holocaustului şi Centrul Educativ CANDLES, în care Eva continuă să ofere tururi şi să ţină prezentări, mai ales elevilor. Este o conferenţiară recunoscută, atât pe plan naţional, cât şi internaţional, abordând subiecte legate de Holocaust, etică medicală, iertare şi pace. A fost prezentată în multe producţii mass-media, printre care emisiunile TV „60 Minutes” şi „20/20” şi este subiectul documentarului *Forgiving Dr. Mengele* (*Iertându-l pe dr. Mengele*). Continuă să lucreze ca agent imobiliar în Terre Haute.

Site-ul Web al muzeului este www.candlesholocaustmuseum.org.

Lisa Roj any Buccieri a scris peste 100 de cărţi pentru copii, unele dintre ele recompensate cu premii şi cu titlul de bestseller. Este de asemenea redactor de carte şi director executiv editorial, cu peste 20 de ani de experienţă în domeniu, şi coautor principal al cărţii

Writing Childrens Books for Dummies. După ce a contribuit la înfiinţarea a patru edituri, Lisa îşi conduce acum propria ei afacere: Editorial Services of L.A. A fost director editorial la Golden Books, Price Stern Sloan/Penguin Group USA, Intervisual Books, Gateway Learning Corp (Hooked on Phonics) şi Intervisual Books. Lisa locuieşte cu familia ei în Los Angeles şi poate fi contactată la www.EditorialăervicesoflA.com.

Permisiuni

PENTRU REPRODUCEREA FOTOGRAFIILOR

Fotografiile porţii de intrare la Auschwitz, din interiorul lagărului şi ale peronului de triere de la paginile 57 şi 58, precum şi cele ale familiei Csengeri de la pagina 94 sunt reproduse prin amabilitatea Muzeului Memorial al Holocaustului din Statele Unite. Opiniile exprimate în această carte şi contextul în care sunt folosite imaginile nu reflectă în mod necesar opiniile sau politica, şi nici nu implică aprobarea sau susţinerea Muzeului Memorial al Holocaustului din Statele Unite.

Fotografia din interiorul lagărului de la Auschwitz de la pagina 58 şi imaginea şinelor ferate de pe coperta patru sunt reproduse prin amabilitatea Muzeului de Stat Auschwitz-Birkenau din Oświęcim, Polonia.